

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

PROFESIONĀLĀS BAKALaura
STUDIJU PROGRAMMAS
“POLICIJAS DARBS”

**NOSLĒGUMA PĒTNIECISKO DARBU
KOPSAVILKUMI**

2020./2021.

RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTES
PROFESIONĀLĀS BAKALaura
STUDIJU PROGRAMMAS
“POLICIJAS DARBS”

NOSLĒGUMA PĒTNIECISKO DARBU KOPSAVILKUMI

2020./2021. MĀCĪBU GADS

UDK 351.74 (048.4)
R 99

Rīgas Stradiņa universitātes profesionālās bakalaura studiju programmas “Policijas darbs” noslēguma pētniecisko darbu kopsavilkumi (2020./2021. mācību gads).
Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2021. 87 lpp.

© Rīgas Stradiņa universitāte, 2021
Dzirciema iela 16, Rīga, LV-1007

ISBN 978-9934-563-77-5 (drukāts izdevums)
ISBN 978-9934-563-78-2 (digitāls izdevums tiešsaistē)

Saturs

Priekšvārds	5
Noziedzīgi iegūtas mantas atguve. <i>Angelina Gribova</i>	6
Kratīšanas tiesiskie aspekti un ar to saistītās problēmas. <i>Ģirts Āre</i>	15
Administratīvā atbildība par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu. <i>Andris Briņķis</i>	20
Kriminālatbildības par mantas tīšu bojāšanu vai iznīcināšanu normatīvais regulējums un tā piemērošanas problēmjaucājumi. <i>Judīte Frīdvalde</i>	27
Personas brīvības ierobežošanas tiesiskie un praktiskie aspekti cilvēktiesību kontekstā. <i>Kristīne Graudiņa</i>	35
Drošības līdzekļu piemērošanas pamatojums. <i>Ieva Ose</i>	45
Pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskais regulējums Latvijas Republikā. <i>Agnese Krafte</i>	52
Policijas darbība ārkārtējā stāvokļa ietvaros. <i>Annija Smiltene</i>	61
Atbildība par pretdarbību policijas darbiniekiem. <i>Dace Šteinberga</i>	70
Administratīvā pārkāpuma process Valsts policijā. <i>Mārtiņš Rupeiks</i>	77
Profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs"	85

Priekšvārds

Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Juridiskajā fakultātē Valsts policijas amatpersonu izglītošana notiek kopš 2011. gada. Tā tika īstenota profesionālajā bakalaura studiju programmā "Tiesību zinātne". 2016. gadā Ministru kabinets apstiprināja jaunu profesijas standartu Valsts policijas amatpersonām – "Vecākais policijas virsnieks". RSU 2016. gadā tika izveidots jauns studiju virziens "Iekšējā drošība un civilā aizsardzība". Kopā ar Valsts policiju 2017. gadā tika izveidota profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs" vecāko policijas virsnieku sagatavošanai. Pēc programmas licencēšanas sākās Valsts policijas amatpersonu uzņemšana minētajā studiju programmā.

Valsts pārbaudījums studiju programmā ir pētniecisko bakalaura darbu izstrāde un aizstāvēšana. Pašreizējā laikā pētnieciskie darbi tiek izstrādāti kārtības un kriminālpolicijas darbības jomā ar konstruktīvi lietišķu ievirzi. Valsts policijas amatpersonu izvēlētajās pētniecisko darbu tēmās ir aktuālas noziedzības apkarošanas un sabiedriskās kārtības nodrošināšanas jomā. Pētījumos iegūtā informācija ir pietiekami inovatīva un specifiska. Pētījumu rezultāti var būt lietderīgi Valsts policijas darbības pilnveidošanā.

Lai policijas darbinieku pētnieciskajos darbos iegūtā informācija, secinājumi un priekšlikumi būtu apzināti un lai plašāk varētu izsvērt to lietderību praktiskai izmantošanai, RSU Juridiskā fakultāte ir sagatavojusi policijas darba studiju programmas noslēguma pētniecisko darbu kopsavilkumus. Izdevumā ir apkopoti labākie profesionālās bakalaura studiju programmas "Policijas darbs" studentu pētījumi dažādos policijas darba virzienos ar pamatotiem secinājumiem un konstruktīviem priekšlikumiem normatīvās bāzes pilnveidošanai, kas vērsti uz policistu ikdienas darba pienākumu veikšanas un veicamo darbu efektivitātes uzlabojumiem.

Juridiskās fakultātes dekāns
prof. **Andrejs Vilks**

Noziedzīgi iegūtas mantas atguve

Darba autore: **Angelina Gribova**
Darba vadītājs: *Dr. iur. Juris Stukāns*

Saturs

1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves iniciatīvas starptautiskajā mērogā
  - 1.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguve Apvienoto Nāciju Organizācijas konvenciju ietvaros
  - 1.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguve Eiropas Padomes konvenciju ietvaros
2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana un atguve Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma kontekstā
  - 2.1. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana Eiropas Savienībā
  - 2.2. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguve Eiropas Savienībā
3. Noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts Latvijas Republikā
  - 3.1. Noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts kriminālprocesuālā regulējuma ietvarā
  - 3.2. Noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts krimināltiesiskā regulējuma ietvarā
  - 3.3. Valsts līdzekļu atguves dienesta (ARO) kompetence noziedzīgi iegūtas mantas atguves jomā

Anotācija

Noziedzīgi iegūtas mantas atguve ir kļuvusi par starptautiskās politikas prioritāti kopš 20. gs. 90. gadiem, pasaules valstīm saskaroties ar arvien pieaugošo pārrobežu organizētās noziedzības apdraudējumu valstu ekonomisko, drošības un sociālo pamatu stabilitātei.

Kompetentās starptautiskās organizācijas un aģentūras ziņo par milzīgu peļņu, ko ģenerē organizētā noziedzība, kā arī par tās iesaistes apjoma noziedzīgajos tirgos nemitīgu pieaugumu, kas nosaka nepieciešamību apvienot pasaules valstu spēkus globāla izaicinājuma risināšanā, vēršoties pret vienu no fundamentālajiem noziedzības pastāvēšanas un nepārtrauktas attīstības elementiem – noziedzīgi iegūtu līdzekļu

legalizāciju, pret darbības pasākumu rezultativitātes nodrošināšanai nodibinot efektīvu mehānismu noziedzīgi iegūtas mantas atguvei, kas ietver identifikācijas, meklēšanas, iesaldēšanas, aresta un konfiskācijas procedūras.

Noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesu efektivitātes nodrošināšana ir īpaši svarīga Latvijas nacionālo interešu kontekstā, tostarp ievērojot Latvijas pieredzi Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas ekspertu komitejas (MONEYVAL) un Finanšu darījumu darba grupas (FATF) procesu ietvaros, skaidri un nepārprotami atspoguļojot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas radītā kaitējuma mērogu Latvijas finanšu nozarei MONEYVAL 5. novērtēšanas kārtā veiktajā Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas sistēmas efektivitātes novērtējumā par laika periodu no 2013. gada līdz 2017. gada 10. novembrim.

Bakalaura darba mērķis ir analizēt noziedzīgi iegūtas mantas atguves problēmjautājumus un piedāvāt risinājumus.

Bakalaura darbu veido ievads un trīs pamatdaļas, kas ir sadalītas nodaļās, nobeigums (secinājumi un priekšlikumi) un izmantotās literatūras un avotu saraksts. Bakalaura darba kopējais lappušu skaits – 65 lpp.

Atslēgvārdi: noziedzīgi iegūti līdzekļi, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, noziedzīgi iegūta manta, noziedzīgi iegūtas mantas atguve, valsts līdzekļu atguves dienests.

Ievads

Noziedzīgās pasaules ģenerētā peļņa ir milzīga un konkurē ar daudznacionālām korporācijām. Atbilstoši Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības apkarošanas biroja (*United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC*) pētījumā "Nelikumīgu finanšu plūsmu novērtēšana, ko rada narkotiku tirdzniecība un cita starptautiskā organizētā noziedzība" (2011. gada oktobris) konstatētajam, 2009. gadā noziedzīgi iegūtie līdzekļi veidoja 3,6% no pasaules valstu iekšzemes kopprodukta (2,3–5,5% jeb 2,1 triljons ASV dolāru), bet summa, kas legalizēta ar finanšu sistēmas starpniecību, ir 2,7% no pasaules valstu iekšzemes kopprodukta (2,1–4% jeb 1,6 triljoni ASV dolāru), kas skaidri un nepārprotami iezīmē starptautiskās organizētās noziedzības radītā izaicinājuma globālo raksturu, tieši ietekmējot un kritiski apdraudot pasaules valstu ekonomisko, drošības un sociālo pamatu stabilitāti.

Papildus tam kompetentās Eiropas Savienības iestādes ziņo, ka organizētās noziedzības ieņēmumi Eiropas Savienībā tiek lēsti aptuveni 110 miljardu eiro apmērā gadā, kas atbilst aptuveni 1% no Eiropas Savienības gada iekšzemes kopprodukta. Saskaņā ar Eiropas Policijas biroja (Eiropola) aplēsēm Eiropas Savienībā atgūto līdzekļu apjoms ir tikai neliela daļa no organizētās noziedzības rīcībā esošajiem nelegālajiem aktīviem – 98,9% no aplēstās noziedzīgās peļņas netiek konfiscēti un

paliek noziedzīgās pasaules rīcībā, t. i., provizoriski tikai 2,2 % no noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem tiek arestēti vai iesaldēti, bet tiek konfiscēts tikai 1,1 % no noziedzīgi gūtās peļņas, kas sniedz iespēju ieguldīt līdzekļus kā organizētās noziedzības darbības mēroga paplašināšanā, tā arī likumīgajā ekonomikā. Vienlaikus tika konstatēts, ka aptuveni 0,7–1,28 % no Eiropas Savienības gada iekšzemes kopprodukta ir iesaistīti aizdomīgās finanšu darbībās, kas, vērtējot situāciju globālajā mērogā, nenoliedzami nosaka nepieciešamību koncentrēt pasaules valstu, tostarp Eiropas Savienības dalībvalstu, politiskos spēkus, drošības un tiesībaizsardzības iestāžu potenciālu kā starptautiskās sadarbības platformās, tā arī katras valsts nacionālajā mērogā, vērsties pret vienu no fundamentālajiem noziedzības pastāvēšanas un nepārtrauktas attīstības elementiem – noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, pret darbības pasākumu rezultativitātes nodrošināšanai nodibinot efektīvu mehānismu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanai, kas balstīts uz skaidrām un precīzām normām, atbilstošām starptautiskā tiesiskā regulējuma prasībām, tostarp ietverot tajā vienu no svarīgākajiem īstenojamo aktivitāšu efektivitātes nodrošināšanas elementiem – pasākumus noziedzīgi iegūtas mantas atguvei, kas ietver identifikācijas, meklēšanas, iesaldēšanas, aresta un konfiskācijas procedūras.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tendences ir vitāli aktuālas arī Latvijā. Jau 2004., 2005. un 2006. gadā starptautiskā līmenī valstij un atsevišķām bankām tika izteikti pārmetumi par nepietiekamu pret darbību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai, kas nenoliedzami atstāj negatīvu iespaidu uz finanšu sektoru, tautsaimniecību, kā arī uz Latvijas tēlu kopumā. Savukārt aktuālais valsts reputācijas apdraudējums saistīts ar iespējamo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, izmantojot ABLV Bank, AS kontus, t. i., minētā banka kopš 2018. gada februāra, kad ASV Valsts kases departaments publicēja paziņojumu, ka ABLV Bank, AS ir piemērotas sankcijas par to, ka tā organizējusi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, traucējusi uzraudzības veikšanu un veikusi darbības, kas palīdzējušas finansēt Ziemeļkorejas ballistisko raķešu programmu un liela apjoma nelegālās aktivitātes Azerbaidžānā, Krievijā un Ukrainā, atrodas pastiprinātā Latvijas un starptautisko iestāžu uzraudzībā, bet kopš 2018. gada jūnija – likvidācijas procesā.

Tāpat būtiski noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riska faktori ir valsts iekšējais korupcijas līmenis, ievainojamība starptautiskajā organizētajā noziedzībā, kā arī augstie ēnu ekonomikas rādītāji. Papildus tam arī Nacionālajā riska novērtējuma ziņojumā par 2013.–2016. gadu konstatēts, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā visbūtiskākos draudus rada korupcija un kukuļošana (amatnoziegumi), noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā, krāpšana, kontrabanda, uzsverot, ka galvenos draudus rada noziedzīgie nodarījumi, kas veikti lielos apmēros un/vai organizētā grupā. Tāpat secināts, ka proporcionāli lielāks apdraudējums rodas no ārvalstīs izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Vienlaikus tika atzīts, ka Latvijā izmantotās

noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas metodes ir sarežģītas, plaša mēroga un ietver virkni nozaru. Lietderīgi piebilst, ka 2019. gadā Finanšu izlūkošanas dienesta veiktajā pētījumā "Latentās noziedzības apmēra izzināšana, kuras radīto noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana ir potenciāli bīstama starptautiskajai finanšu sistēmai un Eiropas Savienības kopējam tirgum" secināts, ka latentās noziedzības radītais noziedzīgi iegūtu līdzekļu apjoms ir tik liels, ka ir potenciāli bīstams starptautiskajai finanšu sistēmai un Eiropas Savienības vienotajam tirgum, t. i., Latvijā izdarīto noziegumu dēļ katru gadu aprītē nonāk aptuveni 1,5 miljardi eiro noziedzīgi iegūtu līdzekļu.

Tāpat nozīmīga loma noziedzīgo grupu un organizāciju pastāvēšanai ir to rīcībā esošie finanšu līdzekļi, un tieši no finanšu līdzekļu pieejamības un daudzuma ir atkarīgas grupējumu un organizāciju iespējas realizēt noziedzīgos plānus, jo, legalizējot noziedzīgi iegūtus līdzekļus, pieaug šo organizāciju bagātība un ietekme, iespēja novirzīt ievērojamus līdzekļus koruptīvām darbībām un attīstīt noziedzīgo darbību kā biznesu. Ievērojot iepriekšminēto, par būtisku noziedzības apkarošanas mērķi kļūst noziedzīgās pasaules rīcībā esošā finansējuma atņemšana, tādējādi padarot to mazāk efektīvu, kas nav iespējams bez pastāvīgi pilnveidojamas integrētas sistēmas, mainīgajai situācijai adekvātas normatīvās bāzes un institucionālās sistēmas, kā arī pastāvīgas legalizācijas paņēmieni izpēti un pret darbības pasākumu pilnveidošanas.

Tēmas aktualitāte ir pamatota ar faktu, ka noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija nepārprotami un nenoliedzami apdraud pasaules valstu, tostarp Latvijas, ekonomisko izaugsmi, stabilitāti, drošību un suverenitāti, ietekmējot visas valsts un sabiedrības funkcionēšanas sfēras, savukārt viens no svarīgākajiem, iedarbīgākajiem un efektīvākajiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas pamatelementiem ir noziedzīgi iegūtas mantas atguve, it īpaši ņemot vērā organizētās noziedzības ciešo saikni ar teroristu tīkliem un organizācijām.

Bakalaura darba mērķis: analizēt noziedzīgi iegūtas mantas atguves problēmjautājumus un piedāvāt risinājumus.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) analizēt noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves iniciatīvas starptautiskajā mērogā;
- 2) pētīt un teorētiski raksturot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas un atguves procedūras Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma kontekstā;
- 3) izzināt un analizēt noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta saturu un būtību Latvijas Republikā.

Pētījuma problemātikas atklāšanai izvirzīti šādi jautājumi:

1. Kāds ir tiesiskais regulējums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas un noziedzīgi iegūtas mantas atguves jomā starptautiskajā un Eiropas Savienības mērogā?

2. Kādi ir nacionālā noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta attīstības posmi, saturs un būtība nacionālajā tiesību sistēmā?
3. Vai nacionālais noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts atbilst starptautiskā un Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma prasībām noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas, noziedzīgi iegūtas mantas atguves un cilvēktiesību ievērošanas jomā?
4. Kādi ir noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta piemērošanas problēmaspekti un iespējamie risinājumi tā piemērošanas efektivitātes paaugstināšanai?
5. Kāds ir valsts līdzekļu atguves dienesta (ARO) kompetences apjoms un kādi ir risinājumi tā darbības efektivitātes pilnveidošanai?

Ievērojot iepriekšminēto, tika identificēts pētījuma objekts – krimināltiesiskās un kriminālprocesuālās attiecības noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta ietvaros.

Pētījuma priekšmets – tiesiskais regulējums noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta kontekstā.

Pētījuma mērķu sasniegšanai lietotas vispārējās zinātniski pētnieciskās metodes: deskriptīvā (aprakstošā) pētniecības metode – starptautisko, Eiropas Savienības un Latvijas tiesību normu identificēšanai noziedzīgi iegūtas mantas atguves sfērā, to satura noskaidrošanai vispārējā veidā, kā arī pētījuma problēmu un iespējamo risinājumu izklāstam; analītiskā pētniecības metode – noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesā iesaistīto pušu tiesību, pienākumu un to savstarpējās mijiedarbības izpētei, tostarp analizējot no tiesību normas interpretācijas un praktiskās piemērošanas izrietošos problēmjautājumus; salīdzinošā pētniecības metode – starptautiskā, Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskā regulējuma salīdzināšanai analizējamajā sfērā; deduktīvā pētniecības metode – slēdzienu izdarīšanai par starptautisko, Eiropas Savienības un valsts tiesību doktrīnu atziņu ietekmi uz normatīvā regulējuma elementiem; induktīvā pētniecības metode – secinājumu izdarīšanai par no atsevišķiem noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesa elementiem izrietošajām tendencēm normas interpretācijā un praktiskajā lietošanā; dogmatiskā pētniecības metode – priekšstata iegūšanai par noziedzīgi iegūtas mantas atguvi regulējošām tiesību normām, to juridiskā satura un būtības izprašanai, rezultātā izstrādājot priekšlikumus to pilnveidošanai.

Papildus tam pētījumā izmantotas šādas tiesību normu interpretācijas (iztulkšanas) metodes: vēsturiskā interpretācijas metode – tiesību normas jēgas noskaidrošanai, analizējot tās rašanās apstākļus un attīstības posmus; gramatiskās (filoloģiskās) interpretācijas metode – tiesību normas jēgas noskaidrošanai no valodnieciskā viedokļa, vērtējot izmantoto terminoloģiju, analizējot jēdzienu izpratni un praktiskā lietojuma aspektus; sistēmiskā interpretācijas metode – noziedzīgi iegūtas mantas atguvi reglamentējošo normatīvo aktu jēgas un būtības izziņāšanai saistībā ar to vietu un lomu valsts tiesību sistēmā; teleoloģiskā (jēgas un mērķa) interpretācijas

metode – noziedzīgi iegūtas mantas atguvi reglamentējošo normatīvo aktu jēgas izziņāšanai, vērtējot to potenciālu pilnvērtīgi nodrošināt noziedzīgi iegūtas mantas atguvi.

Pētījuma mērķa sasniegšanai bakalaura darbā veikts šādas literatūras un tiesību avotu apskats: aplūkots starptautiskais, Eiropas Savienības un Latvijas normatīvais regulējums noziedzīgi iegūtas mantas atguves jomā, veikta starptautisko, Eiropas Savienības un Latvijas kompetento institūciju analītisko produktu izpēte, valsts tiesību zinātņu speciālistu pētniecisko darbu izpēte, kā arī literatūras un tiesu prakses analīze.

Atbilstoši bakalaura darbā pētāmo jautājumu specifikai darbs sastāv no trīs nodaļām ar apakšnodaļām.

1. nodaļā "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu atguves iniciatīvas starptautiskajā mērogā" veikta normatīvā ietvara izpēte noziedzīgi iegūtas mantas atguves sfērā starptautiskajā mērogā – Apvienoto Nāciju Organizācijas un Eiropas Padomes konvenciju ietvaros.

2. nodaļā "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošana un atguve Eiropas Savienības tiesiskā regulējuma kontekstā" veikta normatīvā ietvara izpēte noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas un atguves sfērā Eiropas Savienības mērogā.

3. nodaļā "Noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts Latvijas Republikā" veikta nacionālā noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta būtības un satura, kā arī valsts līdzekļu atguves dienesta (ARO) kompetences izpēte, kā rezultātā izstrādāti priekšlikumi normatīvā regulējuma pilnveidošanai analizējamajā sfērā.

Bakalaura darba teorētiski metodoloģisko daļu veido pirmā un otrā nodaļa. Nodaļu mērķis – iegūt izpratni par tiesiskā ietvara būtību noziedzīgi iegūtas mantas atguves jomā starptautiskajā un Eiropas Savienības mērogā, lai izprastu tā elementu rašanās cēloņus, attīstību un ietekmi uz noziedzīgi iegūtas mantas atguves tendencēm un praksi globālajā mērogā. Pētniecības darba praktisko daļu veido trešā nodaļa. Nodaļas mērķis – veikt valsts noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta izpēti, tostarp valsts līdzekļu atguves dienesta (ARO) kompetences kontekstā, kā rezultātā izstrādāt priekšlikumus normatīvā regulējuma pilnveidošanai.

Nobeigums

Noziedzīgi iegūtas mantas atguve ir viens no efektīvākajiem un iedarbīgākajiem elementiem cīņā pret smago un organizēto noziedzību, vēršoties pret fundamentālajiem noziedzības pastāvēšanas un nepārtrauktas attīstības elementiem, kas rada apdraudējumu pasaules valstu, tostarp Latvijas, ekonomiskās drošības interesēm, tādējādi ietekmējot visas valsts un sabiedrības funkcionēšanas sfēras un būtiski skarot Latvijas tēlu starptautiskajā mērogā, ko spilgti pierāda Latvijas pieredze Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas

novērtēšanas ekspertu komitejas (MONEYVAL) un Finanšu darījumu darba grupas (FATF) procesu ietvaros.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas radītā apdraudējuma raksturs nosaka nepieciešamību prioritizēt noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas aktivitātes kā starptautiskajā mērogā, tā arī valstu nacionālās kompetences ietvaros, nodibinot efektīvu mehānismu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanai, kas balstīts uz skaidrām un precīzām normām, atbilstošām starptautiskā tiesiskā regulējuma prasībām, tostarp iekļaujot tajā vienu no svarīgākajiem īstenojamo aktivitāšu efektivitātes nodrošināšanas elementiem – pasākumus noziedzīgi iegūtas mantas atguvei, kas ietver identifikācijas, meklēšanas, iesaldēšanas, aresta un konfiskācijas procedūras.

Rezumējot pētniecības darba konstatējumus, darba autore ir izstrādājusi no darba satura izrietošos secinājumus un priekšlikumus nacionālā noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūta pilnveidošanai un valsts līdzekļu atguves dienesta (ARO) darbības efektivitātes paaugstināšanai.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Nacionālais noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts uzbūvēts, ievērojot starptautisko tiesību normu prasības, nostiprinātās Direktīvas 2014/42/ES, Palermo konvencijas, Varšavas konvencijas, Vīnes konvencijas un Finanšu darījumu darba grupas (FATF) 4. rekomendācijas ietvarā, nepārkāpjot starptautiski atzītos cilvēktiesību principus, reglamentētos Eiropas Cilvēktiesību konvencijā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kā arī sniedzot plašas iespējas kompetentajām iestādēm noziedzīgi iegūtas mantas atguves nodrošināšanai.

2. Noziedzīgi iegūtas mantas atguves institūts tiek regulāri pilnveidots, bet joprojām paliek neatrisināti atsevišķi ar noziedzīgi iegūtas mantas atguvi saistītie tiesiskā regulējuma aspekti, tostarp jautājumi par netraucētu pirmstiesas izmeklēšanas norisi kriminālprocesos par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, fiktīvo darījumu ķēdē iesaistot gan reāli strādājošus, gan buferuzņēmumus un fiktīvus uzņēmumus; rīcību ar noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem, kas tika izmantoti līzinga, piemēram, operatīvā auto līzinga, ikmēneša maksājumu veikšanai.

Lai nodrošinātu pirmstiesas izmeklēšanas efektivitāti kriminālprocesos par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, **veikt kriminālprocesuālā regulējuma grozījumus:**

papildināt Kriminālprocesa likuma 628. pantu ar otro daļu, nosakot, ka:

"Kriminālprocesos par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas procesa virzītājs šā likuma 627. pantā minētā lēmuma kopiju nekavējoties nosūta tām šā panta pirmajā daļā minētajām personām, kas tieši saistītas ar konkrēta uzņēmuma nelegālo saimniecisko darbību".

Lai reglamentētu rīcību ar noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem, kas tika izmantoti līzinga ikmēneša maksājumu veikšanai, **veikt kriminālprocesuālā regulējuma grozījumus:**

papildināt Kriminālprocesa likuma 361. pantu ar 7.² un 7.³ daļu šādā redakcijā:

"(72) Ja manta, pirms tai uzlikts arests, atrodas līzinga kompānijas īpašumā, rīcība ar mantu var notikt tikai pēc saskaņošanas ar procesa virzītāju. Ja šāda manta ar tiesas lēmumu ir atzīta par noziedzīgi iegūtu, mantas arestam līzinga kompānijai iemaksāto noziedzīgi iegūtu līdzekļu apmērā ir prioritāte attiecībā pret līzingu";

"(73) Ja manta, kurai tiek uzlikts arests, atrodas līzinga kompānijas īpašumā, procesa virzītājs par pieņemto lēmumu informē līzinga kompāniju. Saņemot informāciju par aresta uzlikšanu mantai līzinga kompānijai iemaksāto noziedzīgi iegūtu līdzekļu apmērā, līzinga kompānijai ir tiesības kaitējuma atlīdzināšanas prasības celšanai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā".

3. Valsts līdzekļu atguves dienests (ARO) ir spējīgs efektīvi funkcionēt līdzekļu atguves dienestu sadarbības platformās, bet šobrīd piemērojamā procedūra kredītiestāžu rīcībā esošo neizpaužamo ziņu iegūšanai Kriminālprocesa likuma ietvarā tomēr nesniedz iespēju pilnvērtīgi nodrošināt ātru un savlaicīgu informācijas iegūšanu un nekavējošu rīcību.

Lai nodrošinātu noziedzīgi iegūtas mantas identifikācijas un meklēšanas procedūru savlaicīgumu valsts līdzekļu atguves dienesta darbības kontekstā, tās turpmākai iesaldēšanai, arestam un konfiskācijai, **veikt tiesību aktu grozījumus:**

papildināt Kriminālprocesa likuma 121. pantu ar (5¹) daļu šādā redakcijā:

"Pirmstiesas procesā pieprasīt no kredītiestādēm vai finanšu iestādēm to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas drīkst ar valsts nelegāli iegūtu līdzekļu atguves dienesta amatpersonas lēmumu, kuru apstiprinājis iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona";

papildināt likuma "Par policiju" 12. pantu ar 311. punktu šādā redakcijā:

"valsts līdzekļu atguves dienesta kompetences ietvaros pieprasīt un saņemt informāciju no Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektiem";

papildināt Kredītiestāžu likuma 63. panta pirmo daļu ar 23. punktu šādā redakcijā:

"Valsts nelegāli iegūtu līdzekļu atguves dienestam – atbilstoši Kriminālprocesa likumā noteiktajam".

4. Kriminālprocesā iesaistīto personu ienākumu un izdevumu samērīguma noteikšanas procedūra šobrīd nav konkrēti reglamentēta normatīvā regulējuma ietvarā un ir atkarīga no kompetento iestāžu piemērojamām iekšējām procedūrām.

Ievērojot kriminālprocesā iesaistīto personu, kurām ir tiesības uz aizstāvību, ienākumu un izdevumu samērīguma noteikšanas procedūras faktiski izšķirošo nozīmi, pieņemot cilvēktiesības ietekmējošus lēmumus kriminālprocesā, ***nostiprināt minēto procedūru specifiskajā tiesiskajā regulējumā***, piemēram, Ministru kabineta noteikumu ietvarā (ņemot vērā jautājuma komplicētību, tas provizoriski varētu kļūt par atsevišķu izpētes objektu darba autores pētniecības procesā).

5. Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā virzāmās mantas satura kontekstā (pierādītā/prezumētā noziedzīgi iegūtā manta) izkristalizējas svarīgs jautājums – vai gadījumos, kas kompetento iestāžu rīcībā esošie pierādījumi nepārprotami norāda uz faktu, ka kriminālprocesā iesaistītās personas rīcībā esošā manta ir iegūta noziedzīgā ceļā, ir pieļaujams pirmstiesas procesā konfiscēt mantu Krimināllikuma 70.¹¹ panta otrās un trešās daļas regulējuma ietvaros, pierādīšanā lietojot zemāku pierādīšanas standartu – “iespējamības pārsvaru”, pirms aizdomās turētās vai apsūdzētās personas vainas pierādīšanas likumā noteiktajā kārtībā un atzīšanas ar likumīgā spēkā stājušos tiesas spriedumu.

Lai nostiprinātu vienotu pieeju tiesību normu interpretācijā, tādējādi nodrošinot efektīvu krimināltiesisko un kriminālprocesuālo normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu neregulējumu, ir svarīgi ***detalizēti atrunāt Kriminālprocesa likuma 59. nodaļas kārtībā virzāmās mantas raksturu specializētajā literatūrā***, piemēram, Kriminālprocesa likuma komentāru B daļā, kas viennozīmīgi sekos 2019. gadā izdotajiem Kriminālprocesa likuma komentāriem A daļā.

6. Sakarā ar analītisko materiālu un tiesu prakses apkopojumu trūkumu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un mantas īpašās konfiskācijas lietās ir vitāli svarīgi ***ierosināt kompetentajai iestādei (Augstākajai tiesai) sagatavot tiesu prakses apkopojumu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un mantas īpašās konfiskācijas aktuālajiem jautājumiem***, kas viennozīmīgi atbalstītu noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesu, sniedzot konkrētas norādes kompetento iestāžu speciālistiem normas piemērošanas un praktiskā darba virzienu izvēles kontekstā.

7. Veicot tiesu prakses analīzi krimināllietās, kas ierosinātas pēc Krimināllikuma 195. panta “Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana”, konstatēts, ka sodu piemērošanas prakse ir bez preventīva rakstura un ir acīmredzami, ka šādi apsūdzētai personai rodas nesodāmības sajūta, līdz ar to, izciešot nosacītu sodu, tā, visticamāk, turpinās izdarīt noziedzīgus nodarījumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā, provizoriski pilnveidojot savas zināšanas, prasmes un iemaņas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas kontekstā, kas viennozīmīgi ietekmēs noziedzīgi iegūtas mantas atguves procesu efektivitāti.

Kratīšanas tiesiskie aspekti un ar to saistītās problēmas

Darba autors: **Ģirts Āre**
Darba vadītāja: *Mg. iur. Zane Garde*

Saturs

1. Kratīšanas institūta vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā
2. Kratīšanas definīcija, tās veidi
  - 2.1. Kratīšanas veidi un to raksturojums
  - 2.2. Kratīšana vispārējā kārtībā
  - 2.3. Kratīšana neatliekamības kārtībā
3. Kratīšanas kārtība
  - 3.1. Kratīšanas pamats
  - 3.2. Kratīšanā klātesošās personas
  - 3.3. Kratīšanas izdarīšana un procesuālā noformēšana
4. Problemātika, kas saistīta ar kratīšanas procesuālo institūtu

Anotācija

Kratīšana ir viena no izmeklēšanas darbībām, kas būtiski aizskar personas pamattiesības un brīvības. Darbā problemātika tiek saskatīta gan kratīšanas institūta tiesiskajā regulējumā, gan izmeklēšanas darbības praktiskajā izpildījumā.

Darba autors ir aplūkojis kratīšanas institūta vēsturisko attīstību Latvijas teritorijā, sākot ar 1926. gadu, ir noskaidrota kratīšanas definīcija un kratīšanas veidi, izpētīta kratīšanas kārtība, kā arī tiek identificēti problēmjautājumi. Darbs sastāv no 54 lappusēm.

Ievads

Pēdējo piecu gadu laikā Latvijā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits ir samazinājies. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzes 2019. gadā Latvijā ir reģistrēti 39 906 noziedzīgi nodarījumi, savukārt 2018. gadā reģistrēti 43 260 noziedzīgi nodarījumi un 2017. gadā – 44 250 noziedzīgi nodarījumi.

Iepriekšminētie statistikas dati atspoguļo kopumā Latvijā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu, kas ietver gan Valsts policijā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu, gan citās tiesībsargājošās iestādēs reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaitu.

Valsts policijā 2019. gadā kopumā reģistrēti 36 880 noziedzīgi nodarījumi. Valsts policijā izmeklē 92,4 % no kopējā noziedzīgo nodarījumu skaita valstī. No Valsts policijā reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem 36 517 gadījumos ir uzsākti kriminālprocesi, no kuriem 1552 ir par sevišķi smagiem noziegumiem, savukārt par smagiem noziegumiem – 8701.

Uzsāktajos kriminālprocesos, veicot izmeklēšanu, var un ir nepieciešams veikt virkni izmeklēšanas darbību, kuru uzskaitījums ir dots Kriminālprocesa likumā, un tas ir izsmelošs. Izmeklēšanas darbības var būt tādas, kas minimāli aizskar vai ierobežo personas pamattiesības vai brīvības, bet ir arī tādas, kas būtiski aizskar personas pamattiesības un brīvības. Viena no izmeklēšanas darbībām, kas būtiski aizskar personas pamattiesības un brīvības, ir kratīšana. Kratīšana ir izmeklēšanas darbība, kas būtiski aizskar Latvijas Republikas Satversmes 96. pantā noteikto privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

Ņemot vērā, ka darba autors ir Valsts policijas amatpersona, kura tiešajos dienesta pienākumos ir noteikts veikt noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu, atklāšanu un novēršanu, darbā aplūkots kratīšanas institūta praktiskais lietojums Valsts policijas darbā.

Autors, izvēloties darba tēmu, ņēmis vērā apstākli, ka praksē, veicot dienesta pienākumus, bieži nācās izmantot izmeklēšanas darbību kratīšanu, kā arī to, ka nācās saskarties ar dažāda rakstura problēmām, veicot šo izmeklēšanas darbību. Problemātika tiek saskatīta gan kratīšanas institūta tiesiskajā regulējumā, gan izmeklēšanas darbības praktiskajā izpildījumā.

Darba objekts – krimināltiesiskās attiecības, kuras radušās, veicot izmeklēšanas darbību kratīšanu.

Priekšmets – kratīšanas institūta kriminālprocesā tiesiskais regulējums.

Darba mērķis – analizējot kratīšanas institūta tiesisko regulējumu, noskaidrot ar izmeklēšanas darbību – kratīšanu – saistīto problemātiku un piedāvāt kratīšanas institūta tiesiskā regulējuma uzlabojumus kriminālprocesā.

Lai sasniegtu mērķi, autors darbā izvirza šādus uzdevumus:

- 1) izpētīt kratīšanas institūta vēsturisko attīstību Latvijas teritorijā;
- 2) analizēt kratīšanas jēdzienu un tās veidus;
- 3) noskaidrot kratīšanas pamatu un kratīšanas procesuālo noformēšanu;
- 4) konstatēt problēmas, kas saistītas ar kratīšanas institūtu kriminālprocesā.

Pētījuma jautājumi:

1. Kāpēc nepieciešams izmantot kratīšanu kā vienu no izmeklēšanas darbībām?
2. Kāpēc ir nepieciešami grozījumi Kriminālprocesa likuma normās, kas regulē kratīšanas institūtu?

Darbā izmantotās zinātniski pētnieciskās metodes: gramatiskā metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu no valodas viedokļa (lai izprast tiesību normas saturu, nepieciešams noskaidrot atsevišķu vārdu nozīmi); sistēmiskā metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu no tiesību normu savstarpējā sakara viedokļa; salīdzinošā metode – lai salīdzinātu ārvalstu tiesību normas, kas regulē kratīšanas institūtu kriminālprocesā; analītiskā metode – Latvijas Republikas tiesību aktu, juridiskās literatūras, situācijas no autora praktiskās dienesta pieredzes un interneta resursos pieejamo materiālu analizēšanai; indukcijas un dedukcijas metode – dažādu secinājumu izdarīšanai; vēsturiskā metode – vēsturisko tiesību normu un šobrīd spēkā esošo tiesību normu, kas regulē kratīšanas institūtu, salīdzināšanai; teleoloģiskā metode – tiesību normas jēgas noskaidrošanai atbilstoši tās mērķim.

Darba izstrādes gaitā autors izmanto tiesību normas, juridisko literatūru, publikācijas un interneta resursus. Liels uzsvars likts uz Kriminālprocesa likuma komentāriem, kurus sadaļā par kratīšanas institūtu komentējusi profesore Ārija Meikališa.

Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā nodaļā autors aplūko kratīšanas institūta vēsturisko attīstību Latvijas teritorijā. Otrajā darba nodaļā autors pēta kratīšanas jēdzienu un kratīšanas veidus, trešajā nodaļā tiek noskaidrots kratīšanas pamats, kratīšanas laikā klātesošās personas un kratīšanas veikšana un procesuālā noformēšana. Ceturtajā nodaļā tiek konstatēta problemātika, kas saistīta ar kratīšanu, un piedāvāti risinājumi.

Nobeigums

Darba autors, izstrādājot bakalaura darbu, izvirzīja šādu mērķi: analizējot kratīšanas institūta tiesisko regulējumu, noskaidrot ar izmeklēšanas darbību – kratīšanu – saistīto problemātiku un piedāvāt kratīšanas institūta tiesiskā regulējuma uzlabojumus kriminālprocesā. Izvirzītais bakalaura darba mērķis tika sasniegts.

Darba izstrādes gaitā tika noskaidrots, ka kratīšana ir viena no izmeklēšanas darbībām, kas veicama kriminālprocesa izmeklēšanas laikā un tikai tā ietvaros. Kratīšanai kā izmeklēšanas darbībai ir būtiska loma pierādījumu iegūšanas un nostiprināšanas procesā.

Vēsturiski kratīšanas institūts būtiskos aspektos nav mainījies, piemēram, gan iepriekš, gan šobrīd spēkā esošajās kratīšanas institūta regulējošajās normās ir paredzēts, ka ir nepieciešams pamats kratīšanas izdarīšanai, kas ir lēmums, kā arī ir nepieciešamas kratīšanā klātesošās personas. Kratīšanas institūta attīstība ir novērojama niansēs, kas vērstas uz cilvēktiesību piemērošanu un ievērošanu, kā arī izmeklēšanas darbības neizmantošanu ļaunprātīgiem nolūkiem.

Kratīšana ir viena no izmeklēšanas darbībām, kas būtiski aizskar un ierobežo personu pamattiesības un brīvības. Ņemot vērā Kriminālprocesa likumā nostiprināto tiesību principu, kas nosaka cilvēktiesību garantēšanu procesa laikā, procesa

virzītājam nepieciešams izvērtēt minētās izmeklēšanas darbības nepieciešamību katrā kriminālprocesā atsevišķi, lai nerastos situācijas, kad lieki tiek pārkāptas cilvēktiesības. Izvērtējot izmeklēšanas darbības – kratīšanas – nepieciešamību, ir jāņem vērā noziedzīgā nodarījuma raksturs un tā bīstamība.

Kratīšanas institūta kriminālprocesuālais tiesiskais regulējums ir atrodams Kriminālprocesa likuma 179.–185. pantā. Bet ir arī atsevišķas normas, kas pastarpināti regulē kratīšanas kārtību atsevišķos likumā noteiktos gadījumos un kas ir atrodamas citos Kriminālprocesa likuma pantos, piemēram, Kriminālprocesa 120. pantā "Likumos garantētā valsts amatpersonu kriminālprocesuālā imunitāte".

Secinājumi

1. Kriminālprocesa likuma normas nenosaka lēmuma par kratīšanas izdarīšanu izpildes termiņus.
2. Kriminālprocesa likuma normas nenosaka prokurora piekrišanas formu lēmumam par kratīšanas izdarīšanu neatliekamības kārtībā.
3. Prokurors pēc Kriminālprocesa likuma arī var būt procesa virzītājs, bet Kriminālprocesa likumā nav atrunāts, vai ir nepieciešams un, ja ir nepieciešams, tad kas apstiprina lēmumu par kratīšanas izdarīšanu neatliekamības kārtībā, ja lēmumu ir pieņēmis prokurors kā procesa virzītājs.
4. Kriminālprocesa likuma normas nenosaka, cik ilgā laikā ir veicama personas kratīšana pēc personas aizturēšanas bez atsevišķi pieņemta lēmuma.
5. Kriminālprocesa likums nosaka, ka ir nepieciešams izsniegt kratīšanas protokola kopiju likumā noteiktajām kratīšanā klātesošajām personām, bet praksē ir apgrūtināta kratīšanas protokola kopijas izgatavošana kratīšanas vietā.
6. Pastāv problēmas, kurām nebūtu jāpastāv ar nestandarta, lielpasākuma un liela apjoma kratīšanas laikā izņemto priekšmetu nodošanu atbildīgā glabāšanā Nodrošinājuma valsts aģentūrai.

Ierosinājumi

Lai atrisinātu problēmjautājumus, kuri ir identificēti darba izstrādes gaitā, autors izsaka šādus ierosinājumus:

1. Veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma normās, iekļaujot tajās termiņu, kādā ir izpildāms lēmums par kratīšanas izdarīšanu. ***Papildināt Kriminālprocesa likuma 180. pantu ar sesto daļu***, kura izteikta šādā redakcijā: "(6) Izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmumu par kratīšanas izdarīšanu izpilda ne vēlāk kā trīsdesmit dienu laikā, bet pamatotas nepieciešamības gadījumā izpildes termiņu ir iespējams

pagarināt. Lēmums par kratīšanas izdarīšanu neatliekamības kārtībā ir izpildāms nekavējoties vai ne vēlāk kā nākamajā dienā no lēmuma pieņemšanas brīža."

2. Prokuratūrai ir nepieciešams izstrādāt metodiskos norādījumus vai vadlīnijas kopīgas prakses veidošanai saistībā ar prokurora piekrišanas došanu kratīšanai neatliekamības kārtībā.

3. Veikt grozījumus Kriminalprocesa likuma normās, iekļaujot tajās kārtību, kādā ir nepieciešams saskaņot lēmumu par kratīšanas izdarīšanu neatliekamības kārtībā, ja to ir pieņēmis prokurors kā procesa virzītājs. Darba autors piedāvā ***papildināt Kriminālprocesa likuma 180. panta trešo daļu*** ar teikumu un izteikt to šādā redakcijā: "(3) Neatliekamajos gadījumos, kad novilcināšanas dēļ meklējamie priekšmeti vai dokumenti var tikt iznīcināti, noslēpti vai sabojāti vai arī meklējamā persona var aizbēgt, kratīšanu var izdarīt ar procesa virzītāja lēmumu. Ja lēmumu pieņem izmeklētājs, tad kratīšanu izdara ar prokurora piekrišanu. *Ja lēmumu pieņem prokurors, tad kratīšanu izdara ar amatā augstāka prokurora piekrišanu.*"

4. Veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma normās, iekļaujot tajās termiņu, kādā ir veicama aizturētās personas kratīšana bez atsevišķi pieņemta lēmuma.

5. Veikt grozījumus Ministru kabineta noteikumu Nr. 1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu" normās, kas nosaka Nodrošinājuma valsts aģentūrai iesniedzamos dokumentus, kas pievienoti lēmumam par izņemto priekšmetu nodošanu atbildīgā glabāšanā. Darba autors ierosina ***grozīt Ministru kabineta noteikumu Nr. 1025 "Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu" 12.2. punktu***, kurš būtu jāizsaka šādā redakcijā: "12.2. lietisko pierādījumu kopā ar apliecinātu krimināllietai pievienotā *izmeklēšanas darbības, ar kuru izņemts lietiskais pierādījums*, protokola kopiju vai, ja lietisko pierādījumu nodod realizācijai vai iznīcināšanai, apliecinātu lēmuma par lietiskā pierādījuma nodošanu realizācijai vai iznīcināšanai, kopiju papīra vai elektroniskā dokumenta formā nodod aģentūrai tās telpās vai lietiskā pierādījuma atrašanās vietā, nodrošinot lietiskā pierādījuma pārņemšanu."

6. Nepieciešams izstrādāt jaunu, mūsdienīgu kratīšanas protokola paškopējošo veidlapu.

Administratīvā atbildība par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu

Darba autors: **Andris Briņķis**
Darba vadītājs: *Dr. iur. Ēriks Treļs*

Saturs

1. Tiesību normas, no kurām izriet pienākums pakļauties amatpersonas prasībām
  - 1.1. Amatpersonas izpratne tiesību normās
  - 1.2. Amatpersonai piešķirtās tiesības izvirzīt likumiskas prasības
2. Administratīvā pārkāpuma sastāvs un kvalifikācijas problēmas
  - 2.1. Administratīvā pārkāpuma objekts un objektīvā puse
  - 2.2. Administratīvā pārkāpuma subjekts un subjektīvā puse
  - 2.3. Administratīvā pārkāpuma nošķiršanas problemātika no noziedzīga nodarījuma
3. Administratīvā soda piemērošana

Anotācija

Bakalaura darba tēmas aktualitāte pamatojama ar to, ka vide, kurā darbojas tiesībsargājošās iestādes, visā pasaulē strauji mainās. 2018. gada 25. oktobrī galīgajā lasījumā tika atbalstīts Administratīvās atbildības likums, kas paredz būtiskas izmaiņas administratīvo pārkāpumu izskatīšanā.

Bakalaura darba mērķis ir analizēt administratīvo atbildību par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu, konstatēt iespējamus problēmjaucējumus un piedāvāt tiem risinājumus.

Pētījuma robežas: autors ņem vērā to, ka Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā un Administratīvās atbildības likums ir stājies spēkā tikai 2020. gada 1. jūlijā, tāpēc, analizējot nepakļaušanos amatpersonas likumīgām prasībām, tiek ņemta vērā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa piemērošanas prakse par minēto

pārkāpumu. Sašaurinot pētījuma robežas, autors ir pievērsies tieši policijas darbinieka kā amatpersonas likumīgo prasību neizpildei.

Pētījuma bāze: bakalaura darbā izmantoti nacionālie tiesību avoti, speciālā zinātniskā literatūra, Latvijas Republikas tiesu judikatūra. Īpašu uzmanību autors pievērsis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksam un [Administratīvo sodu likumam par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā](#) un Administratīvās atbildības likumam. Pētījuma teorētisko bāzi veido arī informācija, kas iegūta no zinātniskiem darbiem administratīvajās tiesībās. Savukārt pētījuma empīrisko bāzi veido informācija par pētāmo tēmu, kas atspoguļota Latvijas Republikas tiesu judikatūrā un citos juridiskās prakses materiālos, statistikas avotos.

Bakalaura darbs sastāv no trīs nodaļām, nobeigumā izteiktiem secinājumiem un izvirzītiem priekšlikumiem, kopā uz 52 lapām. Darba rakstīšanā izmantoti 71 literatūras un citi avoti.

levads

Cilvēkam tiek garantēta pilnīga brīvība tiktāl, ciktāl to demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanas labad neierobežo likums. Valsts atsevišķos gadījumos var cilvēktiesības ierobežot ar mērķi, "lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību". Tādējādi persona nevar rīkoties patvaļīgi, aizbildinoties ar savām brīvībām, ja tā ar savu darbību vai bezdarbību apdraud citu intereses. Šādos gadījumos policijas darbiniekam ir tiesības vērst personas uzmanību uz personas rīcību, lai nodrošinātu tiesību normās noteikto sabiedrisko kārtību un drošību.

Bakalaura darba tēmas aktualitāte pamatojama ar to, ka vide, kurā darbojas tiesībsargājošās iestādes, visā pasaulē strauji mainās. Šīs pārmaiņas attiecas ne tikai uz noziedzīgo vidi un policijas spējām to apkarot, bet arī uz jaunas izpratnes veidošanos par policijas lomu sabiedrībā un principiem, uz kuriem jābalstās policijas un sabiedrības savstarpējai sadarbībai.

2018. gada 25. oktobrī galīgajā lasījumā tika atbalstīts Administratīvās atbildības likums, kas paredz būtiskas izmaiņas administratīvo pārkāpumu izskatīšanā. Jaunais likums stāties spēkā 2020. gada 1. jūlijā. Administratīvās atbildības likums atšķirībā no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa neietver administratīvo pārkāpumu sastāvus un par tiem paredzētās sankcijas. Administratīvos pārkāpumus, par tiem piemērojamos sodus un amatpersonu kompetenci administratīvo pārkāpumu procesā nosaka attiecīgo nozaru likumos vai pašvaldību saistošajos noteikumos. Attiecīgi arī atbildība par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu vai amatpersonas darbības traucēšanu ir noteikta 2020. gada 7. maijā pieņemtajā [Administratīvo sodu likumā](#)

par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā (turpmāk – ASL) , kas stāties spēkā 2020. gada 1. jūlijā.

Bakalaura darba mērķis – analizēt normatīvo aktu regulējumu par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu, konstatēt iespējamus problēmjautājumus un piedāvāt tiem risinājumus.

Ņemot vērā izvirzīto darba mērķi, noteikti šādi uzdevumi:

- 1) analizēt tiesību normas, no kurām izriet pienākums pakļauties policijas darbinieka prasībām;
- 2) raksturot administratīvā pārkāpuma sastāvu un kvalifikācijas problēmas [Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā](#) 4. pantā noteiktajam pārkāpumam;
- 3) veikt par [Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā](#) 4. pantā paredzēto administratīvo pārkāpumu piemērojamā soda analīzi;
- 4) izstrādāt secinājumus un priekšlikumus.

Pētījuma jautājumi:

1. Kāds tiesiskais pamats regulē pienākumu pakļauties amatpersonas likumiskajām prasībām?
2. Kāds ir administratīvā pārkāpuma par nepakļaušanos amatpersonas likumiskajām prasībām sastāvs un kvalifikācijas problēmas norobežošanā no noziedzīga nodarījuma?
3. Kādas iezīmes raksturīgas tiesu praksē, iztiesājot lietas par nepakļaušanos amatpersonas likumiskajām prasībām?

Pētījuma objekts – tiesiskās attiecības, kas veidojas gadījumos, kad persona nepilda amatpersonas likumīgās prasības.

Pētījuma priekšmets – tiesiskais regulējums, kas paredz atbildību par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu.

Bakalaura darba izstrādē lietotas šādas zinātniskās pētniecības metodes: analītiskā metode – analizējot tiesību aktus un juridiskās prakses materiālus; analīze ir darbā veikto vērtējumu, secinājumu un priekšlikumu pamatā; salīdzinošā metode – lai noskaidrotu un izvērtētu administratīvās atbildības par nepakļaušanos amatpersonas likumīgām prasībām regulējumu ASL un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (LAPK); zinātniskās indukcijas metode – lai no atsevišķiem faktiem veidotu vispārīgus atzinumus un noteiktu sakarības; dedukcijas metode – lai loģiski sistematizētu un teorētiski izskaidrotu empīrisko pētījumu rezultātus.

Tiesību normas interpretētas, lietojot gramatisko, vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko iztulkošanas metodi, proti: gramatiskās (filoloģiskās) interpretācijas metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa; vēsturiskās interpretācijas metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu, ņemot vērā apstākļus,

uz kuriem pamatojoties tā radīta; sistēmiskās interpretācijas metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām; teleoloģiskās (jēgas un mērķa) interpretācijas metode – lai noskaidrotu tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz.

Pētījuma robežas: autors ņem vērā to, ka ASL un Administratīvās atbildības likums ir stājies spēkā tikai 2020. gada 1. jūlijā, tāpēc, analizējot nepakļaušanos amatpersonas likumīgām prasībām, tiek ņemts vērā LAPK piemērošanas prakse par minēto pārkāpumu, jo saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma 4. pantu persona, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, ir atbildīga par to saskaņā ar normatīvo aktu, kas ir spēkā pārkāpuma izdarīšanas laikā. Sašaurinot pētījuma robežas, autors pievērsīsies tieši policijas darbinieka kā amatpersonas likumīgo prasību neizpildei.

Pētījuma bāze: bakalaura darbā izmantoti nacionālie tiesību avoti, speciālā zinātniskā literatūra, Latvijas Republikas tiesu judikatūra. Īpašu uzmanību autors pievērsis LAPK un ASL un Administratīvās atbildības likumam. Pētījuma teorētisko bāzi veido arī informācija, kas iegūta no zinātniskiem darbiem administratīvajās tiesībās. Savukārt pētījuma empīrisko bāzi veido informācija par pētāmo tēmu, kas atspoguļota Latvijas Republikas tiesu judikatūrā un citos juridiskās prakses materiālos, statistikas avotos.

Bakalaura darba rakstīšanā autors izmanto arī 2020. gadā paša rakstītā studiju darba analīzes materiālus un gūtos secinājumus par analizējamā temata problemātiku.

Darba struktūra izveidota atbilstoši darbā izvirzītajam mērķim un uzdevumiem. Darbs sadalīts vairākās nodaļās un apakšnodaļās, svarīgākos secinājumus un atziņas apkopojot darba beigās.

Darba pirmajā nodaļā tiek pētītas tiesību normas, no kurām izriet pienākums pakļauties amatpersonas likumiskajām prasībām. Autors sevišķi pievēršas termina "amatpersona" izpratnei, kā arī policijas darbinieku tiesību reglamentējošo tiesību normu analīzei. Darba otrajā nodaļā raksturots administratīvā pārkāpuma par nepakļaušanos amatpersonas prasībām sastāvs un kvalifikācijas problēmas norobežošanā no noziedzīga nodarījuma. Darba trešajā nodaļā veikta tiesu prakses analīze, soda piemērošanā par nepakļaušanos amatpersonas prasībām.

Nobeigums

Raksturojot administratīvo atbildību par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu, autors izvērtējis visus izvirzītos pētījuma jautājumus. Analizējot administratīvo atbildību par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu, autors izvirza vairākas tiesiskā regulējuma nepilnības un izsaka priekšlikumus šo trūkumu novēršanai un prakses pilnveidošanai.

Secinājumi

1. Spēku zaudējušajā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. pantā ietvertais "policijas darbinieka, pašvaldības policijas darbinieka, robežsarga vai zemessarga" amatpersonu uzskaitījums ir uzskatāms par ierobežotu personu loku, salīdzinot ar pašlaik [Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā](#) 4. pantā iekļauto un attiecināmo uz visu amatpersonu loku.
2. Personu pienākums ievērot policijas darbinieka prasības un rīkojumus izriet no likuma "Par policiju", savukārt sankcijas par šo prasību neievērošanu ietvertas Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā un Krimināllikumā. Kā arī jāpiebilst, ka policijas prasību izpilde lielā mērā saistīta ar policijas darbinieka noteiktajiem pienākumiem un tiesībām, rīkojoties attiecīgajā situācijā.
3. Docents E. Danovskis izteicis viedokli, ka jāatrisina jautājums par to, vai teorijā un praksē ir lietderīgi turpināt izmantot no krimināltiesībām pārņemto noziedzīga nodarījuma sastāva elementu sistēmu, proti, objektu, objektīvo pusi, subjektu un subjektīvo pusi. Docents uzskata, ka administratīvo pārkāpumu tiesībās šāda iedalījuma lietošanai vairs nav pamata un tai ir teorētisks raksturs. Autors nevēlas piekrist minētajam viedoklim. Autora ieskatā, šim teorētiskajam iedalījumam – objekts, objektīva puse, subjekts un subjektīva puse – ir arī praktiska nozīme, jo, analizējot visus šos elementus, var nonākt pie secinājuma, vai tiešām pārkāpējs ir vainojams par izdarīto pārkāpumu un vai viņam var tikt piemērots sods. Jāatzīst arī, ka šāda pārkāpumu sastāva analīze ir laika gaitā nostiprinājusies gan policijas, gan tiesu praksē.
4. Docents E. Danovskis norādījis, ka, ņemot vērā to, ka daudzu administratīvo pārkāpumu subjekti var būt kā fiziskas, tā juridiskas personas, ir skaidrs, ka juridiskas personas gadījumā par vainu kā psihisku attieksmi vispār nav iespējams runāt.
5. Šobrīd, kad lietas vairs netiks izskatītas pēc LAPK veiktā pārkāpuma, veiktā pārkāpuma izmeklēšanas iestādēm pārkāpuma kvalifikācijā un arī tiesām izskatot pārsūdzētos amatpersonu lēmumus, būtiski ir nošķirt amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu no amatpersonas darbības traucēšanas, jo atsevišķi ir jāpie-rāda, ka persona ar savām darbībām vai bezdarbību nepildīja amatpersonas likumiskās prasības un traucēja amatpersonas darbības. Līdz ar to iezīmējas, ja persona nepilda amatpersonas likumiskās prasības, tas nenozīmē, ka tikusi traucēta amatpersonas darbība.

6. Tiesu prakse liecina par problēmām nošķirt administratīvo pārkāpumu no noziedzīga nodarījuma par pretošanos amatpersonas likumiskajām prasībām. Tiesu prakse, kas atzīst, ka vardarbība var izpausties arī kā pagrūšana, pretošanās, izlaušanas, kā arī vardarbības draudi var tikt izteikti arī neverbāli, bet gan ar žestiem un mīmiku, nonāk pretrunā ar šīs vardarbības konstatēšanu, apzīmējot to kā vardarbības mēģinājumu. Jāņem vērā arī apstākļi, ka policijas darbinieki ir speciāli sagatavoti, strādāt ar šādām agresīvām personām, apzinoties savas profesijas ikdienas draudus, tādējādi pieņemams, ka citas personas šādās situācijās no vardarbības varētu ciest ievērojamāk.

7. Analizējot tiesu praksi pēc LAPK 175. panta, jāsecina, ka tiesas soda piemērošanā lakoniski pievēršas pārkāpēja personības datu izvērtēšanai vai pat nav vispār to izvērtējušas.

Priekšlikumi

1. Autors uzskata, ka administratīvajās tiesībās vainas kā psiholoģiskas attieksmes attiecināšana uz juridiskām personām ir tikai vainas definīcijas neveiksmīgs formulējums. Arī juridiska persona var paust attieksmi, kas nozīmē pamatot savas rīcības motīvus ar pārstāvja vai valdes locekļa starpniecību, kāpēc viņa nav pildījusi amatpersonas likumiskās prasības. Tāpēc autors ieteiktu ***tiesību teorijā nostiprinātajā vainas definīcijā izslēgt vārdu "psiholoģisko"***.

2. Autors vēlas norādīt, ka spēku zaudējušajā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. pantā tika noteikts, ka sodāma ir ļaunprātīga nepakļaušanās policijas darbinieka likumīgajam rīkojumam vai prasībai. Autora ieskatā skeptiski vērtējama pantā iekļautā norāde, ka šai nepakļaušanās jābūt ļaunprātīgai. Vai labticīga vai neapzināta nepakļaušanās vispār pastāv, un vai tāda tad nav sodāma? Tā kā šī nepakļaušanās var izpausties arī personas bezdarbībā, ignorējot un nereagējot uz policijas darbinieka prasībām, tad būtiski, ka persona nevar aizbildināties ar likumā nostiprināto pienākumu nezināšanu, ka policijas darbinieka likumīgās prasības un rīkojumi, ko viņš izvirzījis vai devis, pildot dienesta pienākumus, visām personām ir obligāti jāizpilda. Likumdevējs gan Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 4. pantā ir atteicies no "ļaunprātīgas likumisko prasību neizpildes", likuma "Par policiju" 13. pantā ļaunprātīgas darbības vai bezdarbība kā personas nodoms ir atstātas nemainīgi. Autors uzskata, ka likuma "Par policiju" 13. panta pirmās daļas 6. punktā nepieciešams izslēgt vārdu "ļaunprātīgu", līdz ar to ***likuma "Par policiju" 13. panta pirmās daļas 6. punktu izteikt šādā redakcijā: "pārtrauktu nepakļaušanos likumīgām prasībām, kuras izvirza policijas darbinieki vai citas personas, pildot dienesta pienākumus sabiedriskās kārtības garantēšanā vai cīņā pret noziedzību"***.

3. Aizliegts lietot speciālos līdzekļus (izņemot rokudzelžus un sasiešanas līdzekļus) pret sievietēm, personām ar redzamām invaliditātes pazīmēm un mazgadīgām personām, izņemot masu nekārtību vai sabiedriskās kārtības grupveida pārkāpumu laikā, kā arī gadījumos, kad tiek apdraudēta citu personu dzīvība vai veselība vai kad tiek izrādīta bruņota pretošanās vai izdarīts bruņots uzbrukums. Autors ieskatā minētais ierobežojums speciālo līdzekļu izmantošanā būtu izmantojams arī pret personām, kuras sava vecuma, slimības vai kādu citu apstākļu dēļ nav spējīgas veikt tādu aktīvu pretošanos pret policijas darbinieku, nepildot amatpersonas likumiskās prasības. Autors uzskata, ka šajā gadījumā uz izņēmumu personām var attiecināt terminu "adinamija", kas nozīmē "nespēks slimības, vecuma vai badošanās dēļ". Tāpēc autors iesaka **precizēt likuma "Par policiju" 13. panta trešo daļu** un izteikt to šādā redakcijā: "Aizliegts lietot speciālos līdzekļus (izņemot rokudzelžus un sasiešanas līdzekļus), speciālos cīņas paņēmienus un speciālos transportlīdzekļus, kā arī izmantot dienesta suņus un zirgus pret sievietēm, personām ar redzamām invaliditātes, *traumas* vai *vecuma nespējas* pazīmēm un mazgadīgām personām, izņemot masu nekārtību vai sabiedriskās kārtības grupveida pārkāpumu laikā, kā arī gadījumos, kad tiek apdraudēta citu personu dzīvība vai veselība vai kad tiek izrādīta bruņota pretošanās vai izdarīts bruņots uzbrukums".

Kriminālbildības par mantas tīšu bojāšanu vai iznīcināšanu normatīvais regulējums un tā piemērošanas problēmjautājumi

Darba autore: **Judīte Frīdvalde**
Darba vadītājs: *Dr. iur. Jānis Baumanis*

Saturs

1. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
vispārīgs raksturojums
  - 1.1. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
vēsturiskais aspekts
  - 1.2. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
teoloģiskais aspekts
2. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
noziedzīgā nodarījuma sastāvs
  - 2.1. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
objektīvo pazīmju kopums
  - 2.2. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
subjektīvo pazīmju kopums
3. Kriminālbildība par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
ārvalstu kriminātiesību normās
4. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
piemērošanas problemātika
  - 4.1. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
nošķiršana no citiem noziedzīgiem nodarījumiem
  - 4.2. Kriminālbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu
kvalifikācijas problemātika

Anotācija

Jebkuras sabiedrības ekonomiskais pamats ir īpašums. Īpašuma tiesību nodrošināšana ir viens no būtiskākajiem cilvēka tiesību un brīvību realizācijas priekšnoteikumiem, viens no kritērijiem demokrātiskas iekārtas un likuma varas esamībai valstī.

Mantas iznīcināšana un bojāšana ir mantas padarīšana par nederīgu lietošanai vai tās īpašību izmaiņš tā, ka manta vairs nevar kalpot tās radīšanas mērķim. Mantiskie noziedzīgie nodarījumi sastāda ievērojamu daļu no reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Ņemot vērā pētījumā gūtās atziņas, nekādus labojumus tieši Krimināllikuma 185. panta pirmās daļas dispozīcijā nav vajadzīgs ieteikt, jo pētījumā konstatēts, ka nav problēmas Krimināllikuma panta dispozīcijas formulējumā, bet gan tikai tās pareizā izpratnē un piemērošanā, vienīgais ieteikums ir izmeklētājiem apgūt krimināltiesību teoriju un tiesu praksi par Krimināllikuma 185. panta piemērošanu, kā arī noteikti ievērot Augstākās tiesas Senāta lēmumos paustās atziņas.

Bakalaura darba apjoms ir 56 lappuses.

Ievads

Jebkuras sabiedrības ekonomiskais pamats ir īpašums. Īpašuma tiesību nodrošināšana ir viens no būtiskākajiem cilvēka tiesību un brīvību realizācijas priekšnoteikumiem, "viens no kritērijiem demokrātiskas iekārtas un likuma varas esamībai valstī".

Latvijas Republikas Satversmes 105. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību."

Starptautiskā sabiedrība uzskatīja par nepieciešamu nostiprināt īpašuma aizsardzības tiesības kopā ar citām būtiskākajām cilvēka tiesībām un brīvībām Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, kuras 17. panta pirmajā un otrajā daļā ir noteikts: "Ikvienam ir tiesības uz īpašumu kā vienam, tā kopīgi ar citiem. Nevienam patvaļīgi nedrīkst atņemt viņa īpašumu".

Īpašuma tiesību neaizskaramības nodrošināšana ir ietverta arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un Latvijas Republikas Satversmē.

Latvijā īpašuma tiesību aizsardzība nodrošināta gan civiltiesībās, gan administratīvā pārkāpuma process, kā arī, ņemot vērā to, ka noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu ir viena no visbiežāk apdraudētajām cilvēka interesēm, tām ir noteikta arī kriminālatbildība.

1999. gada 1. aprīlī stājās spēkā Krimināllikums (turpmāk – KL), kura normas tika izstrādātas tā, lai efektīvāk varētu aizsargāt īpašuma intereses un īpašuma lietotāja tiesības, kā arī veicot saskaņošanu ar Eiropas Savienības normatīvo aktu prasībām, kurus ir ratificējusi Saeima. Personas tiesības uz īpašuma neaizskaramību ir aizsargātas un atbildība par šo tiesību nepamatotu ierobežošanu ir noteikta KL XVIII nodaļas "Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu" normās. Minētā nodaļa

aizsargā ne vien pašu īpašumu – gan kustamu, gan nekustamu –, bet arī tiesību uz īpašumu, kas nozīmē, ka pie atbildības personu var saukt arī īpašuma tiesību apdraudējumu, piemēram, par prettiesisku īpašumtiesību iegūšanu uz kādu kustamu vai nekustamu mantu vai tās augļiem. KL XVIII nodaļa aptver pantus no 175. panta līdz 189. pantam un nosaka atbildību par dažādiem īpašuma un īpašuma tiesību apdraudējumiem, tostarp par mantas iznīcināšanu un bojāšanu.

Mantas iznīcināšana un bojāšana ir mantas padarīšana par nederīgu lietošanai vai tās īpašību izmainīšana tā, ka manta vairs nevar kalpot tās radīšanas mērķim. Mantiskie noziedzīgie nodarījumi sastāda ievērojamu daļu no reģistrētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centra datiem 2018. gadā kopā Latvijā reģistrēti 43 260 noziedzīgi nodarījumi, no tiem kopā pēc KL 185. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmēm reģistrēti 4136 noziedzīgi nodarījumi, kuri sadalās uz 3838 gadījumiem saskaņā ar KL 185. panta pirmo daļu un 301 gadījumu saskaņā ar 185. panta otro daļu. Savukārt 2019. gadā kopā reģistrēti 39 906 noziedzīgi nodarījumi, no tiem saskaņā ar KL 185. pantā noteiktajām noziedzīga nodarījuma pazīmēm reģistrēts 3781 nodarījums, kas sadalās pēc KL 185. panta pirmās daļas 3556 gadījumos un 316 gadījumos saskaņā ar KL 185. panta otrajā daļā noteiktajām noziedzīga nodarījuma pazīmēm. Kā redzams, pēdējos gados tieši mantas iznīcināšana un bojāšana reģistrēta apmēram 10 % no visiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kas sastāda visai būtisku daļu.

Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu ir viens no izplatītākajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē. Aplūkojot Latvijas Republikas 2019. gada pārskatu, 2019. gadā, salīdzinot ar citu gadu statistiku, samazinājums ir ievērojamāks, proti, 2018. gadā tika reģistrēti 43 260 noziedzīgie nodarījumi, bet 2019. gadā – 39 906, t. i., to skaits, salīdzinot ar 2018. gadu, samazinājies par 3354 noziedzīgajiem nodarījumiem jeb 7,8 %. Vienlaikus jāatzīmē, ka 2019. gadā reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits kopš 2019. gada ir vēsturiski mazākais. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu – reģistrēti 27 087 šādi noziegumi, turklāt to skaits salīdzinājumā ar 2018. gadu ir samazinājies. Mantas tīša iznīcināšana vai bojāšana sastāda 4030 un ir par 408 noziedzīgiem nodarījumiem mazāk nekā 2018. gadā. Apskatot noziedzīgos nodarījumus pret īpašumu struktūru, redzams, ka ir zādības, krāpšanas vai piesavināšanās nelielā apmērā un mantas tīša iznīcināšana un bojāšana. Taču tas nenozīmē, ka šie noziedzīgie nodarījumi Latvijā nav aktuāli, tieši pretēji, proti, ekonomiskā situācija valstī, nepietiekams sabiedrības izglītības līmenis, bezdarbnieku skaita palielināšanās, alkoholisko dzērienu un narkotisko vielu brīva pieejamība, sabiedrībā pastāvošie uzvedības principi un citi sociālie un psiholoģiskie cēloņi, liecina, ka tieši mantas tīša iznīcināšana vai bojāšana kā viens no noziedzīgo nodarījumu veidiem pret īpašumu ir un būs aktuāls arī turpmāk.

Lai gan pēdējās desmitgadēs atsevišķu noziedzīgo nodarījumu pret īpašumu skaits ir būtiski samazinājies, piemēram, zādzības no mājokļiem un transportlīdzekļiem, noziedzīgie nodarījumi pret īpašumiem vēl aizvien ir izplatītākais nozieguma veids. Mantas iznīcināšana vai bojāšana nereti ir kā papildepizode noziegumos, kas saistīti ar svešas mantas nolaupīšanu – zādzību, laupīšanu. Taču atšķirībā no nolaupīšanas, kad noziedzīga nodarījuma izdarītājs grib iegūt tiesības uz īpašumu, tiesības rīkoties ar mantu kā ar savu, mantas iznīcināšanas vai bojāšanas gadījumā noziedzīga nodarījuma izdarītājam šāda mērķa nav, viņš nevēlas iegūt īpašumtiesības, viņš vēlas bojāt vai iznīcināt cita īpašumu.

Tēmas izvēles pamatojums: 185. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir bojātā vai iznīcinātā manta vai mantas bojātā vai iznīcinātā daļa, ja to iespējams nodalīt un atsevišķi novērtēt. Kaitējuma kompensāciju veido noziedzīgā nodarījuma priekšmeta vērtība un atjaunošanas izdevumi. Tādējādi, ja manta nav iznīcināta vai bojāta, tad neiestājas KL 185. pantā paredzētie priekšnosacījumi.

Pētījuma objekts – krimināltiesiskās attiecības, kas veidojas tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas rezultātā.

Pētījuma priekšmets – tiesiskais regulējums, kas paredz atbildību par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu.

Darba mērķis: analizējot normatīvo regulējumu, izmantojot dažādu latviešu un ārzemju autoru viedokļus, ārvalstu krimināltiesību normu regulējumus, noskaidrot būtiskākās normatīvā regulējuma piemērošanas problēmas, izpētīt mantas bojāšanas un iznīcināšanas jēdziena un kvalificējošo sastāvu izpratni tiesību teorijā un praksē sastopamās problēmas, noskaidrojot pareizākos risinājumus vienveidīgas tiesu prakses veidošanai.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) analizēt atbildību par mantas iznīcināšanu un bojāšanu normatīvo regulējumu Latvijas Republikas normatīvajos aktos, raugoties no vēsturiskā un no mūsdienu skatpunkta;
- 2) analizēt mantas iznīcināšanas un bojāšanas pamatsastāvu un kvalificēto sastāvu;
- 3) izpētīt mantas iznīcināšanas un bojāšanas kvalifikācijas problēmjautājumus Latvijas tiesu praksē;
- 4) noskaidrot citu valstu likumdevēja pieredzi, reglamentējot atbildību par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu un salīdzināt ar mūsu valsts pieredzi, lai atrastu pieejas, kuras ir pieņemamas no mūsu krimināltiesību skatupunkta.

Pētījuma jautājumi:

1. Kāda ir normu piemērošana Krimināllikuma 185. pantā saistībā ar tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu?
2. Kādi būtu iespējamie pilnveidojumi Krimināllikuma 185. pantā par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu?

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un darba uzdevumus, izmantotas juridiskās pētīšanas metodes.

Vispārzinātniskās metodes: analītiskā metode – tiesu nolēmumu, tiesību normu un autoru viedokļu analīzēšanai un tajos ietvertu risinājumu un soda noteikšanas prakses vispārināšanai; salīdzināmā metode – starptautiskās un atsevišķu ārvalstu pieredzes apzināšanai, pētot atbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu regulējumu.

Pētnieciskās metodes: indukcijas metode – atsevišķu gadījumu par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu analizēšanai, vispārinātu secinājumu atvasināšanai; dedukcijas metode – tiesu prakses atziņu izvirzīšanai un apkopošanai, abas metodes izmantotas secinājumu un priekšlikumu izteikšanai; aprakstošā metode – lai izpētītu, kādi grozījumi laika gaitā ir veikti Krimināllikuma 185. pantam, aprakstītu aktuālās problēmas un autores viedokli par tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas risinājumiem, kas ir veikti, uzlabojot stāvokli; kvantitatīvā metode – analizējot strukturētas intervijas par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu visā Latvijā.

Tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā interpretācijas metode, lai noskaidrotu tiesību normas jēgu par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu no valodnieciskā viedokļa; vēsturiskā interpretācijas metode, lai noskaidrotu normatīvā akta par tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas iemeslu un būtību; sistematiskā interpretācijas metode, lai noskaidrotu tiesību normas jēgu saistībā ar citām, piemēram, ārvalstu, tiesību normām; teleoloģiskā interpretācijas metode, lai noskaidrotu un izprastu Krimināllikuma 185. panta jēgu nolūkā sasniegt lietderīgu un taisnīgu mērķi.

Pētījuma teorētiskā bāze: pamatā autores darbā izmantoti Latvijas Republikas Satversmes, Krimināllikums, Kriminālprocesa likums, Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtības likums u. c., uzziņas avoti, tiesu statistiska, preses apskats, juridiskās literatūras analīze.

Darbs sastāv no četrām nodaļām, kurās ir ietverts kriminālatbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu detalizēts izklāsts un to analīze. Pirmajā nodaļā tiek aplūkota kriminālatbildības par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu vēsturiskais un teoloģiskais aspekts. Tiek pievērsta uzmanība vēsturiskās attīstības izpētei un jēdzieniem. Otrajā nodaļā tiek aplūkots tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas sastāvs to raksturojumam, pamatpazīmēm un būtībai; trešajā nodaļā – tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas kvalificējošie apstākļi ārvalstu krimināltiesību normās un aplūkots un ietverts apstākļu veidu raksturojums un to starptautiskais salīdzinājums. Ceturtajā nodaļā – tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas kvalificējošās problēmas un nošķiršana no citiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Nobeigums

Mantas iznīcināšana un bojāšana ir viens no īpašumtiesības apdraudošiem noziedzīgiem nodarījumiem. Latvijā atbildība KL noteikta par tīšu svešas mantas bojāšanu vai iznīcināšanu, kā arī par svešas mantas bojāšanu vai iznīcināšanu neuzmanības dēļ, pastāvot noteiktiem kvalificējošiem kritērijiem. KL 185. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir mazāk smags noziegums, savukārt panta otrajā daļā, pastāvot kvalificējošiem apstākļiem, definēts sevišķi smags noziegums.

KL 185. panta pirmās daļas dispozīcijas formulējums ir īss un kodolīgs, ietverot konkrētus nosacījumus, lai nodarīto kvalificētu saskaņā ar izvērtējamo KL tiesību normu – tīša svešas mantas iznīcināšana vai bojāšana. Svarīgi ir nošķirt, ka bojāta vai iznīcināta sveša manta, ka tā bojāta vai iznīcināta ar nodomu, un nošķirt, vai manta ir bojāta vai iznīcināta, respektīvi – vai manta vēl var tikt izmantota paredzētajiem mērķiem pēc atjaunošanas darbiem vai arī to vairs nav iespējams atjaunot. Tāpat svarīgi nodalīt visas mantas bojāšanu vai iznīcināšanu no tās daļas iznīcināšanas vai bojāšanas. Manta ir bojāta, ja nepieciešami ieguldījumi tās atgriešanai iepriekšējā stāvoklī – atjaunot krāsojumu, notīrīt utt. Manta atzīstama par iznīcinātu, ja tās atjaunošanā nepieciešams ieguldīt vairāk līdzekļu nekā jaunas iegādei vai ja tā pilnībā zudusi. Lai arī KL 185. panta pirmās daļas dispozīcija nenosaka striktu prasību nodalīt mantas bojāšanu no iznīcināšanas un ietver abus formulējumus, tomēr saskaņā ar nevainīguma prezumpciju personu var saukt pie atbildības tikai par to, ko tā ar savu rīcību izdarījusi, tādēļ, formulējot personas nodarīto, ir svarīgi nošķirt, vai manta ir bojāta, vai tikai tās daļa ir bojāta, vai arī mantas kāda daļa ir iznīcināta, bet manta bez šīs iznīcinātās daļas tomēr kaut daļēji var turpināt pildīt savu funkciju. Tieši pareiza izpratne par to, vai bojāta visa manta vai tikai daļa, kā arī vai iznīcināta visa manta vai tās atsevišķa daļa un vai manta var tikt izmantota kaut vai daļēji arī bez pilnībā iznīcinātās daļas, ir par pamatu atbilstošai noziedzīgā nodarījuma bīstamības un radīto kaitīgo seku aprēķināšanai, samērīga soda noteikšanai.

Pastāv arī iespēja, ka, kvalificējot nodarīto, jāsecina, ka kāda daļa mantas ir bojāta, kāda ir iznīcināta, savukārt kādai mantai ir bojāta daļa vai iznīcināta daļa. Lai cik arī neliktos mazsvarīgi, jāatceras, ka personu var saukt pie atbildības tikai par to, ko tā izdarījusi vai par sekām, kuras ir cēloniskā sakarībā ar personas rīcību, tādēļ gadījumos, kad izvērtē kādas personas prettiesisko rīcību attiecībā pret kādas svešas personas mantu, ir svarīgi konkrēti nodalīt – kādā apmērā sveša manta vai mantas daļa ir bojāta, kāda mantas daļa iznīcināta, vai to var nodalīt atsevišķi, un novērtēt atsevišķi, vai arī manta ir nedalāma, lai arī sastāv no it kā atsevišķām daļām.

KL 185. pants ir atrodams nodaļā par noziedzīgiem nodarījumiem pret īpašumu, tādēļ, kvalificējot nodarījumu par mantas bojāšanu vai iznīcināšanu, svarīgi ir pareizi aprēķināt nodarīto materiālo kaitējumu, kas ir pamatā nodarījuma kvalifikācijai – brīdī, kad personas tīšas prettiesiskas rīcības rezultātā nodarītais kaitējums svešai mantai aprēķināms lielā apmērā, personai atbildība piemērojama nevis pēc KL 185. panta pirmās daļas, bet gan pēc KL 185. panta otrās daļas.

KL 185. panta otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu Latvijas tiesību sistēmā piemēro salīdzinoši retāk nekā pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu. Arī šajā gadījumā persona saucama pie atbildības par tīšu nodarījumu, respektīvi, par vēlmi iznīcināt svešu mantu, kādēļ persona apzināti rīkojusies noteiktā, vispārbīstamā veidā, vai ja tās izdarīto darbību rezultātā ir nodarīts kaitējums lielā apmērā, vai arī noziedzīgu nodarījumu izdarījušās personas neuzmanības dēļ iestājusies cilvēka nāve vai izraisītas citas smagas sekas. Arī šajā gadījumā ir svarīgi nošķirt, vai ar noziedzīgo rīcību sveša manta ir bojāta pilnībā vai ir bojāta kāda tās atsevišķa daļa, vai arī manta vai tās daļa ir pilnībā iznīcināta.

Secinājumi un priekšlikumi

Ņemot vērā pētījumā gūtās atziņas, nekādus labojumus tieši KL 185. panta pirmās daļas dispozīcijā nav vajadzīgs ieteikt, jo pētījumā konstatēts, ka nav problēma KL panta dispozīcijas formulējumā, bet gan tikai tās pareizā izpratnē un piemērošanā, vienīgais ieteikums ir izmeklētājiem apgūt krimināltiesību teoriju un tiesu praksi par KL 185. panta piemērošanu, kā arī noteikti ievērot Augstākās tiesas Senāta lēmumos paustās atziņas.

Attiecībā uz Krimināllikuma 185. panta otrās daļas dispozīciju mantas iznīcināšana vai bojāšana ir pietiekami nozīmīgs personas vai sabiedrības intereses apdraudošs nodarījums un par to ir noteikta kriminālatbildība. Ievērojot, ka šādi noziedzīgi nodarījumi tiek izdarīti personu grupā un dažkārt nav iespējams tieši nošķirt katras personas atsevišķi nodarīto mantisko kaitējumu, kas var novest pie tā, ka personām nevar uzrādīt precīzu apsūdzību nevis tādēļ, ka ir kļūdas izmeklēšanā, bet tādēļ, ka nav objektīvi iespējams nošķirt katras personas nodarīto kaitējumu, ka mantas iznīcināšana vai bojāšana, ja tā veikta personu grupā, ir īpašuma intereses apdraudošs noziedzīgs nodarījums un nav pieļaujams, ka personas, kuras šādu noziedzīgu nodarījumu izdarījušas, paliek nesodītas juridiskas neprecizitātes dēļ, autore izvirza šādus priekšlikumus tīšas mantas bojāšanas vai iznīcināšanas kvalifikācijas un izmeklēšanas problēmu risināšanai:

1. Ievērojot minēto, autore piedāvā KL 185. pantu papildināt ar 1.¹ daļu par atbildību par tīšu mantas bojāšanu vai iznīcināšanu, ja mantas bojāšana vai iznīcināšana veikta personu grupā, izsakot to šādā redakcijā: "*Par svešas mantas tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu, ja tā izdarīta personu grupā...*".

KL 185. pantā izmantoti jēdzieni "bojāšana" un "iznīcināšana". Nekur tiesību normās nav atrodams precīzs skaidrojums tam, kas ir mantas bojāšana un kas – iznīcināšana. Ievērojot, ka, kvalificējot nodarījumu, ir būtiski noteikt, vai manta ir tikai bojāta vai pilnībā iznīcināta, būtu vēlams papildināt KL 185. pantu ar skaidrojošo daļu, kurā definēt mantas bojāšanu un mantas iznīcināšanu. Ievērojot tiesu prakses SKK-194-2018 atziņas "Krimināllikuma 185. panta pirmajā daļā paredzēta atbildība par diviem dažādiem darbības vai bezdarbības veidiem – svešas mantas tīšu iznīcināšanu un svešas mantas tīšu bojāšanu. Par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma aprakstā jānorāda, vai manta ir sabojāta vai iznīcināta. Par pretrunīgu atzīstams tāds par pierādītu atzītā noziedzīgā nodarījuma apraksts, kurā norādīts, ka manta ir sabojāta, vienlaikus norādot pazīmes, kas raksturo mantas iznīcināšanu." Tādēļ ieteicams noteikt, ka mantas iznīcināšana ir tās bojāšana tādā mērā, ka tā vairs nav izmantojama vai kad tās atjaunošanas izdevumi pārsniedz jaunas mantas vērtību. Savukārt mantas bojāšana ir tās vērtības samazināšana, vai tās atsevišķas daļas bojāšana, kas samazina mantas vērtību un izmantošanas efektivitāti.

2. Ievērojot minēto, autore uzskata, ka būtu nepieciešams precīzs mantas bojāšanas un iznīcināšanas jēdzienu skaidrojums. Tā kā minētais termins lietots ne tikai KL 185. pantā, tā skaidrojumu vajadzētu iekļaut likumā "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību", izsakot šādā redakcijā: *"Mantas bojāšana – mantas vai tās daļas sabojāšana, kuras rezultātā mantas izmantošana kļuvusi apgrūtināta vai samazinājusies tās vērtība."* *"Mantas iznīcināšana – mantas sabojāšana tādā apmērā, ka tā nav derīga turpmākai izmantošanai vai kad tās atjaunošanas izdevumi līdz iepriekšējam stāvoklim pārsniedz jaunas mantas iegādes vērtību."*

KL 185. panta otrajā daļā izmantots jēdziens "vispārbīstams veids" un uzskaitīti dažādi mantas iznīcināšanas veidi un līdzekļi – dedzināšana, appludināšana, spridzināšana utt. Tomēr autorei šķiet, ka šāds definējums nav pilnīgs un nepārprotams, jo, piemēram, dedzināšana var notikt arī krāsnī, kamīnā vai izmantojot svecēs liesmu, šādu dedzināšanu nevar uzskatīt par vispārbīstamu veidu, raugoties no noziedzīgā nodarījuma sabiedriskās bīstamības viedokļa.

3. Ievērojot minēto, autore uzskata, ka būtu nepieciešams precīzs jēdziena "vispārbīstams" skaidrojums. Tā kā minētais termins lietots ne tikai KL 185. pantā, tā skaidrojumu vajadzētu iekļaut likumā "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību", izsakot šādā redakcijā: *"Par vispārbīstamu saprot tādu noziedzīgu nodarījuma izdarīšanas veidu, kad ar izvēlēto rīku, līdzekli, paņēmienu, izmantošanu tiek apdraudēts ne tikai tas objekts (interese), pret kuru vērsts noziedzīgais nodarījums, bet arī vēl citi objekti (intereses)."*

Personas brīvības ierobežošanas tiesiskie un praktiskie aspekti cilvēktiesību kontekstā

Darba autore: **Kristīne Graudiņa**
Darba vadītāja: *Mg. iur. Ilze Bērziņa-Ruķere*

Saturs

1. Tiesiski pamatotu mērķu sasniegšana kā cilvēktiesību ierobežošanas pamatnosacījums
  - 1.1. Cilvēktiesību vispārīgs raksturojums un cilvēktiesību garantēšanas pienākums, kas noteikts starptautiskajos un nacionālajos normatīvajos aktos
  - 1.2. Cilvēktiesību ierobežošanas nozīme, iespējas un pieļaujamība sabiedrības interešu aizsardzībā
2. Personas aizturēšana kā procesuālais piespiedu līdzeklis administratīvā pārkāpuma procesā
  - 2.1. Aizturēšanas jēdziens
  - 2.2. Administratīvās aizturēšanas tiesiskais pamats nacionālajā normatīvajā regulējumā
  - 2.3. Institucionālā kompetence administratīvās aizturēšanas piemērošanas kontekstā
  - 2.4. Administratīvās aizturēšanas procesuāla nostiprināšana personas brīvības ierobežošanas tiesiskuma kontekstā
  - 2.5. Administratīvās aizturēšanas piemērošanas praktiskie aspekti
  - 2.6. Administratīvās aizturēšanas termiņi un to pārkāpumu sekas
3. Tiesu prakses vērtējums lietās, kas saistītas ar pārkāpumiem personas aizturēšanas laikā vai personas tiesību aizsardzību prettiesiskas aizturēšanas gadījumos

Anotācija

Ņemot vērā apstākli, ka personas brīvības ierobežošana atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam tiek piemērota vairākās tiesību nozarēs, autore, lai novērstu iespējamu pētījuma virspusējību, pievēršās jautājumiem un problēmām,

kas ir saistītas ar personas brīvības ierobežošanu administratīvā pārkāpuma procesā. Izvēlētās tēmas aktualitāti pamato apstākļi, ka sabalansētības meklējumi starp privātpersonas tiesībām un sabiedrības interesēm ir neizsmeļami un pat teorētiski galīgs un absolūts intereses sabalansējošs noregulējums nav sasniedzams. Tomēr tas nenozīmē, ka optimālākā risinājuma meklējumi būtu jāpārtrauc, arī tā iemesla dēļ, ka faktiskie apstākļi rada pietiekamu pamatu, lai pārvērtētu pastāvošo kārtību un nākotnē, reaģējot uz mūsdienu izaicinājumiem, iespējams, pārvērtētu personas brīvības un sabiedrības interešu aizsardzības savstarpējo mijiedarbību.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt personas brīvības ierobežošanu – administratīvo aizturēšanu – un tās pamatotību, nepieciešamību, kā arī piemērošanu praksē cilvēktiesību ierobežošanas kontekstā.

Bakalaura darbu veido trīs nodaļas. Pirmajā nodaļā autore skaidro cilvēktiesību izveidošanās priekšvēsturi un apzina tos normatīvos aktus, kas regulē cilvēktiesības un to aizsardzību. Normatīvie akti apzināti trīs līmeņos – starptautiskajā līmenī, reģionālajā, tas ir, Eiropas Savienības līmenī un nacionālajā līmenī. Otrajā nodaļā ir skaidrota administratīvās aizturēšanas būtība, tās regulējums normatīvajos aktos, pieļaujamība, mērķi, realizācijas kārtība gan teorētiskā, gan praktiskā aspektā. Trešajā nodaļā autore pētīja pastāvošo tiesu praksi saistībā ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu un tās atbilstību cilvēktiesību ierobežojuma tiesiskajam pamatam.

Svarīgākie pētījuma rezultāti ir apkopoti pētnieciskā darba nobeigumā un iekļauj virkni ar normatīvā regulējuma grozījumiem, kas, autoresprāt, nostiprinātu personas brīvības ierobežošanas piemērošanas tiesiskumu. Darba ietvaros autore vērtē ne tikai administratīvās aizturēšanas pamatotību (tiesiskumu), bet arī kārtību, kādā tiek piemērota administratīvā aizturēšana.

Bakalaura darba apjoms – 67 lappuses.

levads

Izvēlētās tēmas "Personas brīvības ierobežošanas tiesiskie un praktiskie aspekti cilvēktiesību kontekstā" aktualitāti pamato apstākļi, ka sabalansētības meklējumi starp privātpersonas tiesībām un sabiedrības interesēm ir neizsmeļami un pat teorētiski galīgs un absolūts intereses sabalansējošs noregulējums nav sasniedzams. Ikdienā notiekošie procesi, kuriem nebija nozīmes pirms vairākiem gadiem, pašreiz varētu nokļūt priekšplānā, līdz ar to likumsakarīgi mainītos tie kritēriji un to vērtību skala, balstoties uz kuru sabiedrība, valsts pārvalde un atsevišķa privātpersona izveidotu to līdzāspastāvēšanas modeli, kas garantētu cilvēktiesību realizāciju un tajā pašā laikā nodrošinātu sabiedrības intereses. Ņemot vērā apstākli, ka cilvēktiesības aizsargā pietiekami plašu privātpersonas interešu loku, darba ietvaros autore uzmanību koncentrē tikai uz tiem cilvēktiesību ierobežojumiem, kas varētu rasties saistībā ar personas brīvības ierobežojumiem.

Bakalaura tēmas izvēles un bakalaura darba izstrādes stadijas – informācijas iegūšana un sistematizēšana – laikā autore secināja, ka normatīvajā regulējumā, dažādās tiesību nozarēs pietiekami plaši pastāv iespēja tiesiski pamatoti ierobežot personas brīvību un šādas cilvēktiesības ierobežošanas iespēja nav retums, kas būtu saistāms tikai ar kādu konkrētu tiesību nozari. Piemēram, personas brīvības ierobežošanas iespējas pastāv administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros, kriminālprocesa ietvaros un sodu izpildes procesa ietvaros. Izvērtējot iepriekš minēto apstākli, autore secināja, ka nebūtu pareizi aplūkot visus iespējamus gadījumus, kad normatīvajā regulējumā ir paredzēta amatpersonas iespēja ierobežot privātpersonas brīvību. Pie šāda bakalaura darba izstrādes modeļa nebūtu iespējams izvērtēt brīvības ierobežošanas tiesiskos un praktiskos aspektus detalizēti, un bakalaura darbs ietvertu pārāk plašu pētāmo jautājumu klāstu. Līdz ar to bakalaura darbā autore koncentrē savu uzmanību (gan teorētiskā, gan praktiskā aspektā) tikai uz tiem gadījumiem, kas attiecas uz personas brīvības ierobežošanu administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros, tas ir, administratīvo aizturēšanu. Arī šāda autores izvēle ir pamatota ar diviem apstākļiem. Pirmkārt, no 2013. gada darba autore pilda dienesta pienākumus Valsts policijā Kārtības policijas struktūrvienībā, līdz ar to ir uzkrājusies praktiskā pieredze, tostarp jautājumos, kas saistīti ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu. Otrkārt, lai nodrošinātu darba aktualitāti un iespēju robežās tam piešķirtu novitāti, ņemot vērā apstākli, ka 2020. gada 1. jūlijā spēkā stājās Administratīvās atbildības likums, aizstājot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas, autores ieskatā, tieši administratīvā aizturēšana kā cilvēktiesību ierobežojums ir izpētes objekts, kurš varētu būt interesants un atbilstošs jaunajām tiesību tālāktīstības tendencēm.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt personas brīvības ierobežošanu – administratīvo aizturēšanu un tās pamatotību, nepieciešamību, kā arī piemērošanu praksē cilvēktiesību ierobežošanas kontekstā.

Lai sasniegtu noteikto mērķi, izvirzīti šādi darba uzdevumi:

- 1) apzināt normatīvo regulējumu, kurā nostiprinātas cilvēktiesības un to aizsardzības mehānismi;
- 2) identificēt atziņas par tiesiskām iespējām ierobežot cilvēktiesības un rast atbildi, vai visas cilvēktiesības ir ierobežojamas un kādi ir cilvēktiesību ierobežošanas pamatkritēriji;
- 3) izpētīt personas brīvības ierobežošanas – administratīvās aizturēšanas – tiesisko regulējumu un šāda procesuālā piespiedu līdzekļa piemērošanas pamatnosacījumus;
- 4) praksē pastāvošo problēmu konstatēšanai veikt informācijas pieprasījumu iestādēm, kuru amatpersonas saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma normām ir tiesīgas piemērot administratīvo aizturēšanu;

- 5) apzināt un analizēt pieejamo tiesu praksi saistībā ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu un vērtēt atziņu attiecināmību uz normatīvo regulējumu, kas ir mainījies līdz ar Administratīvās atbildības likuma spēkā stāšanos.

Pētījuma jautājumi:

1. Kādi ir kritēriji, lai administratīvo aizturēšanu atzītu par tiesisku cilvēktiesību ierobežojumu?
2. Kādas praktiska rakstura problēmas konstatējamas, piemērojot administratīvo aizturēšanu administratīvā pārkāpuma procesā?
3. Kādas tiesu spriedumos noteiktās atziņas (vērtējot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteikto regulējumu) ir ņemamas vērā, iestādēm piemērojot administratīvo aizturēšanu saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma normām?

Pētījuma objekts – cilvēktiesību ierobežošanas pieļaujamība un sabalansēšana starp privātpersonas tiesībām un sabiedrības interesēm.

Pētījuma priekšmets – administratīvās aizturēšanas piemērošanas regulējums un piemērošanas problemātika.

Pētījumā izmantotās metodes: analītiskās pētniecības metode – tiesību normas satura un jēdzienu noskaidrošanai; vēsturiskā pētniecības metode, lai atspoguļotu cilvēktiesību attīstību un to nozīmi mūsdienu izpratnē par personas brīvības ierobežošanas pieļaujamību un tiesiskumu; aprakstošā pētniecības metode, lai atspoguļotu problemātiku (gan tiesiskā, gan praktiskā aspektā), kas ir saistīta ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu; induktīvā pētniecības metode – secinājumu izdarīšanai saistībā ar atsevišķu tiesas praksē vērtēto gadījumu analīzi un šādu gadījumu nozīmi kopējo (jautājumos par administratīvās aizturēšanas piemērošanu) tendenču konstatēšanā un atspoguļošanā; loģiski konstruktīvā pētniecības metode, lai izteiktu secinājumus un priekšlikumus, kas ir attiecināmi uz administratīvās aizturēšanas pieļaujamību (tiesisko pamatu) un piemērošanas kārtību.

Bakalaura darbu veido trīs nodaļas. Pirmajā nodaļā autore skaidro cilvēktiesību izveidošanās priekšvēsturi un apzina tos normatīvos aktus, kas regulē cilvēktiesības un to aizsardzību. Norādāms, ka normatīvie akti apzināti trīs līmeņos: starptautiskajā līmenī, reģionālajā, tas ir, Eiropas Savienības līmenī, un nacionālajā līmenī. Tāpat pirmajā nodaļā rodama atbilde, vai cilvēktiesības ir jāuzskata par absolūtu un neierobežojamu vērtību, vai arī cilvēktiesību tiesiska ierobežošana ir iespējama. Autore vērš uzmanību uz apstākli, ka, vērtējot cilvēktiesību ierobežojumus, nav vērtēts tikai personas pārvietošanās brīvības ierobežojums un tā pieļaujamība, bet arī ir apzināti citi cilvēktiesību iespējami aizskārumi, kas var notikt, ja persona tiek aizturēta administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros, kas, autoresprāt, ir svarīgi, lai apliecinātu, ka cilvēktiesības darbojas vienotā sistēmā,

līdz ar to administratīvā aizturēšana nav vērtējama šaurā aspektā, to saistot tikai ar atrašanās vietas pašnoteikšanas ierobežojumu. Tāpat pirmajā nodaļā autore iekļāva atziņas, kas liecina par akadēmiskajā vidē pastāvošiem pretējiem viedokļiem par to, vai pilnīgi visas cilvēktiesības ir tādas, kuras izņēmuma gadījumā var ierobežot, vai arī pastāv cilvēktiesības, kuras nekad un nekādos gadījumos nav ierobežojamas.

Otrajā nodaļā ir skaidrota administratīvās aizturēšanas būtība, tās regulējums normatīvajos aktos, pieļaujamība, mērķi, realizācijas kārtība gan teorētiskā, gan praktiskā aspektā. Lai iegūtu pietiekamu informācijas kopumu un izstrādātu bakalaura darba otro nodaļu, balstoties uz praksē konstatētajām problēmām, autore saskaņā ar informācijas atklātības principiem vērsās 7 iestādēs, kurām atbilstoši Administratīvās atbildības likuma 71. panta otrajai daļai ir tiesības administratīvā pārkāpuma procesā piemērot administratīvo aizturēšanu. Jānorāda, ka atbilstoši iepriekš minētajai tiesību normai kopumā ir noteiktas 8 iestādes, kuras administratīvā kārtībā ir tiesīgas aizturēt privātpersonu, tomēr darba autore nevērsās ar iesniegumu Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku struktūrvienībās, kuras pilda krasta apsardzes funkcijas, jo šī darbības joma ir specifiska un nav savstarpēji salīdzināma ar citu iestāžu darbībām. Diemžēl jāsecina, ka viena no iestādēm (Valsts robežsardze) atbildi nenosūtīja vispār, savukārt Nacionālo bruņoto spēku Militārā policija nesniedza atbildi pēc būtības. Bakalaura darba autore pateicas Valsts policijas, Valsts ieņēmumu dienesta, Valsts vides dienesta, Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts meža dienesta amatpersonām, kuras sagatavoja atbildes un norādīja arī praksē pastāvošās problēmas, kas saistītas ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu. Tieši minētā iemesla dēļ autore darbā varēja apzināt problēmjautājumus un sniegt savu viedokli par tiem.

Trešajā nodaļā autore pētīja pastāvošo tiesu praksi saistībā ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu un tās atbilstību cilvēktiesību ierobežojuma tiesiskajam pamatam. Atzīstams, ka tiesu prakse saistībā ar Administratīvās atbildības tiesību normu piemērošanu nav pieejama, jo tāda vēl nav izveidojusies. Lai atrisinātu iepriekš minēto problēmu, autore darbā vērtēja tiesas spriedumus saistībā ar administratīvās aizturēšanas piemērošanu saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normām, autore pauž viedokli, ka šāda pieeja nav vērtējama kā kļūdaina, jo, vērtējot tiesu spriedumus, autore koncentrēja uzmanību nevis uz konkrētās normas redakciju, bet uz atziņām cilvēktiesību ievērošanas kontekstā, kuras nezaudēs savu aktualitāti un būs jāņem vērā, amatpersonām piemērojot administratīvo aizturēšanu arī saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma normām.

Darba noslēgumā autore izdara secinājumus un papildina ar priekšlikumiem, kas vairākumā gadījumu ir konkrētu tiesību normu grozījumu piedāvājums.

Nobeigums

Pētot personas brīvības ierobežošanas tiesiskos un praktiskos aspektus cilvēktiesību kontekstā, secināms, ka amatpersonu darbība, realizējot normatīvajā regulējumā noteiktās tiesības ierobežot personas brīvību, nav vērtējamas izolēti no citām cilvēktiesībām, bet tikai un vienīgi sistēmiskā tvērumā. Aizliegums personai patstāvīgi noteikt savu atrašanās vietu var būt tiesisks vai prettiesisks, un tajā pašā laikā brīvības ierobežojuma gadījumos vērtējama kārtība un forma, kādā amatpersona to realizē, jo nedz prettiesiskas, nedz tiesiskas brīvības ierobežošanas gadījumā nav pieļaujami spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumi un/vai personas cieņas (pašcieņas) aizskārumi, kā arī vienlīdzības principa pārkāpumi (piemēram, diskriminācijas aizlieguma pārkāpums).

Valsts pienākums, izstrādājot nacionālā līmeņa normatīvo regulējumu, gadījumos, ja tas ierobežo atsevišķu cilvēktiesību realizāciju, ir jānosaka tādi likumīgā pamatojuma kritēriji, kas nav pretrunā starptautiskajiem tiesību aktiem – nav pieļaujamas situācijas, kurās šāds "likumiskais pamatojums" nacionālā likumdevēja darbības kontekstā būtu interpretējams plašāk, nekā tas ir paredzēts starptautiskajos normatīvajos aktos.

Administratīvās atbildības likuma 19. panta otrā daļa nosaka, ka, nosakot administratīvā soda veidu un mēru, ņem vērā izdarītā pārkāpuma raksturu, pie atbildības saucamās personas personību (juridiskajai personai – reputāciju), mantisko stāvokli, pārkāpuma izdarīšanas apstākļus, atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus.

Secinājumi un priekšlikumi

Autores ieskatā, nosakot administratīvā soda apmēru un ņemot vērā personas mantisko stāvokli, atsevišķos gadījumos tiek pārkāpts Administratīvās atbildības likuma 27. pantā nostiprinātais vienlīdzības princips (kas ir atrodams arī Latvijas Republikas Satversmes 91. pantā).

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore izsaka priekšlikumu *Administratīvās atbildības likumā veikt šādus grozījumus* – likuma 19. panta otrajā daļā svītrot vārdus "mantisko stāvokli".

Izvērtējot Administratīvās atbildības likuma mērķi, kas nostiprināts minētā normatīvā akta 1. pantā, secināms, ka likumdevējs par vienlīdz svarīgām ir atzinis sabiedrības intereses un indivīda pamattiesības, paredzot, ka tās ir savstarpēji balansējamas, vadoties pēc taisnīguma kritērija, tas ir, taisnīgs tiesisko attiecību noregulējums. Līdz ar to, ierobežojot cilvēka pamattiesības, tostarp cilvēka brīvības ierobežošanas gadījumā, amatpersonai ir jāizprot ne tikai tiesību normas saturs (to interpretējot ar gramatiskās metodes palīdzību), bet ir jāizprot visu apstākļu kopums.

Saistībā ar aizturēšanu dažādos avotos tiek lietoti dažādi jēdzieni (it īpaši to attiecinot uz angļu valodā izdotajiem materiāliem vai angļu valodā tulkotajiem

(izstrādātajiem) normatīvajiem aktiem). Piemēram, tiek izmantoti tādi jēdzieni kā *"administrative detention"*, *"preventive detention"*, *"detention without charge or trial"*. Jānorāda, ka jēdzieniem tiek piešķirta dažāda nozīme dažādos normatīvajos regulējumos un tiesību doktrīnās.

Administratīvā pārkāpuma procesa ietvaros, lai nodrošinātu pilnvērtīgu un savlaicīgu procesa stadijas – administratīvā pārkāpuma lietas sagatavošana izskatīšanai – realizāciju, likumdevējs amatpersonai ir piešķīris tiesības Administratīvās atbildības likumā noteiktajā kārtībā un gadījumos piemērot procesuālos piespiedu līdzekļus. Viens no normatīvajā regulējumā paredzētajiem procesuālajiem piespiedu līdzekļiem ir administratīvā aizturēšana.

Atbilstoši Administratīvās atbildības likuma 71. panta pirmajai daļai: "Administratīvo aizturēšanu piemēro gadījumos, kad ir nepieciešams noskaidrot pie atbildības saucamās personas identitāti *vai pārtraukt administratīvo pārkāpumu un persona nereaģē uz aicinājumu pārtraukt pārkāpumu.*"

Atbilstoši Administratīvās atbildības likuma 21. pantā noteiktajam regulējumam "atbildību par administratīvo pārkāpumu var pastiprināt, ja *prettiesiskā rīcība turpināta, neraugoties uz pilnvarotas amatpersonas prasību to izbeigt*". Secināms, ka 21. pantā šāda darbība atzīstama par atbildību pastiprinošu apstākli.

Atbilstoši Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 4. panta pirmajai daļai: "Par amatpersonas *likumīgo prasību nepildīšanu* vai amatpersonas darbības traucēšanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu fiziskajai personai līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām, bet juridiskajai personai – no četrpadsmit līdz divtūkstoš astoņsimt naudas soda vienībām."

Ņemot vērā šādu normatīvo regulējumu, jāsecina, ka praksē vienu un to pašu privātpersonas darbību, tas ir, prettiesisko darbību nepārtraukšanu (prettiesiskās rīcības turpināšanu) var interpretēt atšķirīgi, līdz ar to veidojas situācijas, kas neveicina vienveidīgu tiesību normu piemērošanas praksi.

Ņemot vērā minēto, izsaku priekšlikumu ***svītrot Administratīvās atbildības likuma 21. panta 1. punktu***, šādā veidā paredzot, ka prettiesiskas rīcības turpināšana ir vērtējama nevis kā atbildību pastiprinošs apstāklis par sākotnējā administratīvā pārkāpuma nepārtraukšanu, bet gan kā atsevišķs administratīvais pārkāpums, par kuru ir uzsākams atsevišķs administratīvā pārkāpuma process.

Atbilstoši Administratīvās atbildības likuma 71. panta otrajai daļai procesuālo piespiedu līdzekļi – administratīvo aizturēšanu – ir tiesīgas piemērot policijas amatpersonas, Valsts robežsardzes amatpersonas, Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonas, Valsts vides dienesta amatpersonas, Dabas aizsardzības pārvaldes amatpersonas, Valsts meža dienesta amatpersonas, Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku amatpersonas, kuras pilda krasta apsardzes funkcijas, Nacionālo bruņoto

spēku Militārā policija. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka kopumā ir 8 valsts pārvaldes iestādes, kuru amatpersonas ir tiesīgas realizēt procesuālo piespiedu līdzekli – administratīvo aizturēšanu. Savukārt atbilstoši Administratīvās atbildības likuma 115. panta pirmajai daļai normatīvā akta izdevējs kopumā ir noteicis 50 valsts institūcijas, kuras ir pilnvarotas veikt administratīvā pārkāpuma procesu, tomēr tikai 42 institūciju amatpersonām nav tiesību administratīvā pārkāpuma procesā administratīvi aizturēt administratīvā pārkāpuma subjektu. Minētais, autoresprāt, uzskatāms par nepilnību un atsevišķos gadījumos padara administratīvā pārkāpuma procesu mazefektīvu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore izsaka priekšlikumu ***papildināt Administratīvās atbildības likuma 71. pantu ar 2.¹ daļu***, izsakot to šādā redakcijā:

"(2¹) Šī likuma 115. panta pirmajā daļā minēto iestāžu amatpersonas, izņemot šī panta otrajā daļā minēto iestāžu amatpersonas, administratīvo aizturēšanu piemēro pieaicinot policijas amatpersonas."

Administratīvās atbildības likums nosaka amatpersonas pienākumu administratīvo aizturēšanu dokumentēt, tomēr tiešā veidā nenosaka, kad ir noformējams administratīvās aizturēšanas protokols, tas ir, aizturēšanas vietā vai pēc personas nogādāšanas iestādes telpās. Autore pauž viedokli, ka administratīvās aizturēšanas protokols ir noformējams nekavējoties, tas ir, administratīvās aizturēšanas vietā, jo tikai šādā gadījumā ir iespējams nekavējoties nodrošināt aizturētajai personai Administratīvās atbildības likuma 71. panta ceturtās daļas 3. un 4. punktā paredzētās tiesības, kas personai parādās nekavējoties, tas ir, līdz ar faktisko aizturēšanu, bet ne tikai pēc personas nogādāšanas iestādes telpās.

Ņemot vērā minēto, autore piedāvā veikt šādus grozījumus un ***papildināt Administratīvās atbildības likuma 71. panta pirmo daļu*** ar teikumu: *"Amatpersona, kura izdarīja aizturēšanu, nekavējoties raksta aizturēšanas protokolu."*

Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumi Nr. 735 "Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai" (saistošs policijas iestādēm, izņemot Militāro policiju) un Ministru kabineta 2009. gada 17. jūnija noteikumi Nr. 542 "Kārtība, kādā robežsargu aizturēta persona tiek ievietota un turēta pagaidu turēšanas telpā, un šādu telpu iekārtošanas un aprīkošanas prasības" (saistošs Valsts robežsardzei) ir normatīvie akti, kas nosaka prasības telpām un transportlīdzekļiem, kas tiek izmantoti administratīvi aizturēto personu izvietošanai. Minēto normatīvo aktu prasības neattiecas uz Militāro policiju, Valsts meža dienestu, Dabas aizsardzības pārvaldi un Valsts ieņēmumu dienestu, līdz ar to normatīvajā regulējumā nav noteiktas minimālās prasības, kādām jāatbilst telpām un transportlīdzekļiem, kuros tiek turētas administratīvi aizturētās personas, līdz ar to nepastāv kritēriji, kas aizsargātu privātpersonas no tādu apstākļu radīšanas, kas būtu vērtējami kā spīdzināšanas aizlieguma pārkāpums.

Ņemot vērā minēto, autore piedāvā nekavējoties **izstrādāt normatīvo regulējumu Ministru kabineta noteikumu līmenī**, kas ir analogiski 2009. gada 7. jūlija noteikumiem Nr. 735 "Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai" (saistošs policijas iestādēm, izņemot Militāro policiju) un Ministru kabineta 2009. gada 17. jūnija noteikumiem Nr. 542 "Kārtība, kādā robežsargu aizturēta persona tiek ievietota un turēta pagaidu turēšanas telpā, un šādu telpu iekārtošanas un aprīkošanas prasības", kas regulētu prasības, kādas izvirzāmas pagaidu turēšanas telpām un transportlīdzekļiem, kas tiek izmantoti administratīvi aizturēto personu izvietošanai un transportēšanai, kuru veic Militārās policijas, Valsts meža dienesta, Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonas.

Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 735 "Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai" 4.1. apakšpunkts nosaka, ka pagaidu turēšanas telpa policijas iestādē atbilst šādām prasībām – slēgta telpa, kuras platība ir vismaz 3 m² un griestu augstums – vismaz 2,5 m. Tomēr, detalizēti vērtējot normas saturu, jāsecina, ka tā nav viennozīmīga, jo regulējumā nav noteikts minimālais attālums starp sienām, kas noteiktos apstākļos var radīt pārpratumus un iespējamus cilvēktiesību – spīdzināšanas aizlieguma – pārkāpumus. Lai izvairītos no šādām situācijām un noteiktu precīzus kritērijus, autore piedāvā **Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 735** "Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai" **4.1. apakšpunktu** aiz vārda un skaitļa "vismaz 2,5 m" **papildināt** ar vārdiem un skaitli "**minimālais attālums starp sienām – 1,5 m**".

Izvērtējot spēkā esošo normatīvo regulējumu, kas attiecināms uz administratīvās aizturēšanas termiņiem, secināms, ka aizturēt personu drīkst ne ilgāk kā uz četrām stundām, kā arī personas aizturēšanas laiku skaita no faktiskās aizturēšanas brīža. Līdz ar to jebkura administratīvā aizturēšana (izņemot normatīvajā regulējumā paredzētajos gadījumos), kad tās ilgums pārsniedz 4 stundas, ir atzīstama par prettiesisku personas brīvības ierobežošanu un ir pietiekams pamats, lai vērtētu amatpersonu atbildību iepriekš minēto apstākļu kontekstā. Savukārt personai, kas atradies alkoholisko dzērienu ietekmē vai reibumā, narkotisko vai citu apreibinošo vielu ietekmē vai reibumā, administratīvās aizturēšanas laiku skaita no brīža, kad persona spēj adekvāti uztvert notiekošo. Ņemot vērā, ka normatīvajā regulējumā nav noteikts precīzi, cik ilgā laikā personai ir jāsāk adekvāti uztvert notiekošo, praksē iespējamās situācijas, kad administratīvās aizturēšanas laiks var būtiski pārsniegt četras stundas. Līdz ar to, lai administratīvo aizturēšanu nevarētu atzīt par tādu, kas ir veikta, pārkāpjot spīdzināšanas aizliegumu, ir jānosaka iestādes pienākums nodrošināt administratīvi aizturētās personas ēdināšanu.

Autore izsaka priekšlikumu *Administratīvās atbildības likuma 71. pantu papildināt ar 5¹ daļu* un to izteikt šādā redakcijā:

"(5¹) Ja administratīvās aizturēšanas ilgums šajā likumā noteiktajos gadījumos pārsniedz 4 stundas, iestādei pēc personas lūguma ir pienākums nodrošināt ēdināšanu."

Pēc tiesu (Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Satversmes tiesas, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta) spriedumu izvērtēšanas cilvēktiesību ievērošanas kontekstā autore secina:

1. Par personas administratīvās aizturēšanas pamatu nevar būt amatpersonas vēlme piemērot normatīvā regulējumā piešķirtās tiesības, ja administratīvā pārkāpuma procesa mērķi ir sasniedzami ar citām darbībām, kuras ne tik lielā mērā ierobežo privātpersonas cilvēktiesības. Personas aizturēšana ir galējs līdzeklis.
2. Nedz administratīvās aizturēšanas pamatojumam, nedz tā precīzai norādīšanai administratīvās aizturēšanas protokolā nav formāls raksturs, jo norādītā pamatojuma atbilstība normatīvajam regulējumam un faktiskajai situācijai ir viens no aizturēšanas tiesiskuma vai prettiesiskuma vērtēšanas kritērijiem.
3. Nacionālajām tiesību normām, kas nosaka kārtību, kādā ir ierobežojama personu brīvība, ir jābūt kvalitatīvām, jo attiecīgo tiesību normu piemērošanai jābūt pietiekami saprotamai, precīzai un paredzamai, lai novērstu patvaļas risku.
4. Administratīvā aizturēšana ir pieļaujama tikai attiecībā uz to personu, kura ir izdarījusi administratīvo pārkāpumu.
5. Administratīvā aizturēšana un procesuālo darbību veikšana nav atzīstama par pamatotu cēloni, lai amatpersonas atteiktos no pienākuma noskaidrot aizturētās personas veselības stāvokli, pretējā gadījumā tiek pārkāpts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3. pantā noteiktais spīdzināšanas aizliegums.

Drošības līdzekļu piemērošanas pamatojums

Darba autore: **Ieva Ose**

Darba vadītāja: *Dr. iur.*, profesore **Sandra Kaija**

Saturs

1. Drošības līdzekļi kā procesuālie piespiedu līdzekļi
2. Noziedzīga nodarījuma turpināšana
3. Pirmstiesas procesa un tiesas traucēšana
4. Izvairīšanās no pirmstiesas procesa un tiesas
5. Ar brīvības atņemšanu saistīto drošības līdzekļu piemērošanas papildu pamats

Anotācija

Bakalaura darbā "Drošības līdzekļu piemērošanas pamatojums" aplūkotas teorijā un praksē pastāvošās un aktuālās drošības līdzekļu problēmas. Kā viens no piespiedu līdzekļiem Kriminālprocesa likumā ir paredzēti drošības līdzekļi. Drošības līdzekļi ir rīki, kurus izmanto kriminālprocesa veicināšanai procesa virzītājs aizdomās turētajam vai apsūdzētajam. Drošības līdzekļa piemērošana nav obligāta, bet tā ir iespēja uzlikt papildu pienākumus aizdomās turētajam vai apcietinātajam, pamatojoties uz konkrētiem faktiem, kas norāda, ka šī persona turpinās noziedzīgus nodarījumus, traucēs vai izvairīsies no pirmstiesas procesa vai tiesas spriešanas.

Darba mērķis ir izpētīt drošības līdzekļu piemērošanas pamatojuma teorētiskos aspektus, piemērošanas pamatojumus un drošības līdzekļa nepiemērošanas sekas.

Bakalaura darbs sastāv no 5 nodaļām uz 60 lapām.

Atslēgvārdi: drošības līdzekļu piemērošanas pamatojums; drošības līdzekļi ar un bez brīvības atņemšanas; noziedzīga nodarījuma turpināšana; pirmstiesas un tiesas traucēšana, izvairīšanās no pirmstiesas un tiesas.

Ievads

Katrai valstij ir noteikti uzdevumi, kurus tā veic caur valsts iestāžu darbību, tādējādi nodrošinot valsts funkciju izpildīšanu. Valsts funkciju realizācija bez varas nav iedomājama, jo sabiedrības kā valsts elementa pārvaldīšanai un kārtības uzturēšanai sabiedrības locekļu vidū nepieciešama vara. "Valsts rīcībā ir visi likumīgie piespiedu līdzekļi, kas valsts varu atšķir no citām varām un katrā valstī valsts piespiedu mehānismu rada dažādu piespiedu līdzekļu veidu kopums. Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošana arī ir valsts varas izpausme." Procesuālo piespiedu līdzekļu juridiskā daba izpaužas apstākļi, ka procesuālie piespiedu līdzekļi nav krimināltiesiska sankcija, kuru piespriež personai, atzīstot par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Lai izmeklētu un atklātu noziedzīgus nodarījumus, nereti valsts institūcijām ir nepieciešams izmantot procesuālos piespiedu līdzekļus. Piespiedu līdzekļi tikai nodrošina normālu kriminālprocesuālo norisi. Drošības līdzekļi ir Kriminālprocesa likumā paredzētie procesuālie piespiedu līdzekļi, kurus piemēro aizdomās turētajam vai apsūdzētajam. Kā to paredz Kriminālprocesa likuma 241. pants, tad drošības līdzekli piemēro, ja ir pamats uzskatīt, ka persona turpinās noziedzīgas darbības, traucēs pirmstiesas kriminālprocesu vai tiesu vai izvairīsies no pirmstiesas procesa vai tiesas. Drošības līdzekļa lietojums vēl nenozīmē, ka personai, kura tiek turēta aizdomās vai apsūdzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tiek piespriests sods kā krimināltiesiska sankcija, jo drošības līdzeklis nepilda soda funkciju.

Tā kā drošības līdzekļiem ir represīvs jeb ierobežojošs raksturs, tad tas izpaužas kā cilvēku pamattiesību un brīvību ierobežošanā. Līdz ar to svarīgi ir ņemt vērā, ka nav pieļaujama drošības līdzekļu nepamatota piemērošana un tāda piemērošana, lai aizdomās turēto vai apsūdzēto sodītu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Drošības līdzekļa piemērošana aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir procesa virzītāja tiesības, nevis pienākums. Līdz ar to ir svarīgi, lai drošības līdzekļa piemērošanas pamats un piemērotais drošības līdzeklis būtu likumīgs un pamatots. Pirms drošības līdzekļa piemērošanas jāņem vērā, lai tas būtu gan efektīvs, gan pēc iespējas mazāk aizskartu personas pamattiesības un brīvību. Tiesībszinātnieks A. Judins norāda, ka "faktā, ka aizdomās turētajai vai apsūdzētajai personai netiek piemērots drošības līdzeklis, nav saskatāma pretruna – tas pilnīgi atbilst kriminālprocesuālajiem principiem. Aizdomās turētā vai apsūdzētā tiesiskais statuss nozīmē, ka izmeklētājam vai prokuroram ir pietiekami daudz ziņu par faktiem, kas pierāda personas vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, savukārt drošības līdzekļu nepiemērošana nozīmē, ka procesa virzītājs uzskata, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais nemēģinās izvairīties no kriminālprocesa, netraucēs tam, kā arī neizvairīsies no soda izpildes pēc notiesājoša sprieduma pasludināšanas."

Drošības līdzekļus iedala divos veidos – ir ar brīvības atņemšanu nesaistītie drošības līdzekļi un ar brīvības atņemšanu saistītie drošības līdzekļi. Autore darbā apskata šos abus divus drošības līdzekļus, kā arī to piemērošanas pamatojumu. Ar brīvības atņemšanu nesaistītos drošības līdzekļus procesa virzītājs var pieņemt pats ar sastādītu lēmumu, bet, lai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ar motivētu ierosinājumu jāvēršas tiesā pie izmeklēšanas tiesneša. Pēc autores domām, tieši pareiza drošības līdzekļa izvēle ir problemātiska, jo nereti tas tiek piemērots pārāk vājš vai, gluži pretēji, nesamērīgi stingrs pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Kā piemēru var minēt, ka 2020. gada pirmajos 10 mēnešos stingrākais drošības līdzeklis – apcietinājums – ir piemērots 1045 gadījumos, kas ir otrajā vietā no visiem piemērotajiem drošības līdzekļiem. Tai pašā laikā dzīvesvietas maiņas paziņošana, ko varētu uzskatīt par vienu no vieglākajiem drošības līdzekļiem, ir piemērots 581 gadījumā. Līdz ar to rodas jautājums: pēc kādiem kritērijiem tiek izvēlēts drošības līdzekļa veids katrā situācijā? Kas ir jāizdara, lai piemērotu stingrāko vai, tieši pretēji, vājāko drošības līdzekli? Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam piemērotā drošības līdzekļa piemērošanas pamatojums tiek apskatīts darbā.

Autore savā darbā minējusi piemērus no Latvijas tiesu prakses, jo, apskatot tiesu praksi, rodas priekšstats par likuma pareizu interpretāciju cīņā ar noziedzību, kā arī no savas personīgās pieredzes, kura ir iegūta, strādājot pirmstiesas izmeklēšanas jomā kā procesa virzītājam.

Darba mērķis – izpētīt drošības līdzekļu piemērošanas pamatojuma teorētiskos aspektus, kā tie izpaužas pirmstiesas un tiesas procesā, piemērošanas pamatojumus, lai konstatētu drošības līdzekļa nepiemērošanas sekas, kāpēc drošības līdzeklis nav sasniedzis piemērošanas mērķi, un kā to risināt.

Darba objekts – krimināltiesiskās attiecības starp personām ar piemērotu drošības līdzekli un valsti.

Darba priekšmets – drošības līdzekļa piemērošanas pamatojuma tiesiskais regulējums.

Darba uzdevumi:

- 1) apskatīt drošības līdzekļus kā piespiedu līdzekļus;
- 2) analizēt drošības līdzekļus piemērošanas gadījumā, kad persona turpina izdarīt noziedzīgus nodarījumus;
- 3) analizēt drošības līdzekļus piemērošanas gadījumā, kad tiek traucēts pirmstiesas un tiesas process;
- 4) analizēt drošības līdzekļus piemērošanas gadījumā, kad noziedzīgu nodarījuma izdarītājai persona izvairās no pirmstiesas vai tiesas procesa;
- 5) izpētīt ar brīvības atņemšanu saistīto drošības līdzekļu piemērošanas papildu pamatu.

Darbā izmantota vēsturiskā metode, lai apskatītu agrāk piemērotu drošības līdzekļu piemērošanu; analītiskā metode, lai analizētu drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu konkrētās situācijās; salīdzinošā metode, lai salīdzinātu Latvijas un Eiropas Savienības tiesu praksi; aprakstošā metode, lai atspoguļotu drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu.

Izmantotas arī šādas tiesību normas interpretācijas metodes: gramatiskā metode, lai izzinātu tiesības normas vārdisko saturu; sistēmiskā metode, lai savstarpēji skatītu Krimināllikumu un Kriminālprocesa likuma likumsakarības, kas regulē jautājumus saistībā ar drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu; teoloģiskā metode – drošības līdzekļu jēgas un būtības noskaidrošanai; kā arī vēsturiskā metode, lai noskaidrotu tiesību normu mērķus un jēgu.

Pētījuma jautājumi:

1. Kādos gadījumos aizdomās turētajam vai apsūdzētajam piemēro drošības līdzekli?
2. Kādam jābūt pamatojumam, lai piemērotu drošības līdzekli?
3. Kādos gadījumos tiek piemērots drošības līdzeklis, kas saistīts ar brīvības atņemšanu?

Darba pētījuma bāze ir Latvijas Republikas normatīvie akti: Kriminālprocesa likums, Krimināllikums un citi; starptautiskie normatīvie akti: Eiropas Cilvēktiesību konvencija, *International Covenant on Civil and Political Rights* u. c.; latviešu un ārzemju literatūra: Autoru kolektīvs. *Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa*; Meikališa, Ā. *Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa*; Bell, J. *Doing your Research Project* u. c.; interneta resursi: tiesas statistika, procesuālie piespiedu līdzekļi un procesuālās sankcijas kriminālprocesā u. c.; tiesas spriedumi un kriminālprocesa materiāli: Eiropas cilvēktiesību tiesas spriedumi, tiesas nolēmumi, kriminālprocesa materiāli un citi; preses izdevumi: *Jurista Vārds*.

Autore cer, ka bakalaura darbs kalpos kā materiāls ieskatam par drošības līdzekļu piemērošanu pamatojumu un norādīs uz īpatnībām, ar kurām var saskarties, piemērojot atsevišķus drošības līdzekļus.

Bakalaura darbs sastāv no ievada un piecām nodaļām. 1. Drošības līdzekļi kā procesuālie piespiedu līdzekļi, 2. Noziedzīga nodarījuma turpināšana, 3. Pirms-tiesas procesa un tiesas traucēšana, 4. Izvairīšanās no pirmstiesas procesa un tiesas, 5. Ar brīvības atņemšanu saistīto drošības līdzekļu piemērošanas papildu pamats. Darba kopējais apjoms ir 60 lapaš.

Bakalaura darba pirmajā nodaļā aprakstīta drošības līdzekļa tiesiskā puse, drošības līdzekļu veidi un iedalījumi; otrajā nodaļā apskatīts, kādos gadījumos var piemērot drošības līdzekli, lai ierobežotu noziedzīga nodarījuma turpināšanu; trešajā nodaļā apskatīts, kādos veidos var traucēt pirmstiesas procesu un tiesu un kādos gadījumos piemēro drošības līdzekli, lai novērstu pirmstiesas procesa

un tiesas traucēšanu; ceturtajā nodaļā apskatīti gadījumi, pie kādiem apstākļiem tiek piemērots drošības līdzeklis, ja pastāv aizdomas, ka persona varētu izvairīties no pirmstiesas procesa un tiesas; piektajā nodaļā – kādam papildu pamatam jābūt, lai piemērotu vienu no trīs ar personas brīvības atņemšanu saistītajiem drošības līdzekļiem.

Nobeigums

Rakstot darbu par drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu, autore ir izpētījusi drošības līdzekļu tiesisko regulējumu Kriminālprocesa likumā, tika analizēta tā teorētiskā izpratne un procesuālā piemērošanas kārtība. Kopumā vērtējot, drošības līdzekļi ir procesuālie piespiedu līdzekļi, kurus piemēro aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, ja ir pamats uzskatīt, ka persona turpinās noziedzīgas darbības, traucēs pirmstiesas kriminālprocesu vai tiesu vai izvairīsies no pirmstiesas procesa vai tiesas. Drošības līdzekļu lietošana apsūdzētajam vai aizdomās turētajam ir procesa virzītāju tiesība. Drošības līdzeklis nav jānosaka obligāti katram apsūdzētajam vai aizdomās turētajam. Drošības līdzeklis ir kā garantija procesa virzītajam, ka persona neizvairīsies no pirmstiesas procesa vai tiesas. Tikai tā katra drošības līdzekļa pareiza un savlaicīga piemērošana būs efektīva cīņā ar noziedzību. Savlaicīga drošības līdzekļa piemērošana, grozīšana vai atcelšana ir drošības garantija sabiedrībai, valstij vai konkrētai personai. Skatot tiesu praksi, pozitīvi vērtējams tas, ka tiesa ierosinājumus par apcietinājuma kā drošības līdzekļa piemērošanu skata individuāli, izvērtējot aizdomās turētās vai apsūdzētās personas īpašības, dzīves apstākļus, ģimenes stāvokli un citus apstākļus.

Bakalaura darbā uz pētījuma jautājumiem tika rastas atbildes:

1. Drošības līdzekli piemēro gadījumos, ja pastāv pamatotas aizdomas, kuras kriminālprocesa ietvaros tiek apstiprinātas, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais turpinās noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, traucēs pirmstiesas vai tiesas procesu, izvairīsies no pirmstiesas vai tiesas procesa.
2. Par drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu var izvērtēt aizdomās turētā vai apsūdzētā uzvedību citos kriminālprocesos, iepriekšējo sodāmību, sociālo piesaisti un dzīvesveidu, personību raksturojošu informāciju un tamlīdzīgus faktus.
3. Ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli piemēro, ja citi drošības līdzekļi nespēj nodrošināt to, ka persona neturpinās izdarīt noziedzīgus nodarījumus, netraucēs un neizvairīsies no pirmstiesas procesa un tiesas, kā arī pastāv citi drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumi, tiek ņemta vērā arī noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpe.

Secinājumi

1. Drošības līdzekļa piemērošana nav pašmērķis, kā arī tas nav soda veids, to var piemērot aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem, bet nevar piemērot personai, pret kuru uzsākts kriminālprocess, tādā veidā šādai personai ir tiesības uz aizstāvību, bet procesa virzītajam nav iespējams ierobežot viņu.
2. Drošības līdzekļiem ir dažāda smaguma pakāpe, par vieglāko uzskata dzīvesvietas maiņas paziņošanu, bet par stingrāko drošības līdzekli var uzskatīt apcietinājumu. Katram piemērotajam drošības līdzeklim jābūt atbilstošam pierādījumu kopumam, kas apstiprina, kāpēc nepieciešams tieši šāds drošības līdzeklis.
3. Par drošības līdzekļa piemērošanas pamatojumu var kalpot iepriekšēja sodāmība, personas uzvedība citos kriminālprocesos, personas personība, sociālā piesaiste, noziedzīga nodarījuma kopība, kā arī dažādu veidu atkarības, kuru ietekmē persona veic noziedzīgus nodarījumus, taču neviens drošības līdzeklis neparedz cilvēku atturēšanos vai ārstēšanos no atkarības.
4. Pirmstiesas procesu un tiesu var traucēt dažādos veidos: pierādījumu un kriminālprocesam nepieciešamu dokumentu slēpšana, liecinieku ietekmēšana, kā rezultātā tiek sniegtas nepatiesas liecības un ar kriminālprocesu saistīto amatpersonu ietekmēšana, līdz ar ko šādas darbības ir pamats drošības līdzekļa piemērošanai, taču aizdomās turētā atteikšanās sniegt liecību nav uzskatāma par pirmstiesas procesa vai tiesas traucēšanu, tādēļ tas nav pamatojums, lai piemērotu drošības līdzekli.
5. Izvairoties no pirmstiesas un tiesas, persona var aizmukt uz ārzemēm, bet var slēpties tepat Latvijā, norādot nepatiesu informāciju par sevi, tostarp dzīvesvietas un elektronisko adresi vai telefona numuru, tādā veidā pagarinot pirmstiesas procesu un tiesas spriešanu.
6. Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir pienākums sniegt patiesas liecības, bet nav pienākuma sniegt patiesas ziņas par sevi, tādēļ persona var maldināt procesa virzītāju par savu atrašanās vietu, sociālo piesaisti, telefona numuru un citiem faktiem.
7. Piemērotā drošības līdzekļa neievērošana var būt iemesls stingrāka drošības līdzekļa piemērošanai, un pirmstiesas procesa laikā piemēroto drošības līdzekli var atstāt negrozītu tiesas laikā.
8. Ir trīs ar brīvības atņemšanu saistīti drošības līdzekļi: apcietinājums, ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē, ko var piemērot nepilngadīgajiem, un mājas arests; no tiem visbiežāk tiek izmantots apcietinājums.

9. Latvijā vienīgā sociālās korekcijas izglītības iestāde ir "Naukšēni", kurā vienlaicīgi uzturas nepilngadīgie, kam piemērots drošības līdzeklis – ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē, kā arī nepilngadīgie, kam piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē. Abu grupu nepilngadīgie nav atdalīti viens no otra, kā arī viņiem neatšķiras iekšējās kārtības noteikumi.

Priekšlikumi

1. Izņēmuma gadījumos atsevišķus drošības līdzekļus atļaut piemērot arī personai, pret kuru uzsākts kriminālprocess, tādēļ, ievērojot cilvēka pamattiesības un vispārējos tiesību principus, ir **jāveic grozījumi Kriminālprocesa likuma 242. pantā**, papildinot tā otro daļu: "Arī drošības līdzekli ir procesuālie piespiedu līdzekļi. Tos var piemērot tikai aizdomās turētajam un apsūdzētajam, *kā arī šī panta trešajā daļā minētos drošības līdzekļus var piemērot personai, pret kuru uzsākts kriminālprocess*", un pantu papildināt ar trešo daļu, kurā noteikts: "*Personai, pret kuru uzsākts kriminālprocess, var piemērot šī likuma 243. panta pirmajā daļā 1.1, 2., 5. punktā un otrās daļas 1. punktā norādītos drošības līdzekļus.*"

2. Lai mazinātu noziedzīga nodarījuma turpināšanu personas atkarību dēļ, ievērojot cilvēka pamattiesības un vispārējos tiesību principus, ierosinu **veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma 243. pantā**, to papildinot ar piekto daļu, izsakot to šādā redakcijā: "*Šā panta pirmās daļas 1.1–8. punktā minētajiem drošības līdzekļiem personām, kas regulāri turpinājušas izdarīt noziedzīgus nodarījumus savas personības vai kādas atkarības dēļ, papildus var piemērot "Speciālista apmeklējums."*"

3. Lai mazinātu noziedzīga nodarījuma pirmstiesas procesa un tiesas ilgumu, ierosinu **veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma 67. pantā**, papildinot pirmās daļas 1.1 punktu un izsakot to šādā redakcijā: "*sniegt patiesas liecības, ja tā izmanto tiesības liecināt, kā arī sniegt patiesu informāciju par sevi (faktisko dzīvesvietu, telefona numuru, ģimenes stāvokli, darba vietu un citu)*". Šādi grozījumi mazinātu iespēju aizdomās turētajai vai apsūdzētajai personai izvairīties no pirmstiesas procesa un tiesas, līdz ar to pirmstiesas procesā un tiesā nebūtu jānodarbojas ar personas meklēšanu un samazinātos pirmstiesas procesa un tiesas ilgums.

4. **Izstrādāt jaunu normatīvo aktu**, kurā izstrādāti sociālās korekcijas izglītības iestādes "Naukšēni" iekšējās kārtības noteikumi personām, kam piemērots drošības līdzeklis – ievietošana sociālās korekcijas iestādē, tajos norādot šādu personu tiesības un pienākumus, ņemot vērā, ka personai ir aizdomās turētā vai apsūdzamā statuss.

Pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskais regulējums Latvijas Republikā

Darba autore: **Agnese Krafte**
Darba vadītāja: *Dr. iur. Aldona Kipāne*

Saturs

1. Vardarbība ģimenē
2. Pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskais regulējums, mērķis un būtība
  - 2.1. Policijas kompetence
  - 2.2. Bāriņtiesas kompetence
  - 2.3. Tiesas kompetence
3. Pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļi

Anotācija

Vardarbība ir pastāvējusi vienmēr, tomēr vardarbības kā cilvēktiesību aizskāruma problēmas aktualizācija starptautiskā līmenī ir parādījusies tikai pēdējo gadu desmitu laikā. Pasaules Veselības asamblejā tika pieņemta rezolūcija, kurā atzīts, ka vardarbība ir svarīga un pieaugoša sabiedrības veselības problēma pasaulē. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību ir līdzeklis, kā vardarbības problēma tiek risināta tiesiskā līmenī, taču ir saskatāmas vairākas problēmas pagaidu aizsardzības pret vardarbību regulējumā un tā piemērošanā, piemēram, nevienlīdzīga situācija vecāku starpā attiecībā uz iespējām satikties ar bērnu, personu iepazīstināšanas ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību problemātika gadījumos, ja persona neatrodas Latvijā.

Bakalaura darba mērķis bija izpētīt tiesisko regulējumu pagaidu aizsardzībai pret vardarbību un ar to saistītās tiesiska rakstura problēmas, kā arī izstrādāt iespējamās šo problēmu risinājumus.

Ieviešot institūtu – pagaidu aizsardzība pret vardarbību, persona, kas cieš no vardarbības, ar normatīvajiem aktiem tiek aizsargāta daudz vairāk, nekā tas bija līdz šī institūta ieviešanai. Vairākām iestādēm ir dotas tiesības un pilnvaras rīkoties gadījumos, kad tiek konstatēti vardarbības draudi. Darba apjoms – 70 lappuses.

Ievads

Bakalaura darba tēma ir "Pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskais regulējums Latvijas Republikā". Darba temata aktualitāti par tiesisko regulējumu pagaidu aizsardzībai pret vardarbību var pamatot ar praksē konstatētajām nepilnībām pagaidu aizsardzības piemērošanā pret vardarbību un Valsts policijas (turpmāk – VP) darba organizēšanā. Praksē nereti konstatējamas pretrunas tiesu lēmumos par saskarsmes tiesībām un lēmumos par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Kā piemēru var minēt situāciju, kad spriedumā par saskarsmes tiesībām tiek noteikts, ka vienam no vecākiem ir iespēja tikties ar bērnu konkrētā dienā un laikā, taču otram vecākam, iesniedzot pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, lēmuma pieņemšanas gadījumā veidojas situācija, kas liedz izmantot iegūtās saskarsmes tiesības, un rezultātā tikšanās ar bērnu nav iespējams realizēt.

VP darbiniekiem ir problemātiski iepazīstināt personas ar tiesas lēmumiem par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, ja tās atrodas ārvalstīs, tādēļ ir nepieciešams izstrādāt tiesisku mehānismu problēmas novēršanai, kas bakalaura darba izstrādes rezultātā tiek īstenots, izsakot konkrētus priekšlikumus papildinājumiem vai grozījumiem normatīvajā regulējumā. Tiesas lēmumi par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nav terminēti, līdz ar to tie ir spēkā ilgstoši. Autore sprāt, nepieciešams paplašināt personu loku, kas var iesniegt pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Fiziskās un psiholoģiskās integritātes, kā arī brīvības intereses ir katra indivīda pamattiesības, kuras valstij ir pienākums aizsargāt. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 2. un 6. pantā reglamentēts, ka ikvienam ir tiesības uz dzīvību, brīvību un drošību. Satversmes 89. un 111. pantā ir noteikts, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijas Republikai saistošiem starptautiskajiem līgumiem un aizsargā cilvēku veselību, kā arī garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Satversmes 96. pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

Jebkura veida vardarbība ir cilvēktiesību pārkāpums. Cilvēka pamattiesību aizsardzības pienākums ir vispārējs un pieprasa valsts aktīvu rīcību divos virzienos. Viens no tiem ir prevencija – darbība, kas vērsta uz nākotni. Valstij ir jāaizsargā cilvēki, nepieļaujot, ka viņu tiesības tiek aizskartas, proti, tai ir pienākums veikt pasākumus, kas ļautu novērst šos aizskārumus. Otrs virziens ir saistīts ar valstī pastāvošo juridiskās atbildības sistēmu, kas ir vērsta uz pagātni – valstij ir pienākums reaģēt situācijās, kad pārkāpums tomēr ir noticis, piemēram, kad jau ir izdarīts noziedzīgs nodarījums. Cilvēka pamattiesību aizsardzība tiek īstenota ar preventīviem piespiedu līdzekļiem, tostarp arī ar pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskā regulējuma palīdzību.

Vardarbība ir pastāvējusi vienmēr, tomēr vardarbības kā cilvēktiesību aizskāruma problēmas aktualizācija starptautiskā līmenī ir parādījusies tikai pēdējo gadu desmitu laikā. Pasaules Veselības asamblejā tika pieņemta rezolūcija, kurā atzīts, ka vardarbība ir svarīga un pieaugoša sabiedrības veselības problēma pasaulē. Apzinoties un saprotot šīs problēmas nopietnību, veikti pētījumi un rasti pierādījumi par tās negatīvo ietekmi uz visu sabiedrību kopumā. Ieviešot regulējumu par pagaidu aizsardzību, valsts nodrošina prevencijas nodrošināšanu un reakciju jau uz notikušu pārkāpumu.

Vardarbība ģimenē ir izplatīta un aktuāla sabiedrības problēma Latvijā. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes pētījumiem Latvijā aptuveni katra trešā sieviete savas dzīves laikā ir cietusi no vardarbības ģimenē, turpretī vīrieši pamatā cieš no vardarbības ārpus partnerattiecībām. No šī izriet, ka visbiežāk vardarbība ģimenē tiek vērsta pret sievieti, tā, piemēram, vardarbība pret sievieti Latvijai gadā izmaksā 915,202 miljonus eiro, liecina Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta (EIGE) pētījumā veiktie aprēķini. Pēc personīgās pieredzes VP darbā autore secina, ka vardarbība ģimenē veicina tādu noziedzīgu nodarījumu attīstību kā, piemēram, noziedzīgus nodarījumus pret personas veselību, noziedzīgus nodarījumus pret tikumību un dzimumneaizskaramību u. c., tāpēc sabiedrībā pastāv nepieciešamība mazināt vardarbību ar mērķi novērst noziedzīgu nodarījumu rašanos. Jāatzīst, ka statistikas dati norāda uz vardarbības palielināšanos.

VP apkopotie dati liecina, ka VP 2014. gadā pieņēma 91 policijas lēmumu par nošķiršanu, 2015. gadā – 72, 2016. gadā – 184, 2017. gadā – 659, 2018. gadā – 788, 2019. gadā – 679 un 2020. gada 6 mēnešos – 260 policijas lēmumus par nošķiršanu. Ar katru gadu lēmumu skaits būtiski palielinās. VP norādījusi, ka no 2016. gada šo lēmumu skaits ar katru gadu būtiski palielinājies, un viens no iemesliem tam ir apstākļi, ka jau 2017. gadā VP priekšnieks cīņu ar vardarbību ģimenē izvirzīja par vienu no VP prioritātēm un mudināja VP amatpersonas aktīvi iesaistīties ģimenes konfliktu risināšanā, kā arī motivēja vardarbībā cietušās personas vērsties pēc palīdzības.

Pēc policijas un uzraudzības kontroles 2017., 2018. un 2019. gada atskaites, kuras nav publicētas VP uzskaitē, 2017. gadā atradās 1681 tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, 2018. gadā – 2098 (+417), kas ir par 417 lēmumiem vairāk nekā 2017. gadā. 2019. gadā uzskaitē atradās 2485 (+387), kas ir par 387 lēmumiem vairāk nekā 2018. gadā. Tiesas pieņemto lēmumu skaits ar katru gadu palielinās. Autoresprāt, tēmas aktualitāti var pamatot arī ar relatīvi augsto sabiedrības toleranci pret vardarbību, tostarp vardarbību ģimenē, ko apliecina 2016. gada novembra Eurobarometra aptaujas dati. Latvijas sabiedrībā iecietība pret vardarbību ir visaugstākā. Latvijā ir vislielākais iedzīvotāju skaits, kuri uzskata, ka vardarbība ģimenē ir privāta lieta un tā jārisina ģimenes lokā. Darba padziļinātas izpētes gaita

ir nozīmīga ar to, ka, ievērojot ikgadējo vardarbības pieaugumu ģimenēs, Latvijas normatīvo aktu izstrādātājs 2014. gada 31. martā ieviesa jaunu tiesību institūtu – civiltiesisko aizsardzību, lai nodrošinātu vardarbībā cietušo personu aizsardzību. Tika veikti grozījumi KL, BTAL, Bāriņtiesu likumā, likumā "Par policiju", CPL, kā arī tika izstrādāts jauns normatīvais akts – MK noteikumi Nr. 161.

Bakalaura darba mērķis: izpētīt pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesisko regulējumu un ar to saistītās tiesiska rakstura problēmas, kā arī izstrādāt iespējamās šo problēmu risinājumus.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- 1) raksturot vardarbību ģimenē un vardarbības un ģimenes jēdzienu un būtību;
- 2) izpētīt pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesisko regulējumu, apzināt tā mērķi un būtību;
- 3) analizēt pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus.

Pētījuma objekts – tiesiskās attiecības, kas veidojas starp valsti un fizisku personu vardarbības draudu novēršanā un pagaidu aizsardzībā pret vardarbību nodrošināšanā.

Pētījuma priekšmets – pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskais regulējums.

Pētījuma jautājumi:

1. Kā šī brīža tiesiskais regulējums ietekmē pagaidu aizsardzību pret vardarbību ģimenē, kāda ir tā efektivitāte?
2. Ar kādiem tiesiskiem līdzekļiem šobrīd tiek ierobežota vardarbība ģimenē Latvijā?

Izstrādājot bakalaura darbu, kā arī atbildot uz darbā izvirzītajiem uzdevumiem, izmantotas vairākas pētīšanas metodes: analīze un sintēze, ar kuru palīdzību veikta tiesību normu, judikatūras, likumdevēja un teorētisku pozīciju noskaidrošana par pagaidu aizsardzību pret vardarbību; indukcija un dedukcija – izmantota atsevišķu secinājumu un priekšlikumu izteikšanai visa darba laikā; vēsturiskā metode, ar kuras palīdzību pētīta, ieskicēta pagaidu aizsardzības pret vardarbību attīstība; aprakstošā metode, ar kuras palīdzību noskaidrots pagaidu aizsardzības pret vardarbību institūts; intervijas metode, ar kuras palīdzību aptaujāti tiesībsargājošo iestāžu darbinieki saistībā ar aktuālākajām problēmām, uzklauti un iekļauti darbā viedokļi no viņu praktiskās pieredzes saistībā ar pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Darbā iekļautas šādas tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā metode, ar kuras palīdzību tiek noskaidrota tiesību normu, kas saistītas ar pagaidu aizsardzību pret vardarbību, jēga no valodnieciskā viedokļa; sistēmiskā metode, ar kuras palīdzību tiek noskaidrota tiesību normu, kas saistītas ar pagaidu aizsardzību pret vardarbību, jēga saistībā ar citām tiesību normām; vēsturiskā metode, ar kuras palīdzību tiek noskaidrota CPL 30.5 nodaļā minētā institūta – pagaidu aizsardzība pret vardarbību – jēga, ņemot vērā apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta;

teleoloģiskā metode – ar tās palīdzību tiek skaidrota CPL 30.⁵ nodaļā minētā institūta – pagaidu aizsardzība pret vardarbību – jēga, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz.

Empīriskajā daļā autore analizē prakses piemērus, kas konstatēti, veicot dienesta pienākumus Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldes Madonas iecirknī attiecībā uz policijas lēmumiem par nošķiršanu un tiesas lēmumiem par pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Darba struktūra izveidota atbilstoši izvirzītajam mērķim un uzdevumiem. Darbs sastāv no trīs nodaļām ar apakšnodaļām. Pirmajā nodaļā analizēts vardarbības institūts ģimenē, otrajā nodaļā pētīts pagaidu aizsardzības pret vardarbību tiesiskā regulējuma mērķis un tā būtība, trešajā nodaļā definēti pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļi, nobeigumā atainoti darba izstrādes gaitā iegūtie secinājumi un izstrādātie priekšlikumi.

Nobeigums

Pēdējo gadu desmitu laikā vērojams, ka valstis un starptautiskās organizācijas intensīvāk pievēršusās vardarbības novēršanas jautājuma risināšanai, cenšoties ierobežot vardarbību ģimenē un vardarbību pret sievietēm.

Atbildot uz pētījuma jautājumiem, autore norāda, ka:

1. Normatīvais regulējums Latvijas Republikā spēj ierobežot vardarbību ģimenē, tiesiskais regulējums paredz efektīvus ierobežojumus, lai apturētu vardarbību ģimenē, ar nosacījumu, ka cietušais vēršas pēc palīdzības tiesībsargājošās iestādēs.
2. Vardarbība Latvijā tiek ierobežota ar virkni normatīvo aktu. CPL 30.⁵ nodaļa nosaka tiesas kompetenci un procesu, t. i., kas, kādā veidā var vērsties tiesā ar pieteikumu par pagaidu aizsardzību, aizsardzības līdzekļu veidus un citus jautājumus, kas saistīti ar pagaidu aizsardzību. MK noteikumi Nr. 161 paredz kārtību, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību, likums "Par policiju" nosaka policijas tiesības, pieņemot lēmumu par pagaidu aizsardzību. Bāriņtiesas likuma 19.¹ pants nosaka, kādos gadījumos bāriņtiesa bērna interesēs sniedz pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. BTAL noteikts, ka policijai jāinformē bāriņtiesa par policijas pieņemto lēmumu par nošķiršanu, ja šis lēmums ir pieņemts saistībā ar kaitējuma draudiem bērnam vai tās personas, kas pastāvīgi dzīvo kopā ar bērnu, brīvībai, dzīvībai vai veselībai.

Pētījuma rezultātā darba autore aizstāvēšanai izvirza tēzes, kas izteiktas secinājumu un priekšlikumu formā.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Ja prasītājam nav prasības, ko celt pret vardarbības veicēju, kā arī nav sniegts pieteikuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību atcelšanu, tad tiesas lēmumi nav terminēti.

Autoresprāt, būtu nepieciešams **papildināt CPL 250.⁵⁸ panta septīto daļu**, izsakot to šādā redakcijā: "apmierinot pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pirms prasības celšanas, tiesa vai tiesnesis nosaka prasītājam termiņu prasības pieteikuma iesniegšanai tiesā, ne ilgāku par vienu gadu, bet, nosakot pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus, kas minēti šā likuma 250.⁴⁷ panta pirmās daļas 1. un 2. punktā, atbildētājam, kas pastāvīgi dzīvo mājoklī kopā ar prasītāju, – ne ilgāku par 30 dienām. *Ja prasītājs tiesas noteiktajā termiņā nav iesniedzis prasību, tad tiesa var atcelt lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, beidzoties prasības iesniegšanas termiņam, saņemot policijas motivētu paziņojumu.*" Šāds tiesību normu papildinājums dos iespēju atcelt neterminētos tiesas lēmumus un ierobežos pieteicēju negodprātīgi izmantot pagaidu aizsardzību pret vardarbību regulējumu.

2. CPL grozījumu likumprojekta anotācijā redzams, ka plānots uzlikt par pienākumu vardarbības veicējam iziet rehabilitācijas kursu vardarbības mazināšanai. Šie grozījumi nav stājušies spēkā; pieņemot šos grozījumus, vardarbības veicējam būtu obligāti jāpilda tiesas uzliktais pienākums, un tas novērstu vai mazinātu vardarbības situāciju atkārtošanos.

3. Iesniedzot pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, pieteicējs nenorāda, kāda veida prasība tiks iesniegta, kā arī veidlapā nav izstrādāts lauks, kur prasītāja var veikt šo ierakstu. Autore piedāvā **papildināt CPL 250.⁴⁶ pantu un MK noteikumu Nr. 161 3. pielikumu**, paredzot norādīt iespējamās prasības veidu.

Autoresprāt, pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nepieciešams papildināt ar sadaļu, kur (ja pieteikums iesniegts pirms prasības celšanas) var norādīt iespējamās prasības veidu (tas veicinātu pienākumu sniegt prasību):

- par laulības neesamību vai šķiršanu;
- prasījumos personisku aizskārumu dēļ;
- prasībās par uzturēšanas līdzekļu piedziņu;
- par pušu kopīgā mājokļa dalīšanu, kurā tās dzīvo vienā mājsaimniecībā, vai tā mājokļa lietošanas kārtības noteikšanu, kurā puses dzīvo vienā mājsaimniecībā;
- par aizgādības un saskarsmes tiesībām.

4. Pieteicējs, tiesā sniedzot pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, apliecina, ka viņa sniegtās ziņas ir patiesas, un parakstās, ka par nepatiesu ziņu, pieteikumu sniegšanu var saukt pie kriminālatbildības, bet pieteikumā nav norādīts

konkrēts KL pants un panta sankcija, kas, autoresprāt, būtu jānorāda pieteikumā, lai prasītājs vieglprātīgi neattiektos pret pieteikumu par pagaidu aizsardzību.

Autores priekšlikums ir ***MK noteikumus Nr. 161 papildināt pielikumu Nr. 3***, apliecinājuma sadaļā pieteikumā par pagaidu aizsardzību pret vardarbību norādot:

- a) "Es, _____, apliecinu, ka manis sniegtās ziņas ir patiesas, pilnīgas un sniegtas pēc labākās sirdsapziņas. Man ir zināms, ka par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu mani var saukt pie kriminālatbildības saskaņā ar KL 300. pantu, kur noteikts sods – īslaicīga brīvības atņemšana, piespiedu darbs vai naudas sods."
- b) papildināt Policijas lēmuma par nošķiršanu 2. pieteikumu tiesai par pagaidu aizsardzību pret vardarbību ar iepriekšminēto apliecinājumu.

5. Mediācija ir labs līdzeklis, kā panākt pušu vienošanos, tāpēc nepieciešams tiesību normās noteikt, kādos gadījumos jāiesaista mediators. Autores priekšlikums ir ***papildināt Mediācijas likuma 17. pantu*** ar piekto daļu, izsakot to šādā redakcijā: "*Tiesa civilprocesā par pagaidu aizsardzību pret vardarbību var noteikt mediāciju, pirmšķietamās prasības ar tiesneša starpniecību laulības šķiršanas lietās un lietās, kur iesaistīti bērni,*" kā arī nepieciešams ***papildināt CPL 149. pantu*** ar 2.¹ daļu: "*Tiesnesis pirms pirmšķietamās prasības iesniegšanas var noteikt mediāciju laulības šķiršanu lietās un lietās, kur iesaistīti bērni.*" Tas atrisinātu situāciju, kad puses ar mediatora starpniecību panāk savstarpēju vienošanos, pirms tiek iesniegta prasība tiesā, kas mazinās tiesnešu noslodzi.

6. Nav tiesiskā regulējuma, ja aizsargājamā persona ir mirusi. Vardarbības veicējs nevēršas tiesā ar pieteikumu atcelt tiesas lēmumu, un tas ir spēkā, kā arī tiesiskajā regulējumā nav noteikts gadījums, kad policija konstatē, ka prasītājs un atbildētājs ir izlīguši, turpina kopdzīvi un neievēro tiesas aizliegumus.

Autores priekšlikums ir ***papildināt likuma "Par policiju" 12.¹ pantu*** ar 10. punktu, izsakot to šādā redakcijā: "*Valsts policijai ir tiesības rakstīt motivētu pieteikumu tiesai par lēmuma par pagaidu aizsardzības pret vardarbību atcelšanu, ja vardarbības veicējs vai aizsargājamā persona mirusi vai konstatēti apstākļi, ka aizsargājamā persona un vardarbības veicējs izlīguši un neievēro tiesas noteiktos pienākumus, aizliegumus.*" Tas atrisinātu situācijas, kad tiktu atcelti tiesas lēmumi, kad zudusi pieteikuma par pagaidu aizsardzību jēga.

7. Autoresprāt, nepieciešams CPL norādīt, ka saskarsmes tiesības tiek īstenotas ar trešās personas starpniecību (bāriņtiesu juristu vai ģimenes locekli). Autoresprāt, nepieciešams ***papildināt CPL 250.⁵¹ pantu*** ar trešo daļu, izsakot to šādā redakcijā: "*Ja tiesa vai tiesnesis, nosakot atbildētājam šajā pantā minēto ierobežojumu, var norādīt, ka jautājumi, kas skar bērnu tiesības, risināmi caur Bāriņtiesu, juristu, vai ģimenes locekli.*" Tas palīdzēs noteikt atbildētāja tiesības uz saskarsmi ar kopīgajiem bērniem.

8. Secināms, ka ne vienmēr pieteicējs prot juridiski pareizi aizpildīt pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, tāpēc pieteikums būtu jāiesniedz ar policijas starpniecību vai tiesā. Pieņemot šādu pieteikumu, tiesnesim jāveic pārrunas ar pieteicēju, lai noskaidrotu notikušās vardarbības faktus. **MK noteikumu Nr. 161 28. punktā noteikt**, "ja pret personu ir vērsta jebkāda fiziska, seksuāla, psiholoģiska vai ekonomiska vardarbība vai vardarbīga kontrole, kas notiek starp bijušajiem vai esošajiem laulātajiem vai citām savstarpēji saistītām personām neatkarīgi no tā, vai aizskārējs dzīvo vai ir dzīvojis vienā mājsaimniecībā ar aizskarto personu, persona ar policijas starpniecību var iesniegt tiesā pamatotu pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, vai iesniedzot pieteikumu tiesā, veicot pārrunas ar tiesnesi." Tad nerastos situācija, ka tiesnesis atsakās pieņemt lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, jo no pieteikuma neizriet, ka tiek aizskartas prasītājas vai viņas bērnu intereses. Tas nodrošinātu kvalitatīvu pieteikuma iesniegšanu tiesā un mazinātu tiesas pieņemtos lēmumus par atteikumu pieņemt pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

9. Normatīvajos aktos nav paredzēta atbildība par to, ka prasītājs ļaunprātīgi, tīši provocē vardarbības veicēju pārkāpt tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību.

Autores priekšlikums ir **papildināt "Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā" ar 11.¹ pantu** "Par tīšu provokāciju, aicinājumu pārkāpt tiesas lēmumu", izsakot to šādā redakcijā: "Par prasītāja tīšu provokāciju, aicinājumu vardarbības veicējam pārkāpt tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību piemēro brīdinājumu vai naudas sodu līdz piecpadsmit naudas soda vienībām." Tad prasītājs pret tiesas lēmumiem izturētos atbildīgi un nemudinātu vardarbības veicēju pārkāpt tiesas noteiktos aizliegumus.

10. Par visiem vardarbības gadījumiem pret bērniem netiek ziņots. BTAL 73. panta otrā daļā paredzēts, ka minētās personas par neziņošanu ir saucamas pie likumā noteiktās atbildības, taču sods par neziņošanu nav noteikts.

Autores priekšlikums ir **papildināt BTAL 51. panta trešo daļu**, izsakot to šādā redakcijā: "Par bērna tiesību pārkāpšanas neziņošanu piemēro brīdinājumu vai naudas sodu līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām." Nosakot atbildību par vardarbības gadījumiem pret bērnu, autoresprāt, tiesībsargājošās iestādes tiktu vairāk informētas par vardarbības gadījumiem.

11. Ziņojums par notikumu ir jauns instruments, kas palīdz VP darbiniekiem ģimenes konflikta gadījumā noteikt primāro agresoru. Autores priekšlikums – **MK noteikumus Nr. 161 papildināt ar jaunu pielikumu Nr. 4** – vienoto ziņojumu par notikumu, ko izstrādājusi VP. Tas nepieciešams, lai šīs veidlapas būtu pieejamas interneta vietnē www.likumi.lv

12. Veicot dienesta pienākumus, autore vairākkārt saskārusies ar situāciju, kad vardarbības veicēju nevar saukt pie likumā paredzētās atbildības, jo tas atrodas ārvalstīs un nav iespējams viņu iepazīstināt ar tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību atbilstoši likuma "Par policiju" 12. panta 13.² punktā un 12. panta 13.³ punktā noteiktajam. Autoresprāt, nepieciešams ***papildināt Civilprocesa likuma 250.***⁶² ***pantu*** ar ceturto daļu, to izsakot šādā redakcijā: "Ja atbildētājam pēc prasītāja motivēta pieteikuma, kas iesniegts bez policijas starpniecības, piemērots pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzeklis, kas minēts šā likuma 250.⁴⁷ ***panta*** pirmās daļas 1. punktā, tiesa lēmumu atbildētājam nesūta. Šo lēmumu un šā likuma 250.⁴⁶ ***panta*** trešajā daļā minēto prasītāja kontaktinformāciju tiesa nosūta Valsts policijai saskaņā ar šā panta otro daļu. Valsts policija, uzsākot šā lēmuma izpildes kontroli, iepazīstina (*klātienē, bet, ja tas nav iespējams, ar elektroniskā pasta starpniecību*) atbildētāju ar lēmumu. Datumu, kad Valsts policija iepazīstinājusi atbildētāju ar lēmumu, uzskata par datumu, kad lēmums paziņots atbildētājam, un lēmuma noraksta nepiegādāšana atbildētājam neietekmē tā tiesiskās sekas. Lēmuma norakstu atbildētājs var saņemt tiesas kancelejā." Tas atrisinātu situāciju – vardarbības veicējs neizvairīsies no iepazīšanās ar tiesas lēmumu un, pārkāpjot lēmumā uzliktos ierobežojumus, tiktu saukts pie atbildības.

Policijas darbība ārkārtējā stāvokļa ietvaros

Darba autore: **Annija Smiltene**
Darba vadītājs: *Dr. iur. Ēriks Treļš*

Saturs

1. Ārkārtējās situācijas tiesiskā regulējuma vēsturiskā attīstība
2. Ārkārtējās situācijas izsludināšana 2020. gadā
  - 2.1. Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojuma Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" grozījumu analīze un ietekme uz Valsts policijas darbu
  - 2.2. Laika posms 2020. gadā no 10. jūnija līdz 8. novembrim
  - 2.3. 2020. gada 6. novembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"
3. Valsts policijas darbības tiesiskais regulējums ārkārtējās situācijas laikā
4. Administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas laikā noteikto ierobežojumu pārkāpšanu
  - 4.1. Administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu vai aizliegumu pārkāpšanu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa izpratnē
  - 4.2. Administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu vai aizliegumu pārkāpšanu likuma "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" izpratnē
5. Izolācijas, mājas karantīnas un pašizolācijas kontrole

Anotācija

2020. gada 12. martā tika pieņemts un stājās spēkā Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", ar kuru tika izsludināta ārkārtējā situācija visā Latvijas Republikas teritorijā. Rīkojums noteica dažādu veidu ierobežojumus un aizliegumus kā fiziskām, tā juridiskām personām. Par rīkojumā noteikto ierobežojumu pārkāpšanu bija noteikta administratīvā vai

kriminālā atbildība. Ar rīkojumu Valsts policijai tika uzlikti dažādi pienākumi un dotas uzraudzības funkcijas. Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" zaudēja spēku 2020. gada 9. jūnijā.

Lai arī no 2020. gada 10. jūnija līdz 2020. gada 8. novembrim Latvijas Republikā nebija izsludināta ārkārtējā situācija, vēl joprojām spēkā bija ierobežojumi saistībā ar koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošanu.

Kā jau paredzēja Pasaules Veselības organizācija, pasauli rudenī pārņēma koronavīrusa Covid-19 otrais izplatības vilnis, tādēļ Latvijas Republikā 2020. gada 6. novembrī tika pieņemts un spēkā stājās Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojums Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu". Ar rīkojumu tika nolemts Latvijas Republikā visā valsts teritorijā no 2020. gada 9. novembra izsludināt ārkārtējo situāciju. Rīkojumā noteikti dažādu veidu ierobežojumi un aizliegumi, kā arī ietverta atsauce uz citiem normatīviem regulējumiem, kuri regulē kā fizisko, tā juridisko personu ierobežojumus. Jaunpieņemtais rīkojums nosaka Valsts policijai pienākumus un piešķir tiesības.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt normatīvo regulējumu, kas nosaka policijas darbību ārkārtējās situācijas laikā un tā piemērošanas praksi, konstatēt iespējamās problēmējautājumus un piedāvāt risinājumus policijas darbības efektivitātes uzlabošanai.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām ar apakšnodaļām. Darba nobeigumā izvirzīti secinājumi un sniegti priekšlikumi. Bakalaura darba apjoms – 77 lappuses.

Ievads

Latvijas Republikas Satversmes ievaddaļā noteikts: "Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats. Ikviens rūpējas par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu, izturoties atbildīgi pret citiem, nākamajām paaudzēm, vidi un dabu." Tāpat Latvijas Republikas Satversmes 8. nodaļā ir noteiktas cilvēka pamattiesības. 89. pants nosaka to, ka "valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem." Tāpat 94. pants nosaka to, ka "ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu". Kā arī 97. pants nosaka to, ka "ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu".

Latvijas Republikas Satversmes 116. pantā noteikts, ka "personas tiesības, kas noteiktas Latvijas Republikas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā

pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību”.

2019. gada beigās Ķīnas Tautas Republikas pilsētā Uhaņā uzliesmoja SARS līdzīga slimība – koronavīruss Covid-19. Koronavīrusa Covid-19 izplatība notika ļoti strauji, un Ķīnas Tautas Republikā tika pieņemts lēmums par karantīnas ieviešanu Uhaņas provincē, pēcāk arī blakus esošajās provincēs un pilsētās, pēc tam tika slēgtas arī Ķīnas Tautas Republikas robežas. Par spīti Ķīnas Tautas Republikā veiktajiem drošības pasākumiem koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošanā, koronavīruss Covid-19 strauji izplatījās arī ārpus Ķīnas Tautas Republikas robežām un pāris mēnešu laikā sasniedza pandēmijas apmērus.

2020. gada 11. martā Pasaules Veselības organizācijas ģenerāldirektors Tedross Adhanoms Gebreiesuss paziņoja, ka koronavīrusa Covid-19 izplatība ir sasniegusi pandēmijas apmērus. Visā pasaulē daudzās valstīs tika izsludināts ārkārtas stāvoklis.

Arī Latvijā pēc Pasaules Veselības organizācijas paziņojuma par globālo pandēmiju 2020. gada 12. martā tika sasaukta Krīzes vadības padome, kura 2020. gada 12. martā Latvijas Republikā, ņemot vērā Pasaules Veselības organizācijas 2020. gada 11. marta paziņojumu par to, ka koronavīruss Covid-19 ir sasniedzis pandēmijas apmērus, un, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta e apakšpunktu, likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu, 7. panta 1. punktu un 8. pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otro daļu, lai noteiktu epidemioloģiskās drošības un citus pasākumus, Latvijas Republikā visā valsts teritorijā izsludināja ārkārtējo situāciju no lēmuma pieņemšanas brīža, tas ir, 2020. gada 12. marta. Tika pieņemts un spēkā stājās Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu”, ar kuru tika noteikti dažādi ierobežojumi koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošanai un mazināšanai.

Kopš pandēmijas izsludināšanas 2020. gada 11. martā visā pasaulē vēl joprojām tiek pieņemti dažāda apjoma un mēra drošības pasākumi un ierobežojumi koronavīrusa Covid-19 izplatības mazināšanai, kas skar ikvienas personas ikdienas dzīvi. Šobrīd gan Latvijā, gan citās pasaules valstīs viens no galvenajiem uzdevumiem ir koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošana. Patī svarīgākā koronavīrusa Covid-19 izplatības samazināšanas iespēja ir sociālā distancēšanās. Masu saziņas līdzekļi katru dienu sniedz informāciju par slimības izplatīšanos un dažādu valstu pieņemtajiem ierobežojumiem šai sakarā, un vēl joprojām situācija mainās tik strauji, ka arī izmaiņas normatīvajā regulējumā tiek veiktas regulāri.

Latvijas Republikā ārkārtas situācija bija izsludināta līdz 2020. gada 9. jūnijam. Latvijas Republikā ārkārtas situācijas laikā, tas ir, no 2020. gada 12. marta līdz 9. jūnijam gandrīz ik nedēļu tika noteikti stingrāki ierobežojumi, kas būtiski

ietekmēja visu personu ikdienas dzīvi, tostarp pārvietošanās brīvību, tiesības uz pulcēšanos u. c.

Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" līdz tā atcelšanas brīdim (2020. gada 9. jūnijam) piedzīvoja 23 grozījumus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumu Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" Valsts policijai par pienākumu tika uzlikts veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka cilvēki ievēro Latvijas Republikā pieņemtos ierobežojumus koronavīrusa Covid-19 izplatības mazināšanai. Kā arī Valsts policijai tika piešķirtas tiesības pieņemt lēmumus par soda piemērošanu, ja netiek pildīti ārkārtējās situācijas laikā noteiktie ierobežojumi un aizliegumi.

2020. gada 9. jūnijā Latvijas Republikā ārkārtas stāvoklis beidzās, taču koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošana turpinās. 2020. gada 12. marta rīkojumam Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 2020. gada 9. jūnijā zaudējot spēku, 2020. gada 10. jūnijā spēkā stājās "Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums", "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums", 2020. gada 9. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai".

Laika periodā no 2020. gada 10. jūnija līdz 8. novembrim Latvijas Republikas teritorijā nebija izsludināta ārkārtējā situācija, taču Valsts policija vēl joprojām kā viena no uzraugošajām institūcijām, kas veic kontroli par personu izolācijas, pašizolāciju, karantīnu un mājas karantīnu vai pulcēšanās ierobežojumu neievērošanu un citiem pārkāpumiem, veica kontroli par tiesību normu ievērošanu, kā to nosaka normatīvais regulējums.

2020. gada 6. novembrī tapa zināms, ka Latvijas Republikā ir pieņemts un stājas spēkā 2020. gada 6. novembra Ministru kabineta rīkojums Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu". Rīkojumā ietverts izsludināt ārkārtējo situāciju Latvijas Republikā visā valsts teritorijā no 2020. gada 9. novembra līdz 2020. gada 6. decembrim.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojumu Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" Valsts policijai par pienākumu tika uzlikts veikt pasākumus, lai nodrošinātu to, ka cilvēki ievēro Latvijas Republikā pieņemtos ierobežojumus koronavīrusa Covid-19 izplatības mazināšanai.

Bakalaura darba mērķis: izpētīt normatīvo regulējumu, kas nosaka policijas darbību ārkārtējās situācijas laikā, un tā piemērošanas praksi, konstatēt iespējamās problēmjautājumus un piedāvāt risinājumus policijas darbības efektivitātes uzlabošanai.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt ārkārtējās situācijas definējumu;

- 2) apzināt un izpētīt ārkārtējās situācijas tiesisko regulējumu;
- 3) izpētīt policijas darbības tiesisko regulējumu ārkārtējās situācijas laikā;
- 4) analizēt administratīvo atbildību par ārkārtējās situācijas laikā noteikto ierobežojumu pārkāpšanu.

Pētījuma priekšmets – tiesiskais regulējums, kas nosaka policijas darbību ārkārtējās situācijas laikā.

Pētījuma objekts – tiesiskās attiecības, kas veidojas gadījumos, kad tiek pārkāpti ārkārtējās situācijas laikā noteiktie ierobežojumi un aizliegumi.

Pētījuma jautājums: ko ir nepieciešams mainīt normatīvajā regulējumā, lai paaugstinātu policijas darbības efektivitāti ārkārtējās situācijas laikā?

Darbā izmantotas vispārzinātniskas pētnieciskās metodes: analītiskā pētniecības metode – lai analizētu Valsts policijas darbības tiesisko regulējumu ārkārtējās situācijas laikā; aprakstošā metode – lai detalizēti izpētītu ārkārtējās situācijas laikā noteiktos ierobežojumus un aizliegumus, valsts policijas darbības tiesisko regulējumu ārkārtas situācijas laikā, administratīvo atbildību par ārkārtējās situācijas ierobežojumu pārkāpšanu; indukcija – lai atvasinātu vispārīgus secinājumus par ārkārtējās situācijas laikā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu tiesisko regulējumu; dedukcija – lai izstrādātu priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidei.

Darbā izmantotas arī tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā metode – ārkārtējās situācijas tiesiskā regulējuma satura noskaidrošanai; vēsturiskā metode – lai noskaidrotu tiesību normu jēgu, ņemot vērā vēsturiskus apstākļus, kas bija iemesls tās pieņemšanai vai grozīšanai; sistēmiskā metode – lai meklētu nacionālo tiesību normu savstarpēju kopsakaru; teleoloģiskā metode – lai noskaidrotu tiesību normas, kas nosaka valsts policijas darbības jēgu ārkārtas situācijā, pamatojoties uz mērķi, kas jāsasniedz ar attiecīgo tiesību normu.

Bakalaura darba empīriskā bāze – Valsts policijas administratīvo pārkāpumu lietu materiālu analīze par 2020. gada martu, aprīli, maiju, jūni un novembri.

Pētījuma robežu definējums: bakalaura darbā tiek pētīts ārkārtējās situācijas tiesiskais regulējums, Valsts policijas darbības tiesiskais regulējums 2020. gadā izsludināto ārkārtējo situāciju ietvaros, tas ir, laikā no 2020. gada 12. marta līdz 9. jūnijam un no 2020. gada 9. novembra līdz 6. decembrim. Lai nepārrautu laika ķēdi, nedaudz tiek aplūkots Valsts policijas darbība starp abām Latvijas Republikā izsludinātajām ārkārtējām situācijām. Analizēta arī administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa izpratnē, kas bija spēkā no 2020. gada 12. marta līdz 9. jūnijam un administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu Administratīvās atbildības likuma, likuma "Par ārkārtējo situāciju un

izņēmuma stāvokli" normu izpratnē, kas bija spēkā no 2020. gada 9. novembra līdz 6. decembrim.

Bakalaura darba struktūra: darbs sastāv no ievada, piecām nodaļām un nobeiguma. Nobeigumā izteikti secinājumi un izvirzīti priekšlikumi.

Secinājumi

1. Likumdevējs ar Latvijas Republikas Satversmes 116. pantu ir skaidri paudis, ka leģitīma mērķa sasniegšanai personu tiesības var ierobežot, ja tā sasniegšanai ierobežojumi ir samērīgi.
2. Ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā noteiktos ierobežojumus un aizliegumus personām nav tiesību neievērot. Likumu ievērošana ir personu konstitucionālais pienākums, tā izpilde ir tiesiskas sistēmas balsts.
3. Ja persona uzskata, ka viņa Latvijas Republikas Satversmē ietvertās tiesības ir nepamatoti aizskartas vai pārkāptas, personai ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā vērsties Satversmes tiesā, apstrīdot tiesību normu atbilstību. Neviens normatīvais regulējums nedod personai tiesības patvaļīgi nepildīt Latvijas Republikā noteiktos ierobežojumus un aizliegumus.
4. Ar 2020. gada 12. marta Ministru kabineta rīkojumu Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" Latvijas Republikā pirmo reizi ārkārtējā situācija tika izsludināta visā valsts teritorijā.
5. Valsts policijai iepriekš nav bijusi pieredze valstiska mēroga ārkārtējās situācijas ierobežojumu kontroles jomā.
6. Likumdevējs paredz plašu normatīvo regulējumu klāstu, kas attiecināms uz ārkārtējo situāciju. Kā arī likumdevējs skaidri definē apstākļus, kuros var tikt izsludināta ārkārtējā situācija.
7. Ministru kabinets paplašināja savas pilnvaras pagarināt ārkārtējo situāciju no vienas reizes uz neierobežotu reižu skaitu.
8. Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumā Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" no sākuma vairākiem nosacījumiem un ierobežojumiem bija ieteikuma raksturs, taču ar grozījumiem ieteikuma raksturs zuda, līdz ar to neatstājot cilvēkiem izvēles iespēju tos neievērot.
9. Laikā, kad nosacījumiem un ierobežojumiem bija ieteikuma raksturs, cilvēki nebija tendēti sekot rekomendācijām, jo par nosacījumiem un ierobežojumiem, kuriem ir ieteikuma raksturs, nevar piemērot administratīvo atbildību.
10. Laika posmā no 2020. gada 12. marta līdz 9. jūnijam personu saukt pie administratīvās atbildības par pašizolācijas nosacījumu neievērošanu bija apgrūtināši.

Amatpersonai bija apgrūtināti iegūt pierādījumus faktam, ka persona ir pārkāpusi pašizolācijas nosacījumus, jo personai normatīvais regulējums pilnībā neliedza pamest dzīvesvietu.

11. Laikā, kad bija spēkā Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu bija paredzēta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 176.² pantā.

12. 2020. gada 1. jūlijā spēku zaudēja Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss un spēkā stājās Administratīvās atbildības likums. Administratīvās atbildības likumā nav ietverti panti, kas nosaka administratīvo atbildību. Administratīvo atbildību regulē nozaru likumi.

13. Pēc Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojuma Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" stāšanās spēkā administratīvā atbildība par ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu paredzēta nozaru likumā – likumā "Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 21. pantā.

14. Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumā Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" bija iekļauts, kas pašizolācijā, izolācijā un mājas karantīnā esošajām personām ir atļauts un pieļaujams.

15. Gan Ministru kabineta 2020. gada 12. marta rīkojumā Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", gan Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojumā Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" ir noteikts, ka personām jāievēro savstarpējā divu metru distance, taču, ņemot vērā, ka pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir iestādei, amatpersonām nav iespējams nostiprināt pierādījumus – Valsts policijai nav digitālu mērierīču, kas varētu pārkāpumu fiksēt.

16. Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumi Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" definē pašizolāciju, izolāciju un mājas karantīnu. Noteikumi nosaka aizliegumus, taču noteikumos nav iekļauts, kas pašizolācijā, izolācijā un mājas karantīnā esošajām personām ir atļauts. Autores ieskatā, šādu normu neiekļaušana veicina sabiedrības apmulsumu un neizpratni, kā arī var veicināt normu pārkāpumu, infekcijas izplatības risku, palielināt Valsts policijas noslodzi.

17. Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojuma Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 3. un 4. punktā iekļauta atsauce uz citiem normatīvajiem regulējumiem, kuros noteikti ierobežojumi un aizliegumi, taču nav precizēts, kādi normatīvie regulējumi.

18. Stājoties spēkā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumam, savu spēku zaudēja likums "Par valsts institūciju darbību ārkārtējās situācijas laikā saistībā ar Covid-19 izplatību". Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma normas tika pārņemtas no likuma "Par valsts institūciju darbību ārkārtējās situācijas laikā saistībā ar Covid-19 izplatību". Kā viens, tā otrs likums regulē valsts institūciju (arī Valsts policijas) darbību ārkārtējās situācijas laikā.

19. Valsts policijai par pienākumu uzlikts veikt pašizolācijas kontroli, taču var secināt, ka no amatpersonu puses nav konsekventas rīcības pašizolācijas kontroles jomā.

Priekšlikumi

1. Laikā, kad bija spēkā 2020. gada 12. marta Ministru kabineta rīkojums Nr. 103 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", Valsts policijas amatpersonām netika sniegti norādījumi, kādā veidā ir veicama izolācijas, pašizolācijas un mājas karantīnas kontrole. Lai būtu konsekventa Valsts policijas amatpersonu rīcība attiecībā uz kontroles funkciju pildīšanu, piedāvāju izstrādāt vadlīnijas, kas nosaka kārtību, kādā Valsts policija veic pašizolācijas kontroli.

2. Autore ieskatā likumdevējam ir pienākums izstrādāt skaidru un nepārprotamu, viegli pārskatāmu normatīvo regulējumu, lai personām nerastos iespēja neizprast vai pārprast normatīvo regulējumu. Piedāvāju Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojumā Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" skaidri definēt visas tiesību normas, kuras atrunātas rīkojuma 3. un 4. punktā un 3. punktu izteikt šādā redakcijā: *"Ārkārtējās situācijas laikā ir piemērojami Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumi Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai", Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums, Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums."* 4. punktā skaidri definēt ārkārtējās situācijas laikā lietojamus terminus.

3. Piedāvāju Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumos Nr. 360 "Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā iekļautos ierobežojumus ievietot Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojumā Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu", lai būtu viens, pārskatāms normatīvais regulējums.

4. Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojumu Nr. 655 "Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" papildināt ar 3.¹ punktu un izteikt šādā redakcijā: *"3.¹ gadījumos, kad netiek ievēroti šajā rīkojumā un Covid-19 infekcijas izplatības un seku pārvarēšanas jomā noteiktie pasākumi, tiek piemērota atbilstoša administratīvā vai kriminālā atbildība"*.

5. Ņemot vērā, ka administratīvā pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir iestādei, divu metru fizisku distanci nav iespējams fiksēt, kas rada iespēju konstatēto pārkāpumu pārsūdzēt, jo pārkāpums nav fiksēts ar verificētu mērierīci. Sniedzu priekšlikumu organizēt iepirkumu Valsts policijā par digitālo mērierīču iepirkšanu tādā apjomā, lai nodrošinātu katru Patruļpolicijas patruļekipāžu un Kārtības policijas nodaļas inspektoru pārkāpuma fiksēšanai. Vajadzībai beidzoties, iepirktās digitālās mērierīces varēs lietot Satiksmes uzraudzības rotas amatpersonas.

Atbildība par pretdarbību policijas darbiniekiem

Darba autore: **Dace Šteinberga**

Darba vadītājs: *Dr. iur. Ēriks Treļs*

Saturs

1. Policijas darbinieku drošības nodrošināšanas mērķis un būtība
2. Administratīvā atbildība par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu vai darbības traucēšanu
  - 2.1. Administratīvā atbildība par pretdarbību policijai un policistu darba drošības aspekti
  - 2.2. Tiesu prakse lietās par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu vai darbības traucēšanu
  - 2.3. Aptaujas rezultāti par policistu rīcību likumīgo prasību nepildīšanas gadījumos
3. Kriminālatbildība par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem
  - 3.1. Kriminālatbildības par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem mērķis un būtība
  - 3.2. Tiesu prakse par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem
  - 3.3. Aptaujas rezultāti par policistu rīcību pretošanās un uzbrukuma gadījumos

Anotācija

Bakalaura darba tēma, kas akcentē atbildību par pretdarbību policijas darbiniekiem, ir aktuāla, jo prakse liecina, ka policijas darbinieki ne vienmēr ziņo par pretdarbības gadījumiem, īpaši, ja nav bijušas nopietnas sekas. Autore uzskata, ka ir svarīgi noskaidrot neziņošanas cēloņus un rast tiesiska rakstura priekšlikumus situācijas uzlabošanai. Problēmas izpētei autore ir veikusi divas aptaujas.

Pētījuma mērķis: izpētīt normatīvo regulējumu, kas paredz atbildību par pretdarbību policijas darbiniekiem, aspektus un tā piemērošanas praksi, apkopot secinājumus un ieteikt priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Pētījuma galvenie rezultāti liecina, ka uzbrukumu un pretošanos policijas darbiniekiem bieži izdara agrāk vairākkārt sodītas personas alkohola u. c. apreibinošo vielu ietekmē. Noziedzīgajām darbībām bijis spontāns raksturs.

Darba apjoms – 51 lpp.

levads

Policijas darbiniekiem, pildot amata pienākumus, nākas sastapties ar pretdarbību – policistu likumīgo prasību nepildīšanu, darbības traucēšanu, personu pretošanos un pat uzbrukumiem. Likumdevējs par pretdarbību atkarībā no nodarījuma smaguma ir noteicis gan administratīvo atbildību, gan kriminālatbildību, tiesu prakse liecina, ka šādi likumpārkāpumi tiek reģistrēti nepārtraukti. Valsts policijas statistika liecina, ka 2019. gadā par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu sastādīti 758 administratīvā pārkāpuma protokoli – var secināt, ka ik dienu vidēji notiek vismaz divi šādi gadījumi. Par Krimināllikuma 269. pantā paredzēto par uzbrukumu varas pārstāvim un citai valsts amatpersonai 2019. gadā reģistrēti 68 noziedzīgi nodarījumi, bet par Krimināllikuma 270. pantā paredzēto pretošanos varas pārstāvim un citai valsts amatpersonai reģistrēts 71 noziedzīgs nodarījums. Pretdarbība var notikt ne tikai pret policijas darbiniekiem, bet arī pret robežsargiem, Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbiniekiem u. c. amatpersonām. Taču kopējais reģistrētais noziedzīgo nodarījumu skaits liecina, ka šādi likumpārkāpumi nav ārkārtējs retums un tie ir aktuāli. Ikviens gadījums ir problemātisks arī pašiem policistiem.

Turklāt prakse liecina, ka policijas darbinieki ne vienmēr ziņo par pretdarbības gadījumiem, īpaši, ja nav bijušas nopietnas sekas. Autore te saskata juridiska rakstura problēmu, jo neviens normatīvais akts tieši nenosaka, ka policistam ir obligāti jāziņo par konfliktsituācijām ar pilsoņiem. Autore uzskata, ka ir svarīgi noskaidrot neziņošanas cēloņus un rast tiesiska rakstura priekšlikumus situācijas uzlabošanai. Problēmas izpētei autore ir veikusi aptauju, lai noskaidrotu policistu darba drošības aspektus, neziņošanas iemeslus u. c. personu pretdarbības aspektus.

Juridiska rakstura problēmas pretdarbības situācijās ir arī administratīvo pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu nošķiršana un kvalifikācija, jo ne vienmēr praksē ir viegli nošķirt policijas darbības traucēšanu un uzbrukumu policijas darbiniekam.

Pretdarbība policijai ir aktuāla tēma arī sabiedrībā, jo policists, kurš izsaka personai likumīgas prasības, ikvienam valsts pilsonim nepārprotami asociējas ar valsts varu. Policista likumīgajām prasībām vajadzētu tikt respektētām un cienītām, taču ne vienmēr sabiedrība nostājas policista pusē. Spilgts piemērs ir 2009. gada 13. janvāra vakara notikumi Vecrīgā, kad saniknots pūlis apmētāja ar akmeņiem Saeimas namu un iesaistījās sadursmēs ar policistiem, tādējādi izpaužot savas dusmas par ekonomikas krīzi un valdības darbu. Otrs spilgts gadījums ir protesta

akcija uz tiltiem Bauskā 2009. gada 31. augustā, protestējot pret Bauskas slimnīcas reorganizāciju par aprūpes slimnīcu, uz Mēmeles tilta, kad sapulcējās 400 cilvēku un policija akcijas dalībniekus bija spiesta izklīdināt. Par šiem gadījumiem vēl aizvien interneta vidē parādās pārmetumi policijas darbiniekiem. Biežāk pretdarbībai ir situatīvs raksturs.

Pētījuma mērķis: izpētīt normatīvo regulējumu, kas paredz atbildību par pretdarbību policijas darbiniekiem, aspektus un tā piemērošanas praksi, apkopot secinājumus un ieteikt priekšlikumus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt policijas darbinieku drošības nodrošināšanas mērķi un būtību;
- 2) izpētīt administratīvās atbildības par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu vai darbības traucēšanu aspektus, izanalizēt tiesu praksi lietās par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu, izanalizēt aptaujas rezultātus par policistu rīcību likumīgo prasību nepildīšanas gadījumos;
- 3) izpētīt kriminālatbildības par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem aspektus. Izpētīt tiesu praksi par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem, izanalizēt aptaujas rezultātus par policistu rīcību pretošanās un uzbrukuma gadījumos;
- 4) apkopot pētījuma rezultātus, izvirzīt priekšlikumus tiesiskā regulējuma uzlabošanai.

Pētījuma objekts – tiesiskās attiecības, kas veidojas personu pretdarbībā policijas darbiniekiem.

Pētījuma priekšmets – tiesiskais regulējums, kas paredz atbildību par pretdarbību policijas darbiniekiem.

Pētījuma jautājums – kādas ir tiesiskā regulējuma problēmas un to risinājumi par pretdarbību policijas darbiniekiem?

Pētījumā izmantotās metodes – zinātniskās pētniecības metodes un tiesību normu interpretācijas metodes. Induktīvā metode izmantota, izdarot secinājumus no atsevišķiem atbildības par pretdarbību policijas darbiniekiem regulējošiem tiesību normu elementiem uz likumsakarībām. Deduktīvā metode izmantota, izdarot secinājumus par atsevišķiem atbildības par pretdarbības policijas darbiniekiem tiesiskā regulējuma elementiem. Tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot atbildības par pretdarbību policijas darbiniekiem jēgu no valodnieciskā viedokļa. Vēsturiskās interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot tiesiskā regulējuma par pretdarbību policijas darbiniekiem pamatojumu. Teleoloģiskā interpretācijas metode izmantota, noskaidrojot tiesiskā regulējuma mērķi par atbildību par pretdarbību policijas darbiniekiem. Sistēmiskās iztulkošanas metode izmantota, izpētot tiesiskā regulējuma par pretdarbību policijas darbiniekiem lomu un vietu administratīvās atbildības un kriminālatbildības sistēmā.

Darbā izmantotie izziņas avoti: teorētiskā bāze – likums "Par policiju", Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums, Administratīvās atbildības likums, Krimināllikums, Kriminālprocesa likums, Valsts policijas noteikumi Nr. 5 "Dienesta pienākuma izpilde, organizācija un kontrole sabiedriskās kārtības nodrošināšanas un satiksmes uzraudzības jomā". Pētījuma empīriskā bāze: Krimināllikuma komentāri, Latvijas Republikas Satversmes komentāri, publikācijas juridiskajā periodikā, Valsts policijas materiāli, tiesu prakse, statistikas dati u. c. materiāli.

Bakalaura darba pirmajā nodaļā pētīts policijas darbinieku drošības nodrošināšanas mērķis un būtība, kāda izriet no likumdevēja pieņemtajiem tiesību aktiem. Otrajā nodaļā pētīti administratīvās atbildības par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu vai darbības traucēšanu aspekti; analizēta tiesu prakse lietās par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu vai darbības traucēšanu; analizēti aptaujas rezultāti par policistu rīcību likumīgo prasību nepildīšanas gadījumos. Trešajā nodaļā pētīti kriminālatbildības par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem aspekti; tiesu prakse par pretošanos un uzbrukumu policijas darbiniekiem, kā arī ir analizēti aptaujas rezultāti par policistu rīcību pretošanās un uzbrukuma gadījumos. Nobeigumā ir apkopoti pētījuma rezultāti un izteikti priekšlikumi tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Nobeigums

Bakalaura darbā autore sasniedza pētījuma mērķi un izpildīja izvirzītos uzdevumus. Nozīmīgi ir autores izplatīto aptauju "Policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšana – policijas darbinieku drošības aspekti" un "Atbildība par pretdarbību policijas darbiniekiem" rezultāti. Uz pirmo aptauju atbildes sniedza 60 policijas darbinieki, uz otro aptauju – 46 policijas darbinieki, kopā aptaujās piedalījās 106 policijas darbinieki.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Pamatojoties uz aptaujas "Policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšana – policijas darbinieku drošības aspekti" būtiskākajiem rezultātiem, aizstāvēšanai autore izvirza vairākus secinājumus un priekšlikumus.

Aptaujas nozīmīgākie dati liecina, ka:

- 1) vairāk nekā puse (59,3 %) respondentu – policijas darbinieku – bija saskārušies ar gadījumiem, kad personas nepildīja viņu likumīgās prasības;
- 2) puse no respondentiem bija vai nu vienmēr, vai dažreiz rakstījuši ziņojumus par notikušo pretdarbību un tika uzsākta administratīvā lietvedība. 25 % jeb viena ceturtdaļa ziņojumus šādos gadījumos nebija rakstījuši. Tātad katrā

ceturtajā gadījumā vainīgā persona nenesa nekādu atbildību par policijas darbinieka likumīgo pavēļu nepildīšanu;

- 3) uz jautājumu "Vai pildot dienesta pienākumus jūtaties droši?" apstiprinošu atbildi sniedza 21,7%, daļēji droši jūtas 40%, "droši, ja blakus atrodas kolēģi" – jūtas 15%, bet nekādu drošību neizjūt 15%.

Secinājums: aptaujas rezultāti liecina par biežiem un bīstamiem gadījumiem, kad personas nepilda policijas darbinieku likumīgās prasības. Administratīvās atbildības likumā arests kā sods ir izslēgts, tas nozīmē, ka sods, salīdzinot ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175. pantā paredzēto pārkāpumu, kas paredzēja arī aresta piemērošanu, Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 4. pantā ir mīkstināts.

Priekšlikums: kriminalizēt normas par administratīvo atbildību par policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšanu, papildinot Krimināllikumu ar 270.¹ pantu "Ļaunprātīga nepakļaušanās policijas iestādes darbinieka, robežsarga vai zemes-sarga likumīgam rīkojumam vai prasībai"; izteikt šo pantu šādā redakcijā: "*Par ļaunprātīgu nepakļaušanos policijas darbinieka, pašvaldības policijas darbinieka, robežsarga vai zemessarga, kā arī karavīra likumīgajam rīkojumam vai prasībai, kad viņi izpilda sabiedriskās kārtības sargāšanas vai dienesta pienākumus, — soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.*"

- 4) aptaujā uz jautājumu "Vai Jums noderētu Valsts policijas rokasgrāmata / metodiskie materiāli / informācija intranetā par precīzu kārtību, kā rīkoties gadījumā, ja persona nepilda likumīgās prasības?" 55% respondentu norādījuši, ka šāda rokasgrāmata viņiem noderētu, 26,7% atbildējuši, ka daļēji noderētu.

Secinājums: policijas darbiniekiem būtu noderīgs metodiskais materiāls vai rokasgrāmata par rīcību, saskaroties ar personu pret darbību.

Priekšlikums: Valsts policijas koledžas mācībspēkiem izstrādāt rokasgrāmatu vai metodisko materiālu Valsts policijas intranetā par policijas darbinieku rīcību gadījumos, kad notiek policijas darbinieku likumīgo prasību nepildīšana.

2. Pamatojoties uz veiktās aptaujas "Atbildība par pret darbību policijas darbiniekiem" par Krimināllikuma 269. un 270. pantā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem būtiskākajiem rezultātiem, aizstāvēšanai autore izvirza šādus secinājumus un priekšlikumus:

- 1) policijas darbinieku zināšanas par pret darbības policijas darbiniekiem kvalifikāciju nav augstas, jo uz jautājumu "Vai spējat nodalīt policijas darbinieka likumīgo prasību neievērošanu (administratīvā atbildība) un pretošanos, uzbrukumu varas pārstāvim – policijas darbiniekam (kriminālā atbildība)?" apstiprinoši atbildēja 65,2%, bet trešdaļa norādīja, ka tikai "daļēji" – 32,6%, viena persona jeb 2,2% atbildēja ar "nē";

2) ar uzbrukuma gadījumiem vismaz vienu reizi ir saskārušies 37 % aptaujāto policistu, turklāt astoņi respondenti norādīja atbildi "vairāki gadījumi", kas sastāda 17,4 %;

3) 51 % gadījumu gadījumos policisti ziņojuši par nopietnu pretdarbību.

Autore uzskata, ka neziņošana neveicina preventīvo rezultātu; daļa pretdarbības izdarītāju, redzot, ka viņiem nav jāatbild par savu rīcību, veido likumu ignorējošu uzskatu un, iespējams, atkārtos savu pretdarbību.

4) iemesli, kāpēc policijas darbinieki nav ziņojuši par pretošanos vai uzbrukumu, saistās ar pretdarbības fakta pārāk pielaidīgu novērtējumu vai nevēlēšanos iesaistīties tālākajās izmeklēšanas darbībās, jo ir jāturpina pildīt dienesta pienākumi. 29,4 % par neziņošanas iemeslu norādīja, ka "man likās, ka nodarījums ir pārāk niecīgs"; 29,4 % norādīja "nepietika laika, jo bija jāturpina pildīt dienesta pienākumi"; 29,4 % – "negribēju pildīt visas attiecīgās formalitātes, jo tas ir ilgi un nogurdinoši". Viens respondents norādīja, ka "ziņoju jebkurā gadījumā";

5) uz jautājumu "Ja esat saskāries ar fizisku uzbrukumu, kā tieši izpaudās šīs personas darbības?" atbildes sniedza 21 respondents, norādot šādus uzbrukuma veidus: "Ar auto durvīm iesita pa galvu, grūda mani; alkohola reibuma negācijas, kam sekoja rokas palaišana; fiziska ietekmēšana (sišana ar rokām, spersana ar kāju), mēģinājums nogāzt uz zemes; persona mēģināja iesist (ar roku, kāju, galvu vai priekšmetu); mēģinājums iesist, mēģinājums žņaugt, mēģinājums iemest ar priekšmetu; uzbrukums ar dūrēm; agresīvs; lamu vārdu izmantošana; mēģinājums iesist ar dūri, nazi; piedzēruša *bydlo*."

Secinājums: respondenti ziņo par nopietniem gadījumiem, kas, tikai pateicoties nejaušībai, nav beigušies ar smagākām sekām. Izņēmums ir atbildes "lamu vārdu izmantošana" un "piedzēruša *bydlo*", kas attiecināmi uz administratīvo pārkāpumu, bet ne uz noziedzīgu nodarījumu – fizisku uzbrukumu. Secināms, ka, pildot dienestu, policijas darbiniekiem praksē nākas saskarties ar nopietniem uzbrukumiem.

6) gandrīz vienmēr uzbrucējs bijis reibuma stāvoklī ("jā" – 81 %, "ne vienmēr" 9,5 %), ar "nē" – 9,5 %;

7) pildot dienesta pienākumus, droši jūtas 21,7 %, daļēji droši – 65,2 %, bet nedroši jūtas 13 %;

8) uz jautājumu "Vai Jums noderētu Valsts policijas rokasgrāmata / metodiskie materiāli / informācija intranetā par precīzu kārtību, kā nodalīt nepakļaušanos, pretošanos un uzbrukumu varas pārstāvim?" vairāk par pusi respondentu atbildēja apstiprinoši – 56,5 %. Atbildi "daļēji" norādīja 17,4 %.

Priekšlikums: Valsts policijas koledžas mācībspēkiem izstrādāt metodisko līdzekli – rokasgrāmatu par policijas darbinieku rīcību uzbrukuma un pretošanās gadījumā.

3. Tiesu prakse liecina, ka uzbrukumu un pretošanos policijas darbiniekiem bieži izdara personas, kuras ir agrāk vairākkārt sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, uzbrukumi un pretošanās bieži notiek alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu ietekmē. Uzbrukumi un pretošanās visos analizētajos gadījumos notikuši, kad personas ir izdarījušas jaunu likumpārkāpumu, un noziedzīga nodarījuma izdarītājiem bija skaidrs, ka viņi pretojas vai uzbrūk policijas darbiniekam – valsts varas pārstāvim. Tikai vienā gadījumā policists nebija policijas formas tērpā, bet pārējos gadījumos jau policijas formas tērps norādīja, ka tas ir policists. Visos gadījumos bija norādes, ka policisti ir stādījušies priekšā un paziņojuši, ka persona tiek aizturēta. Uzbrukumi un pretošanās izdarīta, lai aizbēgtu, izvairītos no atbildības. Noziedzīgajam darbībām bijis spontāns raksturs, uzbrukums nav bijis iepriekš plānots.

Secinājums: jo apjomīgāka bijusi pretdarbība, jo vairāk resursu no policijas darbiniekiem prasa visu gadījumu aprakstīšana ziņojumos. Taču ziņojumiem ir jābūt pietiekamām ziņām par pretdarbības izpausmēm. Īpaši svarīgi tas ir pēc Administratīvās atbildības likuma stāšanās spēkā, jo administratīvā pārkāpuma procesā tiesa nav tiesīga pēc savas iniciatīvas pieprasīt pierādījumus.

Priekšlikums: Valsts policijai jāizstrādā īpaša ziņojumu veidlapa gadījumiem, kad notikusi pretdarbība policijas darbiniekiem.

Veidlapa atvieglotu policijas darbinieku darbu, taupītu resursus. Veidlapā būtu iespējams atzīmēt, kad, kur, kādos apstākļos konstatēta personas pretdarbība, kāda bijusi policijas darbinieka likumīgā prasība, kā izpaudusies nepakļaušanās (kategoriski izteikts mutisks atteikums; lamāšanās ar rupjiem vārdiem, kliegšana; draudēšana (konkrēti norādot, par ko draudēts); ķeršanās aiz drēbēm; spersšana; sišana; mešana ar priekšmetiem; uzbrukums, u. tml); kādas bijušas sekas, aculiecinieki, pieņemtie mēri.

Administratīvā pārkāpuma process Valsts policijā

Darba autors: **Mārtiņš Rupeiks**
Darba vadītājs: *Mg. iur. Juris Matisāns*

Saturs

1. Administratīvās atbildības reforma
  - 1.1. Administratīvās atbildības reformas priekšnosacījumi un gaita
  - 1.2. Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas (APAS) izveide
2. Administratīvā pārkāpuma procesa norise iestādē
  - 2.1. Administratīvā pārkāpuma procesa uzsākšana un atteikums uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu
  - 2.2. Lēmumi administratīvā pārkāpuma procesā
  - 2.3. Administratīvā pārkāpuma procesā veicamās darbības
  - 2.4. Administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšana
  - 2.5. Lēmuma pieņemšana administratīvā pārkāpuma lietā
    - 2.5.1. Lēmums par soda piemērošanu
    - 2.5.2. Lēmums par administratīvā pārkāpuma procesa izbeigšanu
3. Lēmuma pārsūdzēšana augstākai amatpersonai un tiesai
  - 3.1. Lēmuma pārsūdzēšana augstākai amatpersonai nozīme un būtība
  - 3.2. Augstākas amatpersonas pieņemtā lēmuma pārsūdzēšana tiesā

Anotācija

Bakalaura darba temats par administratīvā pārkāpuma procesu Valsts policijā ir aktuāls, ņemot vērā, ka, stājoties spēkā Administratīvā pārkāpuma likumam, ir būtiskas izmaiņas, kas skar administratīvā pārkāpuma procesa noformēšanu un izskatīšanu. Administratīvo pārkāpumu novēršanā būtiska nozīme ir administratīvi tiesiskā regulējuma kvalitātei, tādējādi nodrošinot administratīvi tiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.

Bakalaura darba mērķis: izskatīt administratīvā pārkāpuma procesa tiesisko regulējumu un piemērošanas kārtību, noskaidrot un akcentējot būtiskākās izmaiņas

administratīvā procesa norisē iestādē un administratīvā pārkāpuma lietu noformēšanā administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā. Apkopot to problēmjautājumu loku, kas šobrīd tiek konstatēti Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas darbībā administratīvo pārkāpumu procesa laikā.

Darba ietvaros ir izskatītas Administratīvās atbildības likuma regulējumu būtiskās izmaiņas – gan likuma struktūrā, gan soda veida, gan tā piemērošanas nosacījumos, kā arī administratīvo pārkāpumu lietu noformēšanas kārtībā, ieviešot tehnoloģisko rīku Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmu (APAS).

Bakalaura darbā izmantotās metodes: analītiskā metode – pētot normatīvos aktus un literatūru, salīdzinošā metode – salīdzinot teorētisko bāzi un prakses atziņas, kā arī aprakstošā metode – aprakstot administratīvi procesuālās darbības, to norisi.

Bakalaura darbs sastāv no ievada, trīs nodaļām ar apakšnodaļām, nobeiguma un izmantotās literatūras un avotu saraksta, kopā 75 lappuses.

Ievads

Demokrātiskas valsts pamatuzdevumos ietilpst likumpārkāpumu prevencija un apkarošana, un šo uzdevumu efektīva realizācija nodrošina personu iespēju tiesiskiem līdzekļiem īstenot savas intereses un kopumā nodrošina tiesisko kārtību valstī.

Administratīvo pārkāpumu novēršanā būtiska nozīme ir administratīvi tiesiskā regulējuma kvalitātei, tādējādi nodrošinot administratīvi tiesisko attiecību taisnīgu risinājumu. Tiesības kopumā un tai skaitā administratīvās tiesības (administratīvo pārkāpumu) laika gaitā ir mainījušās, tās attīstās un tiek pilnveidotas, tādējādi notiek nepārtraukta jaunu tiesību normu izveide vai jau esošo tiesību normu un to izpratnes vai paša tiesību piemērošanas procesa izmaiņas.

Iestājoties Eiropas Savienībā, administratīvās un administratīvi procesuālās tiesības ārējo apstākļu un sabiedrībā notiekošo procesu ietekmē mainās. Lai arī ne tik lielā mērā kā kriminālprocesam, tomēr arī administratīvā pārkāpuma procesam ir piespiedu raksturs, tādējādi būtisks akcents un uzmanība tiek pievērsta cilvēktiesību ievērošanai un nodrošināšanai. Latvijas Republikas Satversmes 92. pants nosaka: "Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību." Minētajā tiesību normā noteiktais pilnā mērā attiecināms uz administratīvā pārkāpuma lietām.

Bakalaura darba temata izvēli noteica autora amats (Kārtības policijas inspektors) un ikdienas pienākumos ietilpstošie pienākumi (arī administratīvo pārkāpumu procesu noformēšanā). Policijas profesionalitāte un darbības efektivitāte administratīvu (krimināltiesisku) pārkāpumu novēršanā, atklāšanā un izmeklēšanā ir tie

priekšnosacījumi, lai sabiedrība pēc iespējas uzticētos policijai un policijas darbs tiktu novērtēts pozitīvi. Kā būtisku pamatojuma faktoru bakalaura darba temata izvēlei autors uzskata to, ka tikai salīdzinoši ļoti nesen – ar 2020. gada 1. jūliju – ir stājies spēkā Administratīvās atbildības likums un spēku zaudējis Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, un spēkā esošais Administratīvais atbildības likums ir ar būtiskām izmaiņām gan pašā likuma struktūrā, gan sodu nosacījumos, kā arī administratīvo pārkāpumu lietu noformēšanas kārtībā, ieviešot tehnoloģisko rīku – Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmu (APAS).

Vienlaicīgi, stājoties spēkā Administratīvās atbildības likumam, darbību sāka arī Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēma, kurai pēc būtības jāpaātrina administratīvā pārkāpuma process. Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas izveides pamatā bija ideja, ka ar tās palīdzību tiks panākta un nodrošināta vienota administratīvo pārkāpumu procesu uzskaitē valsts un pašvaldību institūcijās. Autors bakalaura darbā izskata tās būtiskās izmaiņas, kas šobrīd ir administratīvā pārkāpuma procesa noformēšanā, sākot no administratīvā pārkāpuma konstatēšanas, vainīgās personas noskaidrošanas, pierādījumu iegūšanas un nostiprināšanas un līdz pat soda piemērošanai, ietverot arī pārsūdzības institūtu. Tiek izskatīti tie problēmjautājumi, ar kuriem nācies saskarties, strādājot ar Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmu, bet kuri pakāpeniski tiek risināti, kā arī veikti sistēmas darbības uzlabojumi un pilnveidojumi.

Bakalaura darba mērķis:

- 1) izskatīt administratīvā pārkāpuma procesa tiesisko regulējumu un piemērošanas kārtību, noskaidrot un akcentēt būtiskākās izmaiņas administratīvā procesa norisē iestādē un administratīvo pārkāpumu lietu noformēšanā administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā;
- 2) apkopot to problēmjautājumu loku, kas šobrīd tiek konstatēti Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas darbībā administratīvo pārkāpumu procesa laikā.

Bakalaura darba uzdevumi:

- 1) izskatīt administratīvā pārkāpuma procesa tiesiskā regulējuma izmaiņas;
- 2) analizējot Valsts policijā veikto administratīvā pārkāpuma procesu materiālus, apzināt pastāvošās problēmas un veikt apzināto problēmu analīzi;
- 3) izskatīt izmaiņas saistībā ar administratīvā pārkāpuma lietas materiāla noformēšanu Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā APAS, administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanā un soda piemērošanā Administratīvās atbildības likuma kontekstā un izteikt savu viedokli.

Pētījuma objekts – administratīvi tiesiskās attiecības.

Pētījuma priekšmets – administratīvā pārkāpuma procesa tiesiskais regulējums.

Pētījuma jautājums (apgalvojums): ja tiek ievēroti administratīvā pārkāpuma procesa veikšanas nosacījumi, procesa efektivitāte administratīvo pārkāpumu lietās paaugstinās un tiek nodrošināta personu interešu un tiesību ievērošana.

Bakalaura darba izstrādē piemērotas vispārzinātniskās metodes: analītiskā metode – analizējot tiesību aktus, tiesu praksi un juridiskās literatūras atziņas par administratīvā pārkāpuma procesu; salīdzinošā metode – Latvijas tiesiskā regulējumā veikto izmaiņu salīdzināšanai, tā piemērošanas prakses izpētei; indukcijas metode – vispārīgu secinājumu par administratīvi tiesisko regulējumu Latvijā izteikšanai; vēsturiskā iztulkošanas metode – administratīvi tiesiskā (administratīvā pārkāpuma) regulējuma izmaiņu iemeslu analizēšanai.

Bakalaura darbs sastāv no trim nodaļām ar apakšnodaļām. Darba pirmajā nodaļā izskatīta administratīvās atbildības reforma, tās priekšnosacījumi un administratīvā pārkāpuma procesa noformēšana administratīvā pārkāpuma procesa atbalsta sistēmā (APAS). Darba otrajā nodaļā skatīts administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas process, administratīvā pārkāpuma lietas ietvaros izvērtējamie apstākļi. Darba trešajā nodaļā izskatīts lēmuma pieņemšanas process, lēmumu veidi un administratīvā soda piemērošanas nosacījumi, administratīvā pārkāpuma lietā pieņemtā lēmuma pārsūdzības kārtība augstākā iestādē un tiesā, kā arī pievērsta uzmanība izmaiņām šai kārtībā. Darba nodaļās izskatītas būtiskākās izmaiņas administratīvā pārkāpuma lietas materiālu noformēšanā, izskatīšanā un lēmumu pieņemšanā, uzmanību pievēršot vairākām būtiskām niansēm dažu administratīvo pārkāpumu (piemēram, pārkāpumiem ceļu satiksmē – ātruma pārkāpumi, transportlīdzekļa vadīšana alkohola reibumā, maznozīmīgu miesas bojājumu nodarīšana) obligāti noskaidrojamās apstākļos pēc 2020. gada 1. jūlija, stājoties spēkā Administratīvās atbildības likumam. Nobeigumā, pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, izteikti secinājumi un izvirzīti priekšlikumi.

Bakalaura darba izstrādē izmantoti Latvijas Republikas normatīvie akti – Satversme, Latvijas Republikas Administratīvo pārkāpumu kodekss (zaudējis spēku), likums "Par policiju", Administratīvās atbildības likums, Paziņošanas likums, Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā, Sodreģistra likums u. c. Ministru kabineta noteikumi, darba autora iepriekšējie darbi – kvalifikācijas darbs "Lietvedība administratīvo pārkāpumu lietās" un studiju darbs "Administratīvā atbildība par tīšu maznozīmīgu miesas bojājumu nodarīšanu" –, juridiskā literatūra, kas norādīta izmantotās literatūras un avotu sarakstā. Darba izstrādē izmantoti arī tiesu prakses materiāli – Latvijas pilsētu (rajonu) tiesu, apgabaltiesu nolēmumi.

Nobeigums

Autors uzskata, ka ir sasniegts bakalaura darba mērķis – izskatīts administratīvā pārkāpuma procesa tiesiskais regulējums un piemērošanas kārtība, noskaidrotas un akcentētas būtiskākās izmaiņas administratīvā procesa norisē iestādē un administratīvā pārkāpuma lietu noformēšanā administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā. Apkopots to problēmjaudājumu loks, kas šobrīd tiek konstatēts Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas darbībā administratīvo pārkāpumu procesa laikā, konstatētas dažas problēmas un sniegti autora priekšlikumi. Uz ievadā izvirzīto pētījuma jautājumu par to, vai tad, ja tiek ievēroti administratīvā pārkāpuma procesa veikšanas nosacījumi, procesa efektivitāte administratīvo pārkāpumu lietās paaugstinās un tiek nodrošināta personu interešu un tiesību ievērošana – autora ieskatā, ir apstiprinoša atbilde: ievērojot nosacījumus, pievēršot uzmanību procesuālo nosacījumu ievērošanai, tiek nodrošināta administratīvo pārkāpumu procesa materiālu kvalitatīva noformēšana (APAS sistēmā noformēts vienveidīgi), panākot personu interešu un tiesību nodrošināšanu, jo šobrīd ir nodrošināta visu paziņojumu un lēmumu paziņošana personai.

Secinājumi

Bakalaura darba izstrādes gaitā autors, izskatot administratīvā pārkāpuma procesa tiesisko regulējumu, noskaidroja būtiskākās izmaiņas administratīvā procesa norisē iestādē – Valsts policijā – un administratīvā pārkāpuma lietu noformēšanā – administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā APAS, pamatojoties uz Valsts policijas administratīvo praksi, un nonāca pie vairākiem secinājumiem.

1. Administratīvās atbildības likums veidots, mainot un precizējot izpratni par administratīvo pārkāpumu, ieviešot no procesuālā viedokļa ātrāku administratīvo pārkāpumu procesu, akcentējot cilvēktiesību ievērošanas nozīmīgumu – personu informēšanai pievērsta īpaša uzmanība (sistēma APAS nodrošina automatizētu paziņojumu, lēmumu u. c. nosūtīšanu).
2. Ar APAS sistēmas ieviešanu novērstas sākotnējas kļūdas iespējamība, t. i., vairs nav iespējams "aizmirst" uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu.
3. Administratīvā pārkāpuma procesa termiņi ir īsāki, un ir novērojams, ka administratīvā pārkāpuma lietas arī tiek ātrāk izskatītas un pieņemti lēmumi lietās.
4. Augstāka amatpersona saņem skaitliski vairāk pārsūdzību, kas novērojams, jo amatpersonas ātrāk izskata lietas, kā arī saistībā ar izmaiņām administratīvā pārkāpuma lietu izskatīšanu iestādē un tiesā – to, ka administratīvo sodu piemēro iestāde, bet tiesa tikai pārbauda iestādes pieņemtā lēmuma tiesiskumu. Ir noteikts vienāds

process visās administratīvajās pārkāpuma lietās par jebkuru pārkāpumu un vienāda lietu pārsūdzēšanas kārtība.

5. Izveidots administratīvā pārkāpuma procesa noformēšanas tehniskākais risinājums – Iekšlietu ministrijas Informācijas centra administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēma APAS. Tādējādi tiek veidotas elektroniskās e-lietas. Šobrīd gan joprojām ir vērojama materiālu noformēšana dubulti – ir arī materiāli, kas aizpildīti papīra formā. Arī attiecībā uz ekspertīzēm – lēmums par ekspertīzes nozīmēšanu ir pieejams APAS sistēmā, bet tā nodošana sistēmas ietvaros Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centram nav iespējama. Lēmums tiek izprintēts un, tāpat kā iepriekš, nogādāts ekspertīžu centrā. Arī ekspertīzes atzinuma saņemšana notiek kā iepriekš.

6. Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmai APAS ir savas priekšrocības – lēmumu sagataves, ar standartizētu noformējumu, ar aizpildāmām sadaļām un konkrētu sadaļu automātisku izveidi, kas tipiskās situācijās atvieglo un paātrina darbu, jo ir pietiekami pārskatāma un nav pārāk sarežģīta.

7. Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmai APAS šobrīd (pēc 5 mēnešu darba) ir vērojamas nepilnības (daudzi uzlabojumi jau ir veikti) un nepieciešami sistēmas pilnveidošanas darbi – nepieciešams tehnisks risinājums.

8. APAS sistēmā lēmumi, kas attiecas uz augtākas amatpersonas pieņemamajiem lēmumiem nav izstrādāti pietiekamā apjomā, un pieņemamo lēmumu veidus būtu nepieciešams izstrādāt pēc iespējas ātrāk, tā atvieglojot darbinieku darbu, kam šobrīd jācenšas salāgot reālo situāciju ar administratīvā pārkāpuma procesa atbalsta sistēmā APAS sniegtajām iespējām.

Priekšlikumi

Apkopojot to problēmjautājumu loku, kas šobrīd tiek konstatēti Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmas darbībā administratīvo pārkāpumu procesa laikā, autors izsaka vairākus priekšlikumus.

1. APAS sistēmā pa pastu sūtītiem lēmumiem datums ir jānorāda (jāievada) amatpersonai, sistēma pati neaprēķina paziņošanas datumu (jāvada datums, kad lēmums ir uzskatāms par paziņotu). Lai varētu redzēt, kad pavadraksts reģistrēts iestādē, amatpersona pavadrakstu pievieno lietas materiāliem un APAS sistēmas sadaļā "Paziņots" norāda pavadraksta izejošo numuru.

Priekšlikums – līdzīgi kā ar paziņošanu pa e-pastu, izstrādāt risinājumu, lai APAS izrēķina paziņošanas datumu.

Paziņošanas datuma pareizai norādei ir būtiska nozīme, ja amatpersona kļūdaini norādījusi šo datumu, tas atsaucas uz lēmuma pārsūdzības laiku, jo tā pārsūdzības

termiņš sākas ar brīdi, kad lēmums paziņots, līdz ar to tālāk atkarīgs arī lēmuma brīvprātīgas izpildes termiņš.

2. APAS sistēma piedāvā izveidot lēmumu "Par Atteikumu atjaunot procesuālo termiņu", bet APAS sistēma nepiedāvā izveidot lēmumu "Par Atteikumu atjaunot procesuālo termiņu", kad lēmumu pieņem augstāka amatpersona. Konstatējams, ka APAS sistēmā piedāvātajā lēmuma sagatavē tiesiskajā pamatā norādīts Administratīvās atbildības likuma 64. panta trešā daļa, līdz ar to arī lēmuma nolemjošā daļā pārsūdzēšana norādīta neatbilstoši (ka var pārsūdzēt augstākai amatpersonai). Uz augstākas amatpersonas lēmumu attiecas Administratīvās atbildības likuma 169. pants un augstākas amatpersonas lēmums pārsūdzams tiesā.

Priekšlikums – izstrādāt lēmuma veidu "Par Atteikumu atjaunot procesuālo termiņu", kad lēmumu pieņem augstāka amatpersona ar atbilstošu tiesisko pamatu un nolemjošā daļā norādīt atbilstošu lēmuma pārsūdzēšanas kārtību. Minētajam ir būtiska nozīme, lai iestādes (Valsts policijas) sastādītie dokumenti – lēmumi – būtu juridiski un procesuāli pareizi sastādīti un noformēti. Turklāt augstāka amatpersona šobrīd, pat zinot, ka pieņem lēmumu, izejot no APAS sistēmas piedāvātā, nevar pati neko izmainīt un ierakstīt pareizo, piemēram, pārsūdzības kārtību, jo lēmumu nolemjošā daļa ir sistēmas automātiski izveidota.

3. APAS sistēma paredz trīs iespējas, kā reģistrēt kādu saņemtu dokumentu (augstākai amatpersonai): 1) iesniegumu, 2) sūdzību, 3) prokurora protestu). APAS sistēma paredz tikai divu veidu iesniegumus: 1) iesniegums par procesuālā termiņa atjaunošanu; 2) iesniegums par soda sadalīšanu pa daļām.

Ja saņemts ziņojums, piemēram, no Kriminālpolicijas nodaļas inspektora par nepieciešamību atcelt pieņemto lēmumu un izbeigt administratīvā pārkāpuma procesu (jo pārkāpumā saskatāmas Krimināllikuma pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma pazīmes un par notikušo uzsākams kriminālprocess), nav izvēles, kā reģistrēt šādu dokumentu. Var izskatīt pēc savas iniciatīvas.

Administratīvā pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā APAS ir lēmuma veids "Lēmums par Prettiesiska lēmuma atcelšanu". Lēmuma veids, sākot ar nolemjošo daļu, ir sistēmas ģenerēts, un amatpersona pati tajā neko nevar izmainīt. Tādējādi sistēma automātiski jau iestatījusi pārsūdzības kārtību, kurā norādīts, ka lēmums ir pārsūdzams (pārsūdzības kārtībā norādītie Administratīvās atbildības panti attiecas uz sūdzības iesniegšanu augstākai personai, t. i., iznāk, ka augstāka amatpersona norāda, ka viņas pieņemto lēmumu var pārsūdzēt viņai pašai), kaut arī konkrētā gadījumā nav pārsūdzams, jo pārkāpums izskatāms cita procesa ietvaros un līdz ar to pēc būtības lieta nav ar galēju risinājumu un nav pārsūdzams, turklāt nav paredzēts vienlaikus izbeigt administratīvo pārkāpumu procesu.

Priekšlikums – izstrādāt lēmuma veidu "Lēmums par Prettiesiska lēmuma atcelšanu un administratīvā procesa izbeigšanu", kad lēmumu pieņem augstāka amatpersona ar atbilstošu tiesisko pamatu, un nolemjotajā daļā norādīt to, ka lēmums nav pārsūdzams.

4. APAS sistēma nepiedāvā lēmumu par atteikumu uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu vai lēmumu par uzsāktā procesa izbeigšanu, izsakot aizrādījumu pamatojoties uz Administratīvās atbildības likuma 11. pantu.

Ir lēmums "Lēmuma atcelšana un lietas izbeigšana" (citu lēmumu, kas būtu derīgs minētajai situācijai, sistēma APAS nepiedāvā). Minētā lēmuma konstrukcija sistēmā APAS ir tāda, ka sadaļā "Tiesiskais pamats" var ievadīt Administratīvā atbildības likuma 11. pantu, bet nolemjotajā daļā, ko izveido sistēma APAS un kuru nav iespējams mainīt, labot u. c., neparādās tas, ka izteikts aizrādījums. Lēmumā tālāk tiek norādīta pārsūdzības kārtība. Aizrādījums nav sods, un tas arī nerada tiesiskas sekas, un no tā izriet arī tas, ka minētais lēmums nav pārsūdzams.

Priekšlikums – izstrādāt lēmuma veidu "Lēmuma atcelšana un administratīvā pārkāpuma lietas izbeigšana, izsakot aizrādījumu", ar atbilstošu tiesisko pamatu un nolemjotajā daļā norādīt to, ka lēmums nav pārsūdzams.

Autora ieskatā, procesuāli pareizi noformēti lēmumi, kuru nolemjotajā daļā būtu ar pareizu pārsūdzēšanas kārtības norādīšanu, ir būtiski, kas liecina gan par amatpersonu profesionalitāti, gan ļautu izbēgt no nepamatotām pārsūdzībām, "jo tā ir norādīts lēmumā", un citu amatpersonu pēc tam sniegtām atbildēm, piemēram, "lēmums nav pārsūdzams", tādējādi radot priekšstatu, ka amatpersonas nezina, kā ir pareizi.

Profesionālā bakalaura studiju programma "Policijas darbs"

Ziņas par kvalifikāciju

Kvalifikācijas nosaukums: Profesionālais bakalaura grāds policijas darbā un Valsts policijas vecākā virsnieka profesionālā kvalifikācija

Galvenā studiju joma kvalifikācijas iegūšanai: Civilā un militārā aizsardzība

Profesionālais statuss: Valsts policijas vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) kvalifikācija

Turpmākās studiju iespējas: Tiesības stāties maģistrantūrā

Ziņas par kvalifikācijas līmeni

Kvalifikācijas līmenis: Pirmais akadēmiskais grāds, kas atbilst Eiropas / Latvijas kvalifikācijas ietvarstruktūras 5. līmenim

Studiju ilgums:

Pilna laika klātienes studijas: 4 gadi (8 semestri) vai 2 gadi (4 semestri),
160 kredītpunkti / 240 ECTS kredīti

Nepilna laika klātienes studijas: 4,5 gadi (9 semestri) vai 2,5 gadi (5 semestri),
160 kredītpunkti / 240 ECTS kredīti

Uzņemšanas prasības: Vispārējā vidējā izglītība vai 1. līmeņa profesionālā augstākā izglītība (ar speciālista policijas darbā, vidējā komandējošā (jaunāko virsnieku) sastāva policista vai Valsts policijas jaunākā virsnieka kvalifikāciju)

Studiju saturs un rezultāti

Studiju veids: pilna laika klātienes studijas / nepilna laika klātienes studijas

Kvalifikācijas klase: Piektā līmeņa profesionālā kvalifikācija

Programmas prasības (programmas mērķi un plānotie studiju rezultāti)

Studiju programmas mērķis

Sagatavot kvalificētus Valsts policijas (VP) vecākos virsniekos (piektā līmeņa profesionālā kvalifikācija) ar bakalauru grādu, kuriem ir teorētiskās zināšanas un profesionālās prasmes civilajā aizsardzībā.

Zināšanas

Absolvents spēj parādīt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesijai raksturīgās pamata un specializētas zināšanas un šo zināšanu kritisku izpratni, turklāt daļa zināšanu atbilst attiecīgās profesijas augstāko sasniegumu līmenim; spēj parādīt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesionālās jomas svarīgāko jēdzienu un likumsakarību izpratni.

Prasmes

Absolvents spēj, izmantojot apgūtos teorētiskos pamatus un prasmes, veikt profesionālu, inovatīvu vai pētniecisku darbību, formulēt un analītiski aprakstīt informāciju, problēmas un risinājumus savā profesijā, tos izskaidrot un argumentēti diskutēt par tiem gan ar speciālistiem, gan ar nespeciālistiem. Spēj patstāvīgi strukturēt savu mācīšanos, virzīt savu un padoto tālāku mācīšanos un profesionālo pilnveidi, parādīt zinātnisku pieeju problēmu risināšanā, uzņemties atbildību un iniciatīvu, veicot darbu individuāli, komandā vai pieņemt lēmumus un rast radošus risinājumus mainīgos vai neskaidros apstākļos. Spēj patstāvīgi iegūt, atlasīt un analizēt informāciju un to izmantot, pieņemt lēmumus un risināt problēmas profesijā, parādīt, ka izprot profesionālo ētiku, prot izvērtēt savas profesionālās darbības ietekmi uz vidi un sabiedrību un piedalīties attiecīgās profesionālās jomas attīstībā. Profesionālā bakalaura kompetences tiek iegūtas VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) darbības nozares teorētiskajos pamatos bāzētās, profesijas standartam atbilstošās, praktiski policijas darbā piemērojamās profesionālajās studijās un sadarbībā ar VP (un citu Latvijas policijas institūciju) iegūtās obligātās prakses laikā. Profesionālajam bakalauram ir attiecīgās profesionālās darbības nozarei atbilstošo disciplīnu un nozares teorētisko pamatu zināšanas, kā arī to piemērošanas prasmes.

Profesionālā bakalaura grāds kvalificē profesionālās darbības veikšanai policijas darba jomā VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) amatā un turpmākām studijām maģistra programmā.

Kompetences

Absolvents spēj stratēģiski un analītiski formulēt un diskutēt par profesionālajiem aspektiem un attiecīgās nozares problēmām, ievērojot darbības īpatnības reģionā; izmantojot apgūtos teorētiskos pamatus un prasmes, risināt profesionālus jautājumus, kuri atbilst VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) amatam; strukturēt savu tālāko mācīšanos, virzīt savu tālāko izglītību un profesionālās kvalifikācijas pilnveidi.

Absolvents spēj izvērtēt un izmantot attiecīgās darbības jomā dažādas metodikas un praktiskās pieejas; parādīt attiecīgā VP dienesta vecākā virsnieka (attiecīgā dienesta vecākā speciālista) profesijas teoriju, metodiku un uzskatu izpratni; iegūt, atlasīt un apstrādāt informāciju un izmantot jaunākos pētījumus un nozares

sasniegumus savā praktiskajā darbībā; veikt jaunrades, pētniecisku un izglītojošu darbu policijas nozarē.

Absolvents spēj praktiski veikt VP vecākā virsnieka (vecākā speciālista policijas darbā) profesionālos pienākumus, spēj pieņemt un pamatot lēmumus savā darbības jomā, ievērojot reģiona īpatnības, izprast nozares profesionālo ētiku un nozares projektu īstenošanas ietekmi uz vidi un sabiedrību, strādāt patstāvīgi un komandā, prot izstrādāt un īstenot projektus, viņam piemīt saskarsmes prasmes.